

Τα Ποιητικά

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΙΗΣΗΣ · ΤΕΥΧΟΣ 6 · ΙΟΥΝΙΟΣ 2012 · ISSN: 1792-8877 · ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: €5,00 · ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ: €20,00

Ο ΑΡΣΕΝΙ ΤΑΡΚΟΦΣΚΙ ΚΑΙ ΤΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΤΟΠΙΟ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ

—Εισαγωγή, μετάφραση από τα ρωσικά: Δημήτρης Β. Τριανταφυλλίδης—

Με βήμα ίσο και βαρύ
Περνάμε πάνω από τη σκοτεινή χαράδρα ...

ΑΝΤΡΕΪ ΜΠΕΛΙ

Ο Αρσένι Αλεξάντροβις Ταρκόφσκι γεννήθηκε στις 25 Ιουνίου 1907 στην πόλη Ελιζαβέτογκραντ της περιοχής Χερσόνα της Ουκρανίας. Ο πατέρας του Αλεξάντρο Κάρλοβιτς, ήταν τραπεζοϋπάλληλος και ανώτατο στέλεχος του κόμματος «Λαϊκή Βούληση»: φυλακίστηκε για την επαναστατική του δραστηριότητα. Η μητέρα του ήταν δασκάλα. Ο Αρσένι ήταν το δεύτερο παιδί της οικογένειας. Ο μεγαλύτερος αδελφός του Βαλέρι, αναρχικός και δραστήριο μέλος του αναρχικού κινήματος της εποχής, σκοτώθηκε σε μία μάχη κατά της συμμορίας του οπλαρχηγού Γκριγκόριεφ το 1919.

Από την παιδική του ηλικία ο Αρσένι διάβαζε ρώσους και ξένους κλασικούς συγγραφείς, παρακολουθούσε τις εσπερίδες ποιητών που επισκέπτονταν την πόλη, όπως του Ίγκορ Σεβεριάνιν, τον Κ. Μπάλμοντ, του Φ. Σολογκούμπ. Στίχους άρχισε να γράφει από πολύ νωρίς.

Σπούδασε στο κλασικό γυμνάσιο της πόλης, ενώ μετά την κατάληψη της εξουσίας από τους μπολσεβίκους, αναγκάστηκε να ολοκληρώσει τις σπουδές του στο ενιαίο εργατικό σχολείο. Στις αρχές της δεκαετίας του 1920 (η ακριβής ημερομηνία παραμένει άγνωστη) ο Αρσένι και ορισμένοι φίλοι του συνελήφθησαν επειδή δημοσίευσαν σε μια εφημερίδα ένα ποίημα, μια ακροστιχίδα, με απρεπείς, κατά τις αρχές, χαρακτηρισμούς του Β. Ι. Λένιν. Τους φυλακίζουν σε ένα υπόγειο της πόλης Νικολάγιεφ, απ' όπου όμως, ο νεαρός Ταρκόφσκι κατάφερε να αποδράσει και έτσι για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα περιπλανιέται στην Ουκρανία, εργαζόμενος κατά διαστήματα ως τσαγκάρης ή ως ψαράς σε έναν ιχθυοπαραγωγικό συνεταιρισμό.

Το 1923 μετακομίζει στη Μόσχα και αρχίζει να φοιτά στην Ανώτατη Κρατική Σχολή Λογοτεχνίας, όπου γνωρίζει τη Μαρία Βισνιάκοβα, με την οποία και παντρεύτηκε τον Φεβρουάριο του 1928. Παρά το γεγονός ότι απέκτησαν δύο παιδιά, τον Αντρέι (το διάσημο σκηνοθέτη) και τη Μαρίνα, ο Αρσένι χωρίζει από τη Μαρία, ενώ τα παιδιά τους ήταν ακόμη πολύ μικρά. Στα μέσα της δεκαετίας του 1930 (επισήμως το 1940) ο Αρσένι παντρεύτηκε την Αντωνίνα Μποχονόβα.

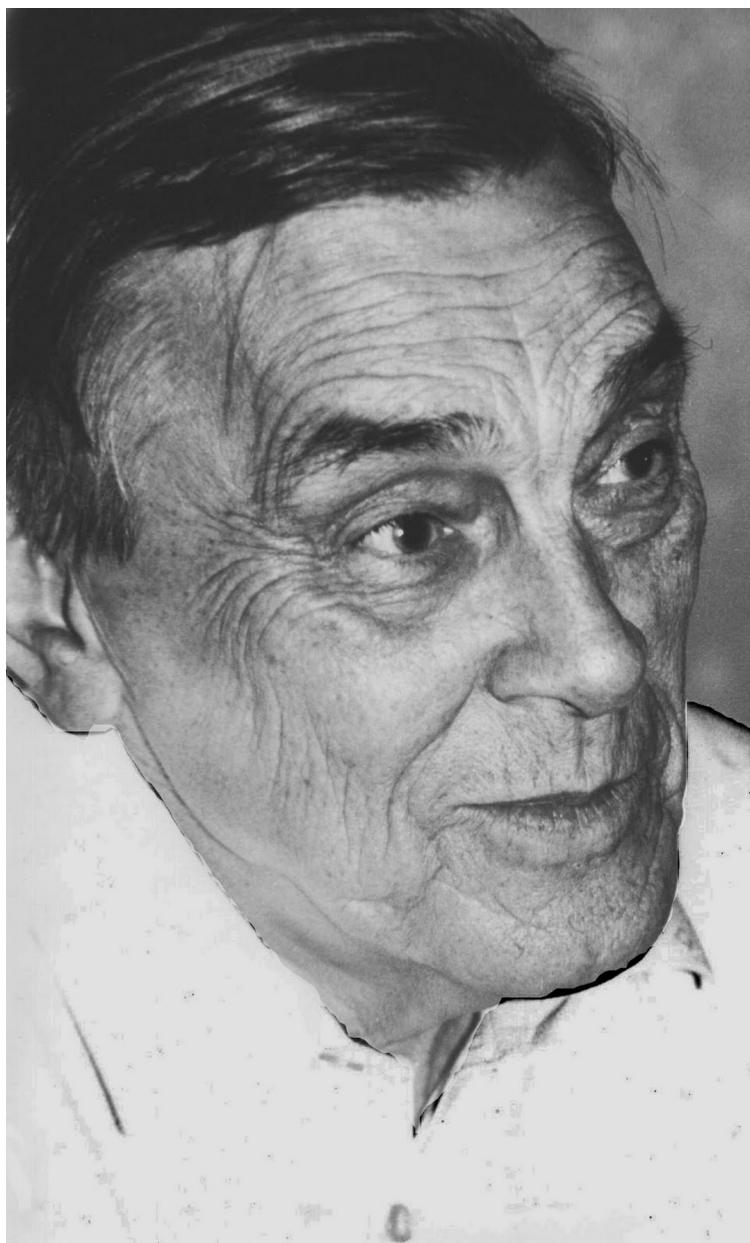
Ενώ ακόμη φοιτούσε στη Σχολή Λογοτεχνίας, ο Ταρκόφσκι αρχίζει να γράφει σατιρικά κείμενα για την εφημερίδα «Γκουρντόκ» με το ψευδώνυμο Ταράς Ποντκόφ, (την ίδια εποχή με γνωστούς συγγραφείς όπως ο Μ. Μπουλγκάκοφ, ο Γιούρι Ολέσια, ο Ι. Ιλφ, ο Ε. Πετρόφ, ο Β. Κατάγιεφ). Συνεργάζεται επίσης με το ραδιόφωνο και διάφορα θέατρα. Είναι η εποχή που γράφει ποιήματα «στο γραφείο», εργαζόμενος σκληρά ως μεταφραστής από τα αζέρικα, τα τσετσενικά, τα τουρκμενικά, τα σερβικά, τα πολωνικά και άλλες γλώσσες. Ενώ σπούδαζε στη Σχολή, το 1929, εξαιτίας της αυτοκτονίας μιας υπαλλήλου, οι αρχές αποφασίζουν να την κλείσουν. Πολλοί καθηγητές και φοιτητές συνελήφθησαν και εξοντώθηκαν στα Γκουλάγκ της σταλινικής τρομοκρατίας.

Το 1934 εκδόθηκε η πρώτη ποιητική συλλογή μεταφράσεων του Ταρκόφσκι, μέλος όμως της Ένωσης Συγγραφέων έγινε το 1940.

Το 1939 ή το 1940 χρονολογείται η γνωριμία και η έναρξη της φιλίας του με τη Μαρίνα Τσβετάγιεβα, η οποία είχε επιστρέψει από την υπερορία της. Όπως έγινε γνωστό πολλά χρόνια αργότερα, η Μαρίνα Τσβε-

τάγιεβα του είχε αφιερώσει το τελευταίο της ποίημα.

Το 1941 ο Ταρκόφσκι αναγκάστηκε να μεταφέρει τη σύζυγό του και την προγονή του στα μετόπισθεν. Εκεί ζει κάτω από άθλιες συνθήκες, εργαζόμενος ως φορτοεκφορτωτής ξυλείας. Ζητούσε μετ' επιτάσεως από τις αρχές να τον στείλουν

στην πρώτη γραμμή του μετώπου, πράγμα που έγινε στις αρχές του 1942, όταν διορίστηκε πολεμικός ανταποκριτής της εφημερίδας «Πολεμικός συναγερμός». Ο ποιητής στη συνέχεια έλαβε μέρος στις μάχες κοντά στη Μόσχα, στο Δυτικό μέτωπο, στο μέτωπο του Μπριάνσκ, στο 2ο μέτωπο της Λευκορωσίας και στο 1ο μέτωπο της Βαλτικής. Στις 13 Δεκεμβρίου 1943 τραυματίστηκε, έπαθε γάγγραινα, του ακρωτηρίασαν το πόδι και αποστρατεύτηκε με τον βαθμό του λοχαγού.

Στην μεταπολεμική περίοδο ανέπτυξε ιδιαίτερα έντονη και αξιόλογη μεταφραστική δραστηριότητα, ενώ παράλληλα έγραφε ποιήματα «στο γραφείο». Από εκείνη την εποχή έχουν παραμείνει ανέκδοτες διάφορες χειρόγραφες ποιητικές ανθολογίες. Το 1945, ενώ είχε εγκριθεί η έκδοση μιας ποιητικής του συλλογής, αποτελούμενης από 54 ποιήματα, μετά τη δημοσίευση των αποφάσεων της Κ.Ε. του Κ.Κ.Σ.Ε για τα περιοδικά «Ζβεζντά» και «Λένινγκραντ», οι αρχές κατέστρεψαν

όλα τα αντίτυπα που είχαν τυπωθεί. Είναι η χρονιά όπου ο Αρσένι Ταρκόφσκι γνωρίζει την Άννα Αχμάτοβα, η οποία εκτιμούσε πολύ το έργο του. Η φιλία των δύο αυτών ποιητών κράτησε μέχρι το θάνατο της Αχμάτοβα.

Το 1949 ο Ταρκόφσκι χωρίζει για δεύτερη φορά και το 1951 παντρεύεται την Τ. Α. Οζέρσκαγια.

Τα επόμενα δεκαπέντε χρόνια σποραδικά δημοσιεύονται ποιήματα του σε διάφορα έντυπα. Για ένα μεγάλο διάστημα ο ποιητής παρέμενε άγνωστος για το ευρύ κοινό. Οι εκπληκτικές μεταφράσεις του ποιητών της Ανατολής δημοσιεύονταν, ωστόσο, για μια τόσο έντονη δημιουργική προσωπικότητα όπως ήταν, αυτή η απασχόληση κάθε άλλο παρά χαρά του έδινε. Πολλοί φίλοι του τον ενθάρρυναν να δημοσιεύσει ποιήματά του, δήθεν ως μεταφράσεις, αλλά ο ίδιος αρνήθηκε κατηγορηματικά, θέλοντας να έχει μια έντιμη και απευθείας επικοινωνία με τον αναγνώστη του.

Η ποιητική συλλογή «Πριν το χιόνι», την οποία η Άννα Αχμάτοβα χαρακτήρισε ως «πολύτιμο δώρο στο σύγχρονο αναγνώστη», εκδόθηκε μόλις το 1962, όταν ο ποιητής ήταν πια 55 ετών, σχεδόν ταυτόχρονα με τη κυκλοφορία της ταινίας του Αντρέι Ταρκόφσκι «Η παιδική ηλικία του Ιβάν», όπου ακούγεται ο ίδιος ο ποιητής να διαβάζει στίχους του.

5 Μαρτίου 1966 πεθαίνει η Άννα Αχμάτοβα. Ο ποιητής συνοδεύει τη σωρό της στο Λένινγκραντ, εκφωνεί επικήδειο λόγο και αποσύρεται στη θλίψη του. Στη συνέχεια γράφει ένα μικρό κύκλο ποιημάτων αφιερωμένο στη μνήμη της.

Αμέσως μετά την έκδοση της πρώτης ποιητικής συλλογής ακολούθησαν οι «Γη – γήινο» το 1966, «Ταχυδρόμος» το 1969, «Ποιήματα» το 1974, «Μαγικό όρος» το 1978, «Χειμωνιάτικη ημέρα» το 1980, «Επιλογές», το 1982, «Ποιήματα διαφόρων ετών» το 1983, «Από τη νιότη στα γηρατειά» το 1987, «Ένα αστέρι πάνω από το Αραγκάτς» το 1988, που είναι και η τελευταία ποιητική συλλογή, η οποία εκδόθηκε όσο ο ποιητής ήταν εν ζωή. Τα ποιήματα του Αρσένι Ταρκόφσκι ακούγονται στις ταινίες του γιού του Αντρέι «Στάλκερ» και «Καθρέφτης».

Στις 6 Μαρτίου 1982 ο γιος του Αντρέι αναχωρεί για την Ιταλία προκειμένου να σκηνοθετήσει τη ταινία του «Νοσταλγία». Στις 10 Ιουλίου 1984, κατά τη διάρκεια συνέντευξης τύπου στο Μιλάνο, ανακοινώνει την πρόθεσή του να μην επιστρέψει στη Σοβιετική Ένωση. Ο ποιητής αποδέχεται και εγκρίνει την απόφαση του γιου του, σεβόμενος την άποψη του. Οι γραφειοκράτες όμως της κρατικής καταστολής τον υποχρεώνουν να γράψει μια επιστολή, στην οποία εκφράζει την πεποίθησή του ότι ο ρώσος καλλιτέχνης πρέπει να ζει και να εργάζεται στην πατρίδα του και μαζί με αυτήν και τον λαό της να μοιράζεται τα βάσανα. Όπως ακριβώς και η Άννα Αχμάτοβα, ο Αρσένι Ταρκόφσκι διαχωρίζει την πραγματική Ρωσία από τη σοβιετική Ρωσία με την υποκριτική και σκληρόκαρδη ηγεσία της. Ο θάνατος του γιου του Αντρέι στις 29 Δεκεμβρίου 1986 ήταν ένα ακόμη σκληρό χτύπημα της μοίρας για τον ποιητή και επιδεινώνει ραγδαία την έτσι κι αλλιώς άσχημη κατάσταση της υγείας του. Πέθανε στις 27 Μαΐου 1989 στη Μόσχα και κηδεύτηκε στο Περεντέλκινο.

Ο Αρσένι Ταρκόφσκι είχε τιμηθεί με τα παράσημα της Κόκκινης Σημαίας, του Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου 1^{ου} βαθμού, της Φιλίας των Λαών, της Εργατικής Κόκκινης Σημαίας κ.α. Το κρατικό βραβείο της Ε.Σ.Σ.Δ. για το βιβλίο του «Από τη νιότη στα γηρατειά» του απονεμήθηκε μετά θάνατον.

Τη μετάφραση αυτή την αφιερώνω στο φίλο ποιητή Σωτήρη Παστάκα, ο οποίος με διακριτικότητα και ευγένεια ανέφερε το όνομα του Αρσένι Ταρκόφσκι σε κάθε μας συνάντησή εδω και πάρα πολύ καιρό.

Ε Ν Ο Τ Η Τ Ε Σ

ΚΡΙΤΙΚΕΣ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

ΝΕΚΡΗ ΖΩΝΗ

ΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

ΔΕΙΓΜΑ ΓΡΑΦΗΣ

EDITORIAL

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΙΗΣΗΣ
ΤΕΥΧΟΣ 6
ΙΟΥΝΙΟΣ 2012
ISSN: 1792-8877

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: €5,00

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ: €20,00

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΓΙΑ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΙΔΡΥΜΑΤΑ: €30,00

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: €30,00

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Κώστας Γ. Παπαγεωργίου
Τιτικά Δημητρούλια

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Αλέξης Ζήρας
Ελισάβετ Κοτζιά
Βαγγέλης Χατζηβασιλείου

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Πέτρος Τσαλπατούρος

www.poetrygovostis.wordpress.com

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

www.govostis.gr

Τα κείμενα προς δημοσίευση στέλνονται σε ψηφιακή μορφή στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
gpkostas@gmail.com

Αθήνα – Μεταξουργείο
Μάιος 2001

Χειρόγραφο

της Άννας Α. Αχμάτοβα

Τελείωσα και το βιβλίο κι έβαλα τελεία
Και δεν μπόρεσα να ξαναδιαβάσω το χειρόγραφο.
Η μοίρα μου κήκε ανάμεσα στις γραμμές,
Όσο η φυχή μου άλλαξε περιτύλιγμα.

Σαν τον άσωτο υιό που πετάει από τον ώμο την πουκαμίσια
Σαν το αλάτι της θάλασσας και τη σκόνη το χειμωνιάτικου δρόμου
Ευλογεί και υποκλίνεται ο προφήτης,
στους αγγέλους, πηγαίνοντας στη μοναξιά.

Είμαι εκείνος που έζησε στην εποχή μου,
Αλλά δεν ήμουν ο εαυτός μου. Το στερνοπούλι της οικογένειας
Των ανθρώπων και των πουλιών, τραγουδούσα μαζί με όλους

Και δεν θα εγκαταλείψω το συμπόσιο των ζωντανών –
Αντάξιο έμβλημα της οικογενειακής τους τιμής,
Απευθείας λεξικό των πατρογονικών τους σχέσεων.

1960

I

Σου άπλωσα τα άχρηστα στρωσίδια,
Τον λειμών και το άλσος αποκεφάλισα,
Υποχρέωσα να συρθεί στα πόδια σου
Η γλυκύτερη δάφνη με την πικρή της μέθη.
Ο Απρίλης όμως δεν αντικατέστησε τον Μάρτη
Στη σκοπιά των επιγραφών και των κανόνων.
Σου έφτιαξα μνημείο
Στην ποτισμένη με δάκρυα γη.

Στέκομαι κάτω από τον βόρειο ουρανό
Μπροστά στη λευκή, χλομή, ανυπότακτη
Δική σου κορυφή

Και δεν αναγνωρίζω τον εαυτό μου
Μόνος, φορώντας μόνο 'γω μια μαύρη πουκαμίσια
Στο μέλλον σου, σα να 'μαι στον παράδεισο.

Αύγουστος 1968

II

Όταν στου Νικόλα του Θαλασσινού
Ήταν ξαπλωμένη στα χρώματα της φτιώχιας,
Τα ειρηνικά λόγια των ξένων
Φώτισαν το σκοτεινό και άγριο
Το κερωμένου στόματος του κράτους.

Το νόημά του όμως ήταν ακατανόητο,
Μα και σαν το καταλάβαινες – δεν θα το θυμόσουν,
Ήταν θαρρείς ανύπαρκτο, ασαφές
Κάτι σαν το τρεμόπαιγμα των κηλίδων
Γύρω από τα κεριά που λιώνουν.

Και η σκιά της άστεγης υπερηφάνιας
Πετούσε μπροστά απ' όλους
Πάνω στο μαύρο πάγο του Νιεβά,
Πάνω από τη χιονισμένη έρημο της Βαλτικής
Και πάνω από τη γαλάζια Αδριατική.

Απρίλιος 1967

III

Πάμε στο σπίτι, στο σπίτι, στο σπίτι,
Δίπλα στον πευκώνα στο Κομάρεβο.
Ω, άγγελέ μου του θανάτου
Με το στεφάνι στα μαλλιά,

Με την πλεχτή κοτσίδα,
Με τα ορθάνοιχτα φτερά!

Ό,τι είναι το χιόνι για τα δέντρα
Για τη γη δεν είναι κόπος
Η ανοιχτή σου κιβωτός
Που πλέει ανάμεσά μας
Στον εικοστό πρώτο αιώνα σου
Από καιρό σε καιρό.

Η τελευταία αχτίδα έφερε
Το χειμώνα πάνω από το κεφάλι,
Σαν το πρώτο φτερούγισμα
Κάτω από τα κωνοφόρα δέντρα της Καρέλια,
Και άναφε η νύχτα τ' αστέρια
Πάνω στον χιονισμένο ουρανό.

Κι εμείς εσένα ολάκερη τη νύχτα
Υποσχόμασταν την αθανασία,
Ζητούσαμε βοήθεια
Να φύγουμε από της θλίψης το ενδιαίτημα,
Όλη τη νύχτα, όλη τη νύχτα, όλη τη νύχτα.
Και ξανά νύχτα από την αρχή.

Απρίλιος 1967

IV

Στο χιόνι, στον πάγο, στο γιασεμί,
Στη χούφτα, πιο χλομή κι από το χιόνι,
Πήρε μαζί στο σπίτι της
Τη μισή φυχή, το μισό
Καλύτερο τραγούδι, που γράφτηκε για κείνη.

Μην πιστεύεις στα γήινα εγκώμια,
Έχοντας διασχίσει τη μισή γη,
Μισοαναγνωρισμένη ως αίρεση,
Μέσα από παγωμένο παραπέτασμα, μέσα
Από τις ριπές του φωτός –
Κοίταξε προς το Νότο.

Τι βλέπουν τα αόρατα βλέμματα
Των δύσπιστων φωτεινών ματιών;
Τα μισάνοιχτα παραθυρόφυλλα
Των βερστιών και των χειμώνων ή την φωτιά
Που κλείνει η αγκαλιά για μας;

3 Ιανουαρίου 1967

V

Σε τούτη τη σκιά ξεπροβόδισα τον τελευταίο
Δρόμο – προς το τελευταίο κατώφλι,
Και δυο φτερούγες στη σκιά πίσω απ' την πλάτη,
Σαν δυο αχτίδες, αχνοφάνηκαν για λίγο.

Κι ο χρόνος έκανε τον κύκλο τον δικό του.
Ο χειμώνας σαλπίζει απ' τα περάσματα του δάσους.
Με ακανόνιστη βουή απαντάει στο κέρας
Των πεύκων της Καρέλια το μαρμαρωμένο σκότος.

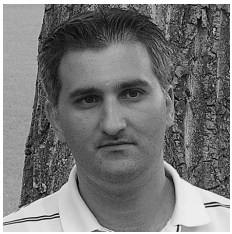
Τι κι αν η μνήμη πέραν των γήινων συνθηκών
Είναι αδύναμη να αποκαταστήσει την μέρα μέσα στη νύχτα;
Τι κι αν η σκιά, εγκαταλείποντας τη γη, δεν πίνει
Στο λόγο την αθανασία;
Καρδιά μου σώπασε,
Μην φεύδεις, κατάπιε λίγο ακόμη αίμα,
Ευλόγησε τις αχτίδες της αυγής.

12 Ιανουαρίου 1967

Τι είναι Ποίηση;

Ανάκληση, ιερή και φτερωτή κατά τον Πλάτωνα η ποίηση. Αναζήτηση του ανεξήγητου αλλά κι ένας φασιανός που χάνεται στους θάμνους κατά τον Στήβενς. Συνάντηση δυο λέξεων που κανείς δεν μπορούσε να φανταστεί πως θα ταιριάζουν λέει ο Λόρκα. Καταφύγιο που φθονούμε απαντά ο Καρυωτάκης. Ο Ντιντερό θεωρεί πως η ποίηση θέλει κάτι το γιγάντιο, το βάρβαρο και το άγριο. Και καταλήγει ο Νερούντα πως «Η ποίηση δέν ανήκει σ' αυτούς που τη γράφουν αλλά σ' αυτούς που την έχουν ανάγκη».

Κάθε εποχή ορίζει την ποίηση, κάθε ρεύμα και κίνημα ορίζει την ποίηση, κάθε ποιητής ορίζει την ποίηση, αιώνες τώρα. Σε κάθε εποχή, οι διάφορες απαντήσεις στο ερώτημα περί της φύσης και της ουσίας της καθορίζουν αφεαυτές ένα πλαίσιο συζήτησης, οριοθετούν το πεδίο του διαλόγου, δυναμιτίζουν συναινέσεις και πυροδοτούν διαμάχες, συγκροτούν ομάδες και διαλύουν φιλίες. Όταν οι καιροί είναι δύσκολοι, σαν τους σημερινούς, η διάσταση μεγαλώνει, οι συγκλίσεις αναθεωρούνται, οι αποκλίσεις γίνονται οξύτερες. Ζωντανή, ολοζώντανη η σημερινή νεοελληνική ποίηση δεν προλαβαίνει να υποδέχεται τα τελευταία χρόνια τις νέες φωνές, που ήδη δοκιμάζονται στο χρόνο. Αυτοί οι νέοι ποιητές, που ζουν την εποχή στο πετσί τους, σκιαγραφούν εδώ την ποιητική τους, ποιητικώ τω τρόπω, ανοίγοντας μια συζήτηση με πολλαπλούς αποδέκτες. Κάθε ποιητής που μιλά εκφράζει βεβαίως τον εαυτό του, αλλά όταν οι λόγοι τους συναντιούνται οι γέφυρες και τα χάσματα πολλαπλασιάζονται, επιδρώντας όχι μόνο στο χώρο της ποίησης αλλά στο δημόσιο χώρο και στη ζωή του κάθε ανθρώπου χωριστά.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΓΓΕΛΗΣ

Κρύο πρωινό, έξω το χιόνι ανέπνεε κι ήρθε η τετράχρονη κόρη μου ενθουσιασμένη και μου έδειξε μέσα στα σύννεφα που κρυβόταν ο ήλιος: «Στον ουρανό είναι ένας λύκος που καίγεται!» Η φράση της μπήκε αμέσως στο ποίημα, όμως εκείνη θα το μάθει χρόνια μετά.

Κάποτε η παιδικότητα σκέφτεται εντελώς φυσιολογικά με στίχους. Κι η ποίηση γίνεται ύστερα τρόπος νοσταλγικής επιστροφής σ' εκείνον τον παραδείσιο χρόνο όπου τα πράγματα αντιστοιχούσαν στο φωτεινό άλλο τους, απεγνωσμένη προσπάθεια διάσωσης ενός ολόκληρου κόσμου από μνήμες και λέξεις που κινδυνεύεις να χάσεις, μένοντας πλήρως ανέστιος στον ενήλικο βίο σου. Μνήμες και λέξεις που πρέπει να τις εξομολογήσεις από βαριές αμαρτίες και να τις αναβαπτίσεις σε μιαν αθωότητα που πια δεν έχεις, επινοώντας δηλαδή κι αυτή την ίδια την αθωότητα και μάλιστα, όχι μόνο για σένα αλλά και για τους άλλους. Μα, δυστυχώς, εντελώς άσπιλες λέξεις δεν βρίσκεις ποτέ...

Έξω το χιόνι ανέπνεε – ή μήπως ήταν το χώμα από κάτω του; Κι η κόρη μου έτρεχε ανέμελη χωρίς να ξέρει πως θα είναι πάντα το καλύτερο ποίημά μου. Κι ελπίζω, όχι το μόνο.

ΑΝΤΙΟΠΗ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ

ΠΩΣ ΓΙΝΕΤΑΙ;

Έστω ότι:

Συλλαμβάνεις κάτι μικρό, σα να λείπει ένα μέρος.

Οι λέξεις τινάζουν από πάνω τους την καθημερινή τους σκόνη.

Χάνουν την πρακτική επικοινωνιακή τους λειτουργία.

Ο βαθμός της γλώσσας ανεβαίνει, το παράξενο σμίξιμο των λέξεων ενεργοποιεί την ερωτικότητα για τη ζωή, τη λίμπιντο, το νέο «βίωμα», την εξέγερση, την εφευρετικότητα, το μαγικό.

Το ποίημα πρέπει να «μαγεύει».

Η ποίηση είναι αυτό που λείπει από το «ποίημα». Ο ποιητής σαν ένας φυσητής γυαλιού, θα δώσει το σχήμα και πριν από αυτό, θα περιπλανηθεί για να βρει την άμμο του. Μ' έναν «μελλοθάνατο» στον ώμο, για οδηγό. Κακός οiwνός για δημιουργία. Παραδόξως, αρθρώνοντας μιαν φαινομενικά αινιγματική παράθεση γραμμμάτων, διασχίζει τον ορίζοντα του καθημερινού, περιλαμβανομένου και του τάφου. Δεν αναζητά την αθανασία, αλλά ζωή με σημασία.

Η αινιγματική φράση του στίχου, περνάει αμέσως την ψυχική

θυρίδα του παραλήπτη. Απομένει η ομορφιά, το άλλο ζήτημα της ποιητικής. Η ομορφιά караδοκει.

Η ποίηση εμπλουτίζει το χθόνιο νόημα της ομορφιάς σε «θεώρηση», σε rêverie. Η δυνατότητα για ονειροπόληση γίνεται ομορφιά από μόνη της. Ακόμα και η ασχήμια, η νοσηρότητα γίνονται ομορφιά.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΘΗΝΑΚΗΣ

Η ποίηση είναι κάθε μέρα και άλλο «πράγμα». Η ποίηση, στον γνωστό άλλα άπειρο χρόνο που υπάρχει, είναι η έκφραση μιας γλώσσας που θέλει να υπάρχει και κάθε μέρα και στον άπαντα χρόνο και να είναι όλα τα «πράγματα» μαζί. Ακούγεται πολύ κομπλικέ αυτό – και μάλλον είναι. Ας είναι. Η ποίηση λοιπόν είναι μια ανάγκη, που είτε την έχεις είτε την αποκτάς. Αυτή η ανάγκη μπορεί να μην είναι καθημερινή, παραμένει ωστόσο μόνιμη. Μπορεί να εκφράζει το απόλυτο τώρα και το ασαφές πάντα. Ενδέχεται να χρησιμοποιεί όλα τα γραπτά μέσα –μορφικά, γλωσσικά, αισθητικά– ή απλώς να μιλιέται. Η ποίηση μπορεί να μην είναι τίποτα. Σίγουρα είναι τα πάντα. Δεν ισχύει αμφίδρομα. Τα πάντα δεν είναι ποίηση, ανεξάρτητα απ' το εάν μπορούν να είναι ποιητικά. Είναι, σάμπως, όλοι οι άνθρωποι ανθρώπινοι; (Παρεμπιπτόντως, αυτό θα μπορούσε να 'ναι ένα μόνιμο ερώτημα της ποίησης.)

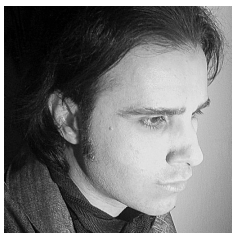
Ποίηση είναι οι λέξεις που δεν θα ξαναπούμε. Ποίηση, σήμερα και αύριο, είναι οι λέξεις που φοβόμαστε, αλλά και που θέλουμε να κρατήσουμε καρφωμένες. Ποίηση είναι και ένας τρόπος να ξεχνάμε μαζί τις λέξεις. Να μαζεύουμε λέξεις και εικόνες, και να νομίζουμε ότι κάνουμε κάτι σπουδαίο. Το να νομίζεις ότι κάνεις κάτι σπουδαίο, ενώ απλώς «κάνεις» ποίηση, είναι σπουδαίο από μόνο του. Αλλά δεν σε κάνει ποιητή. Μάλλον. Και τι σημασία έχει να 'σαι ποιητής όταν, σήμερα ειδικά, γκρεμίζονται όλες οι βεβαιότητες; Σήμερα, για μένα, αυτό είναι ποίηση. Αύριο, μπορεί να 'ναι κάτι άλλο. Ποίηση είναι τα κλισέ που αγαπούμε όσο μισούμε την κλισέ ζωή μας. Σήμερα. Αύριο, βλέπουμε...

ΜΑΡΙΓΩ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ

Η ποίηση με τη δική της λογική, τη λογική των αστεριών, ήταν το καταφύγιο της μητέρας μου που φθονούσε πάντα ο πατέρας μου. Γιατί ήξερε πως μέσα εκεί η μητέρα αποσυρόταν για να αφουγκραστεί την ομορφιά χω-

ρίς εκείνον. Υπήρχε, λοιπόν, όσο ήμουν παιδί ένα κλίμα συνομωτικό, μια ατμόσφαιρα που με ενέπνεε να μεσουρανώ κι εγώ εντός κι εκτός των λέξεων. Αργότερα κατάλαβα πως το δύσκολο είναι να υπηρετείς τις λέξεις και να στέκεσαι στα πόδια σου. Γι' αυτό γράφει και η Βιρτζίνια Γουλφ στο κλασικό της δοκίμιο, *Ένα δικό σου δωμάτιο* (1928), πως για να γράφει μια γυναίκα πρέπει να έχει χρήματα και ένα δικό της δωμάτιο. Εικόνες πολλές τόσο από τις Κυκλάδες όσο κι από τις παιδικές μου μνήμες: γλυκό περγαμόντο, ραπτομηχανή Singer, ο παππούς στη γέφυρα του πλοίου, ο θείος Λευτέρης ετοιμάζεται πάλι για ταξίδι. Αυτά αβίαστα μεταμορφώνονταν στο χαρτί. Οι ποιητές είναι κακομαθημένα παιδιά. Τα κακομαθημένα παιδιά του καιρού τους. Τολμούν να κουβαλήσουν το φορτίο της ύπαρξής τους και να φτάσουν σ' ένα ρόδο αληθινό. Γι' αυτό η ποίηση στις μέρες μας ανθεί. Οι νέοι ποιητές δείχνουν αποφασισμένοι: σε αυτούς τους καιρούς γεννηθήκαμε, σε αυτούς θα ζήσουμε. Ας τους κάνουμε καλύτερους με όπλο την ποίηση, μακριά από τη μιζέρια κάθε είδους.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΙΣΑΝΟΓΛΟΥ

ΣΤΗΝ ΣΙΩΠΗ δεν υπάρχουν γράμματα για να σου γράψω/ μόνο που τη νύχτα ανακάλυψα την όραση ξανά. Σου το ορκίζομαι, την είδα μέσα στην σιγαλιά/ υψώθηκε μπροστά μου σαν πελώρια γιορτή από κωδωνοκρουσίες, σαν μπρούντζινος άγγελος επάνω στις νευροφυτικές εξέδρες του κορμιού μου. Σαν ψίθυρος κοχυλιών ανάμεσα στις λεπτές νοητικές πτυχώσεις των κορυφογραμμών μου. Φάνταζε σαν πολιτεία με στίχους ολάκερους για φανοστάτες στους δρόμους και λέξεις που αναπαράγουν με μια μοναδική αισθητήση μεγαλείου όλα τα θαύματα του κλασικού αρχιτεκτονικού στοχασμού. Βέβαια, κατάφερα να διακρίνω και τους δαίμονες των τυπογραφείων – σωστά τέρατα αλαζονείας. Οι κυκλικές πλατείες είναι τόσο αλλόκοτα καμωμένες – βρίσκονται υπερυψωμένες, σαν ταψιά από λιθόστρωτα επιρρήματα, πολλά μέτρα πάνω από την γη. Θα έλεγα ότι ξεπερνούν σε ύψος ακόμα και την Ακρόπολη. Από μακριά φαντάζουν περιγράμματα λίμνης ευπαθών νερών. Εκεί, στις κολόνες που περιστρέφονται γύρω απ' τα σύννεφα, μου φαίνεται πως ερωτοτροπούν τα ζευγαράκια με γλώσσα ουρανού, άγρυπνα εμπιστεύονται τις ευχές τους στις ζωφόρους του φωτός.

Στη σιωπή δεν υπάρχουν γράμματα για να σου γράψω/ Κι όμως θαρρώ πως αυτή είναι/ Προσπαθώ – αποπειρώμαι να την μεταφράσω – την μέσα μου σιωπή/ Χρόνια τώρα προσπαθώ την ποίησή σου να/ μεταφράσω μέσα μου / σιωπή/ Στρέμματα άγραφης σιωπής μέσα μου οι λέξεις ως/ αντικείμενα που αντάλλαζαν οι άνθρωποι μεταξύ τους/ οι λέξεις δώρα/ θα ήθελα να ήταν/ κάποτε είναι συναισθήματα ακίνητα/ Από λέξεις καμωμένη σιωπή/ Συλλαβίζω το βλέμμα της και αρχίζει μέλλον στη νύχτα.

Η χώρα Ποίησης:

Μια σύνθεση δυσλεκτικών πουλιών αντιστικτική

ή

Όταν η μέσα μου σιωπή σμίγει με τον ήλιο

ΒΑΣΙΛΗΣ ΑΜΑΝΑΤΙΔΗΣ

1. Ποίηση είναι η πιο συμπυκνωμένη δημιουργική τέχνη του λόγου. Ποίηση–εκ του “ποιώ”. Τέχνη–τεχνική. Ποίημα–πράγμα. Ποιητής–σώμα–φωνή.
2. Είναι μία εργασία, που απαιτεί καθήλωση και εξάσκηση. Αφού –όπως κάθε τέχνη και κάθε τεχνική– διαθέτει ιστορία, στην οποία ο ποιητής εντρύφει και εγγράφεται.
3. Ποίηση είναι και εκείνο το Πλήρες, από το οποίο πάντα κάτι θα λείπει. Αυτή η επίγνωση ωθεί τον δημιουργό ποίησης να στήνει γέφυρες προς μία ετερότητα, ώστε να μετατραπεί σε κάτι πέρα από τον εαυτό του. Γιατί η ποίηση ανήκει κυρίως στον ρευστό χώρο του “ενδιάμεσα”, όχι στην επικράτεια των ίδιων των

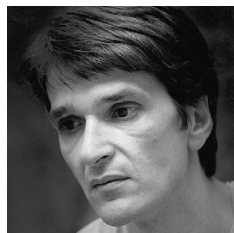
λέξεων. Είναι διαφεύγουσα, αόρατη, εξωλεκτική. Εντοπίζεται προπάντων στις γέφυρες που στήνεις. Άρα, ο επισφαλέστερος (ουσιαστικότερος) τρόπος να την προσεγγίσεις είναι να την ψάξεις μέσω μιας οντολογικής αφής.

4. Ποίηση, επομένως, είναι ο χώρος της ευεργετικής αντίφασης. Ύλη και αντι-ύλη μαζί. Αυτό και εκείνο, ποτέ είτε εκείνο είτε αυτό.

5. Ποίηση είναι ο χώρος που ενισχύει τη συνειδησή μας πως είμαστε δημιουργοί και δημιουργήματα σε έναν τόπο και σε έναν χρόνο, αλλά και έξω από έναν μόνο τόπο και από έναν μόνο χρόνο.

6. Σήμερα, ευκτικά: η ποίηση ας μην είναι μόνο ένα ύψος (μία ακατάδεκτα ανέγγιχτη θεότητα), αλλά και ένα εύρος (μία αενάως συνορεύουσα χώρα). Ας μην είναι κυρίως έκφραση του εγώ, αλλά του εσύ και του εμείς. Όχι όμως με τους τρόπους μιας συνθηματικής μπροσουράς – αυτό θα ήταν οπισθοδρόμηση.

7. Ποίηση είναι η επίμονη αναζήτηση ενός επαναπροσδιοριστικού Τόπου (πέρα από την ουτοπία – την ευτοπία – τη δυστοπία). Δεν είναι ατομικό και κοινωνικό ηρεμιστικό. Είναι πολλαπλασιαστικό υλικό.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ

Μυστήριο μέγα και κρυπτό, το ίδιο μεταφυσικό, αφού δομεί αισθητική και φυσική κι αναπνοή.

Έτη πολλά κι αν με ρωτούν με αφαίρεση θα απαντώ, αφού η ποίηση δομεί κι έτσι συνάμα αποδομεί τον αισθητό, υπεραισθητό και κάθε

κόσμο δυνατό.

Παρόλα αυτά θα αναγκαστώ τους δάσκαλους να μιμηθώ και θα προτάξω πως κι εγώ αρχαία μούσα θα καλώ.

Μόνο μ' αυτό έζησα θαρρώ, γιατί είναι βάλσαμο ακριβό, παρηγοριά και φυλαχτό.

Κάθε που κείτομαι νεκρός, μιαν άλλη χώρα ψηλαφώ, είναι από σάρκα και υγρό, χρώμα δικό σας και νερό.

Γράφω ένα στίχο κι αφαιρώ, ώσπου να δέσω με δεσμό τη λέξη με τον πανικό. Σημεία σκαλίζω του καιρού, δημιουργώ πληθυντικούς, μιμούμαι όλους τους θεούς.

Κι είναι γνωστή και συναφής για τους ανθρώπους της ζωής, μιας και τα όνειρα αυτών με ποίηση αντιστοιχώ.

Μένει όμως πάντα ερμητική, σφραγίδα τελετουργική, μα αποκαλύπτει αναφανδόν ό,τι ψευδές δημιουργώ.

Στην αχρονία ακροβατώ, σβήνω παρόν και παρελθόν, στο μέλλον ίσως προσπαθώ, με λέξη, ρήμα να δεθώ.

Μια κι όπως μένει ζωντανός, ο λόγος ο ζωοποιός, αυτό που θέλει ο ποιητής, ζωή στο έργο του εσαεί.

ΝΙΚΟΣ ΕΡΗΝΑΚΗΣ

Ποίηση είναι να ανοίγεις το παράθυρο να πέσεις και να σε σώζει μια παγωμένη ριπή ανέμου σε μια νύχτα απόλυτης άπνοιας.

Ποίηση είναι να ξυπνάς ιδρωμένος από εφιάλτες να αλλάξεις τη σειρά των λέξεων επειδή κραυγάζει ο Άλλος μέσα σου να εκφράσει τις δικές του.

Ποίηση είναι να παλεύεις να ανακαλύψεις τη μουσική που θα κάνει τις λέξεις να χορέψουν ηδονικά στο χαρτί Και αφού τη βρίσκεις να σε τραβάνε με τη σειρά τους στο χορό.

Ποίηση είναι να πηγαίνεις στον πόλεμο χωρίς ελπίδα νίκης ή ήττας, απλώς από ανάγκη να παλέψεις για κάτι.

Μόνο στη μάχη της νιώθεις βολικά, μια οικειότητα τρόμου, μια γλυκύτητα τρέλας, μια διέγερση πόθου.

Είναι η κατάκτηση του ανεκπλήρωτου έρωτα και κάτι ακόμα. Απ' ό,τι κι αν πεις γι' αυτήν, είναι κάτι περισσότερο.

Αλλωστε αν κατάφερνες να την εκφράσεις, δεν θα είχες πλέον τίποτα άλλο να γράφεις.

Για κάθε συνάντησή σου μαζί της ανταλλάσσεις λίγο ζωή και λίγο θάνατο. Η γοητεία έγκειται λοιπόν στο ποιός ανάμεσα σας θα πάρει τι.

Έχει έναν τρόπο να σε κάνει υπηρέτη της, ενώ διακαώς σε μαθαίνει να μην υπακούς κάθεναν και τίποτα.

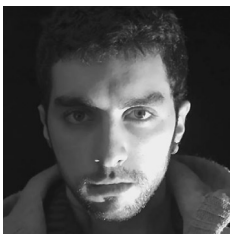
Έχει μια συνήθεια να βρίσκεται ήδη εκεί που κάθε φορά παλεύεις να πας.

Είναι η γεύση του φιλιού σου στο τσιγάρο.

Η ποίηση παραμένει ο πιο αλήτικος τρόπος να ζεις.

Ο δρόμος του πόνου, πλημμυρισμένος από ηδονή και λύτρωση. Η μόνη ουσιαστική επαφή με το ιερό. Η μόνη υπαρκτή συνάντηση αυτής της ύπαρξης με την άλλη.

Κι όπως και να 'χει, για να γράφεις ποίηση πρέπει πρώτα να πεθάνεις ή να σκοτώσεις.

ΝΙΚΟΛΑΣ ΕΥΑΝΤΙΝΟΣ

*Αυτό, τότε είπαμε, είναι ομορφιά,
παιδιά που με θαυμασμό κοιτάζουν
τ' αστέρια,
Είναι ο σκοπός και το τέλος.*

Tomas.

Ήμουν δεν ήμουν δέκα χρονών όταν ένα πρωί παρατηρούσα τον μικρό μου αδερφό, μωρό ακόμα, να σκαλίζει παίζοντας τον κήπο της γιαγιάς μας. Λασπωμένος, ανέγγιχτος από την μητρική επιτήρηση έθαβε σπόρους στο χώμα. Έχουν περάσει πάνω από δεκαπέντε χρόνια και πλέον κάθε Μάη γεύομαι τα μούσμουλα μιας μουσμουλιάς φυτεμένης από την ακούσια παιδική σοφία του αδερφού μου.

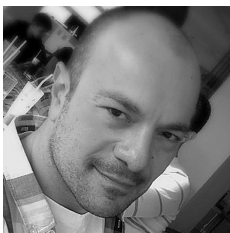
*Έχετε πίστη. Δεν γεννιόμαστε.
Φυτρώνουμε. Και μάλιστα
εκεί που δεν μας σπέρνουν!*

Το να φυτεύεις λοιπόν πραγματικότητες από περιέργεια για τα όρια τα δικά σου και του κόσμου στην ήδη διαμορφωμένη πραγματικότητα, δίχως απολύτως καμιά σκοπιμότητα, είναι αυτό που για σένα συνιστά την ποιητική πράξη. Τι όμως προηγείται, ποια η προϋπόθεση για να την επιτελέσεις;

Ο κόσμος δεν γερνάει, η Φύση, η εσαεί γεννώσα, πεθαίνει και γεννιέται και ο άνθρωπος εντός της είναι εκείνος που μετέρχεται του θαύματος. Όταν ο χρόνος των ρολογιών υποκύπτει στον Χρόνο (δηλαδή η κλεψύδρα δεν χωρά την άμμο, αλλά απεναντίας κάθε στιγμή διαρρηγνύεται αφήνοντας την άμμο ατέλειωτη να απλώνεται), όταν το εσωτερικό σύνταγμα της ανθρώπινης ψυχής διέπεται από την Αρχή της αγίας παιδικής περιέργειας, τότε ο κόσμος κερδίζει την αληθινή του διάσταση, αυτήν της Ποίησης.

Άντε κι είναι έτσι... πώς την κάνεις γραπτή, πώς να την χωρέσουν οι λέξεις; Να δούμε πόσο ζωντανός θα βγεις μετά από τόσο ίλιγγο. Θα σε γδάρει η γλώσσα ρε τσογλάνι!

Ε τότε καλή αντάμωση στα γουναράδικα της Ύπαρξης!

ΓΙΑΝΝΗΣ ΕΥΘΥΜΙΑΔΗΣ

*ποίηση η [púisi]: Προχωράς μέσα σε σκοτεινή
σπηλιά, κι όλο
ελπίζεις πως θα βγεις στο φως που αχνοφέγ-
γει πέρα μακριά.*

*Η αγωνία σου, καρδιά που πάλλεται -ο μόνος
ήχος που ακούς*

μες στην απόλυτη σιωπή- και ιδρώτας που στάζει βρέχοντας τον βράχο. Τα νύχια σου σκαλίζουνε στη μαλακή πέτρα παράδοξα σχήματα πανικού. Χρόνια μετά τα διαβάζουν άνθρωποι άλλου καιρού.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

Η γραφή είναι το όχημα και η διαδικασία για την αυτογνωσία. Δημιουργώντας νέες μεταφορές αποσπώμαι από μια προοπτική για να πάω σε μία άλλη. Στο τέλος αυτό που μαθαίνω με ξεπερνάει. Υπάρχει πάντα κάτι που αντιστέκεται, ένα ανυπότακτο όριο. Αυτό, το

ποίημα το ενσωματώνει και το φιλοξενεί στον πυρήνα του. Η ποίηση σε εξοικειώνει με το αίνιγμα και σε συμφιλιώνει με την τυχαιότητα.

Το ποίημα δεν κατευθύνεται στην αλήθεια αλλά στην πολλαπλότητα των νοημάτων. Ούτε ο κόσμος μιλάει ούτε ο εαυτός, αλλά ένας μεσάζοντας (ο συγγραφέας) που αναλαμβάνει την ευθύνη να ξαναγράψει, επινοώντας ένα νέο λεξιλόγιο. Όχι για να αναπαραστήσει την πραγματικότητα αλλά για να την προσεγγίσει με τους δικούς του όρους αφηλώντας το παραλυτικό αίσθημα του τυχαίου και του μάταιου.

Μέσα στην ποίηση είμαι ένα είδος ντετέκτιβ που διεξάγει μία έρευνα. Αυτό μου επιτρέπει να απομακρυνθώ από τον εαυτό μου. Η ποίηση δεν ξεκινάει από κάτι που γνωρίζω, κατευθύνεται με προσήλωση προς κάτι που μου είναι άγνωστο. Είναι μια διαδρομή που δεν έχει χαραχτεί ακόμα. Έχει έτσι πάντα το φόβο και την λαχτάρα του καινούριου μαζί με “την αγωνία για την εγγύτητα του μακρινού” (Χάιντεγκερ). Έτσι εγώ αναλαμβάνω το έργο της κατασκευής του δρόμου για κάθε μου βήμα. Με τις λέξεις μου ανοίγω χώρο εκεί που πριν δεν υπήρχε. Η ποίηση είναι διεύρυνση. Κυριολεκτικά.

Η ποίηση μας διδάσκει την επινόηση ως πρακτική ζωής. Κάθε τι που ανακηρύσσεται σε συμβάν μέσω της γραφής, δεν είναι απλώς το αποτύπωμα του πραγματικού, αλλά έχει σε κάποιο βαθμό επινοηθεί. Το πραγματικό χρειάζεται την επινόηση για να αρθεί στο ύψος της αντίληψής μας. Έτσι κατά κάποιον τρόπο η ποίηση (η τέχνη), κάνει τα πράγματα να υπάρχουν.

Μέσα στο ποίημα δεν είμαι μόνος. Συνομιλώ με προγόνους χωρίς απαραίτητα να συνεχίζω μια παράδοση. Η εποχή μου στέρησε τη σιγουριά του αισθητικού πλαισίου, αλλά με προίκισε με την ελευθερία να κινούμαι ανάμεσα στα είδη (genres) και να χρησιμοποιώ πλήθος από γλωσσικά και δραματουργικά εργαλεία. Κάθε ποίημα είναι μοναχικό αλλά προϋποθέτει αυτά που έχουν ήδη γραφτεί και αυτά που θα ερθουν μετά από αυτό.

ΛΕΝΑ ΚΑΛΛΕΡΓΗ

Ποίηση είναι η μυστική εργασία που γεννά τα πράγματα μέσα στη μουσική της γλώσσας και την ομορφιά, κι εμφανίζεται αναπάντεχα, όπως ένα παράθυρο χωρίς τοίχους γύρω του που βλέπει μακρινούς και μύχιους τόπους.

ΕΛΣΑ ΚΟΡΝΕΤΗ

*Τι είναι Ποίηση
Μια μεταφυσική διαμεσολάβηση*

Καρδιά-Πνεύμα-Ψυχή. Μια τρισδιάστατη εσωτερική εμπειρία. Η τρισδιάστατη εμπειρία της Ποίησης. Ότι την κάνει διαφορετική και γι' αυτό τόσο σαγηνευτική είναι η υποταγή του ονειροπόλου στην υποδότη γοητεία της μετουσίωσης. Η εμπειρία του να νιώθεις τον εαυτό σου, του ν' αγγίζεις τον εαυτό σου με μια συναισθηματική δήλωση, με μια ατομική διαδήλωση. Το νόημα του κόσμου αναζητεί πάντα η Ποίηση.

Αφετηρία είναι η υπαρξιακή μοναξιά, το αποτύπωμα του ανθρώπινου βιώματος, όταν η Ποίηση έρχεται σαν μια μεταφυσική διαμεσολάβηση να συμφιλιώσει τον αεικίνητο περιπατητή του Κόσμου με τον ακίνητο παρατηρητή του Σύμπαντος. Είναι η αίσθηση ότι δεν ανήκεις πουθενά. Ότι τίποτα δεν σου ανήκει. Ότι δεν σου ανήκει. Η αίσθηση ότι δεν χωράς πουθενά. Η Ποίηση είναι ένα είδος ατομικής εσωτερικής ζωής που μεταφράζεται σε

συλλογική κοσμογονία. Η ρομαντική επισκόπηση της πεζότητας αλλά και η πεζή επισκόπηση του ρομαντισμού. Ο αρχιτεκτονικός λυρισμός του κόσμου σε συνεργασία με τον βιολογικό κυνισμό της ύπαρξης.

Στην Ποίηση ο χώρος και ο χρόνος δεν υπάρχουν. Καλείσαι να τους επινοήσεις. Δουλεύεις πάνω σ' έναν ψευδαισθητικό χώρο και σ' έναν ψευδαισθητικό χρόνο. Η μόνη πραγματικότητα είναι αθέατη και είναι αυτή ακριβώς η αθέατη πραγματικότητα που η Ποίηση με τη βοήθεια της φαντασίας φωτογραφίζει, αποτυπώνει, μεταγράφει. Μια άμορφη μάζα που άοκνα διασπάται, συντίθεται κι αποσυντίθεται. Κι αυτό είναι το μεγάλο κόλπο της Τέχνης. Όταν η Ποίηση λειτουργεί σαν ένας αυτόματος μηχανισμός επιβίωσης σε τοξικό περιβάλλον. Όταν καταργείς την ευθεία γραμμή ζωής-θανάτου και ακολουθείς την καμπύλη. Μια ψυχική ακροβασία είναι η Ποίηση. Το ψυχικό μεγαλείο που σου δίνει η θέαση του κόσμου σ' ένα λεπτό ονειροπόλησης. Ποίηση είναι αυτό που βρίσκεται πιο κοντά από ο,τιδήποτε άλλο στο μυστικό του Θεού.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΣ

Η ποίηση και οι λόγοι περί ποιήσεως

Κάθε απόπειρα τοποθέτησης και επεξηγήσεως ως προς την ποίηση, κρύβει δύο σημαντικότετους κινδύνους. Αφ' ενός τον κίνδυνο του ορισμού (άρα του περιορισμού σε διατυπώσεις της δυναμικής απροσδιοριστίας που έχει η ζωή). Αφ' ετέρου τον κίνδυνο της εγωπάθειας, αφού η ποίηση στην εικονική συνθήκη της ζωής μας ταυτίζεται με την συναισθηματική ωραιότητα και την ιστόρηση των ματαιώσεων ενός πυργωμένου εγώ εις βάρος του οποίου συνομωτεί ο κολασμένος υπόλοιπος κόσμος. Μ' όλα ταύτα, οι μεγάλοι δάσκαλοι της ποιητικής τέχνης αλλά μας έδειξαν. Ότι δηλαδή η ποίηση είναι δωρεά δοσμένη μυστικά άνωθεν, και ο άνθρωπος χαριτώνεται επιλεγόμενος από αυτήν και όχι διαλέγοντάς την. Tant pis pour le bois qui se trouve violon, είπε ο Ρεμπώ. (Τόσο το χειρότερο για το ξύλο, που του 'μελλε να γίνει βιολί). Υλικό της είναι τα ανθρώπινα πάθη, εκείνα που κάνουν τον άνθρωπο βαθύτατα χωρισμένο από τους άλλους και από τον κόσμο. Η ποίηση οδηγεί στην υπέρβαση των παθών όταν βιώνεται ως συνεχής απεγκλωβισμός από τον παροδικό εαυτό μας, στο όνομα του αιτήματος για μια πολυτιμότερη αλήθεια. Κι αν κατά την πνευματική παράδοση το μεγαλύτερο πάθος και ο μεγαλύτερος πειρασμός είναι ο θάνατος, τότε σίγουρα η ποίηση είναι τρόπος να οδηγηθούμε σε εκείνο που νικάει τον θάνατο και κάνει τα έγκατά του ζωή. Άρα ο ποιητής γεννιέται θυσιασμένος. Η ποιητική γλώσσα, όταν είναι τέτοια, οδηγεί στο διάφωτο όπου ο χρόνος λειτουργείται ως υπέρχρονη ελευθερία. Αυτή είναι η αναστάσιμη -δηλαδή η αληθινά επαναστατική- και ενοποιός αξία της. Η επίσκεψη στον τόπο της ιερότητας όπου ο ποιητής λιγοστεύει για να υπάρξουν μέσα του οι άλλοι.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΥΤΣΟΥΡΕΛΗΣ

Η ποίηση είναι χόμπυ

Την ακριβέστερη απάντηση στο ερώτημά μας τη χρωστάμε σ' έναν συγγραφέα των τελευταίων προχριστιανικών αιώνων, τον Ποσειδώνιο τον Ρόδιο. Κατά την απόδοση του Γ. Βαρθαλίτη: «Το ποίημα είναι γλωσσική έκφραση έμμετρη ή έρρυθμη, η οποία με την έντεχνη κατασκευή της ξεφεύγει από τον πεζό λόγο». Ο ορισμός του Ποσειδωνίου είναι πλήρης: από το αρχαϊκό έπος ως το νεότερο *roème en prose*, καλύπτει κάθε εκδοχή του ποιητικού λόγου διαχρονικά.

Δίπλα σ' αυτόν, τον περιγραφικό ορισμό, μάς έχουν προταθεί βέβαια και άλλοι, τολμηρότεροι. Απ' τους καιρούς των Ρομαντικών ειδικά, πολλοί κορυφαίοι είδαν στην τέχνη τους ένα ιδεώδες, μια νέα θρησκεία, τη Λύτρωση, τη μητρική γλώσσα του ανθρώπου κ.ο.κ. Οι αποφάνσεις τους, άλλοτε εμπνευσμένες και άλλοτε εκκεντρικές, συχνά υπερφίαλες αλλά και συγκινητικές, λίγα

βέβαια μας μαρτυρούν για το οριζόμενο. Στην καλύτερη περίπτωση, μας φανερώνουν πώς οι ίδιοι οι ποιητές αποτιμούν τη δουλειά τους, τι θα ήθελαν ή τι νομίζουν πως κάνουν.

Υπάρχει όμως και ένας τρίτος τρόπος να ορίσουμε την ποίηση, εκ των έξω αυτή τη φορά. Όπως κάθε λόγος με παραλήπτη, αποδέκτη, προορισμό, η ποίηση αποτελεί σε τελική ανάλυση ενέργημα, πράξη. Το κοινωνικό της Είναι αποτυπώνεται στην απήχηση που έχει, στο εύρος και το βάθος της επιρροής που ασκεί. Μ' αυτήν την έννοια, θα λέγαμε με ασφάλεια ότι η ποίηση στάθηκε ιστορικά η σημαντικότερη έκφραση της ανθρώπινης ευαισθησίας: φορέας της φήμης, όργανο της συλλογικής μνήμης, η κορυφαία των τεχνών.

Με το ίδιο μέτρο κρίνοντας, όλα αυτά είναι πλέον παρελθόν. Δεκαετίες τώρα ξεκομμένοι απ' το κοινό, εγκλωβισμένοι μες σ' ένα ζαργκόν ακατανόητο και στριφνό, ιδιώτες και ναρκισσιστές, οι σύγχρονοί μας ποιητές μοιάζει ν' αρέσκονται στις ηδονές που η ομφαλοσκόπηση παρέχει. Όπως συμβαίνει στους καιρούς της παρακμής, η τέχνη τους, η ποίηση σήμερα, δεν είναι παρά χόμπυ.

ΑΝΕΣΤΗΣ ΜΕΛΙΔΩΝΗΣ

Ποίηση

*καταγραφή αισθήσεων
στίχοι καρφιά
που γίνονται πόδια
και κάθονται
καρέκλες
και κάποτε στρώματα
μήπως και βολέψεις
κάπου
την καρδιά σου.*

Σεπτέμβριος '10

Ποίηση είναι η λάβα που όλο προσπαθούμε να ελέγξουμε και όλο μας ξεφεύγει. Το όνειρο που δεν ξέρει να ξυπνήσει. Κατάθεση μιας ψυχής διάτρητης. Ανάδυση μιας ελπίδας αυριανής. Δόσιμο στο πουθενά γιατί κάτι μας θυμίζει. Ποίηση είναι ένας τρόπος να υπάρχουμε στο περιθώριο. Μια καταφυγή για το παιδί του μέλλοντός μας. Ένας ορυμαγδός ψυχής γεμάτης άγραφα σύνορα. Ένα συνονθύλευμα ανθρώπων που ξεχάσαμε. Μια ματιά μέσα απ' τις γρίλιες. Ποίηση είναι μια διαρκής πάλη με τον άλλο σου εαυτό. Ένα ζήτημα αξεδιάλυτο, μια μέθοδος αποτοξίνωσης, ένα δέλεαρ της νύχτας, μα και ό,τι καλό μπορεί να κρύβει το σκοτάδι. Ένα όνειρο που διαρκώς αναβάλλεται.

Η και τίποτα απ' όλα αυτά. Ποίηση μπορεί και να μην είναι τίποτα απ' όσα είναι η ζωή. Κυρίως δεν είναι κάτι που μας απασχολεί, είναι κάτι που μας ξεφεύγει. Αν είναι κάτι κι αυτό.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΠΑΛΟΥΚΑΣ

Το έχω πει στους περισσότερους φίλους μου, το λέω ξανά: Όταν ήμουν μικρός, ο πατέρας μου, ψαράς στο επάγγελμα, με έπαιρνε συχνά μαζί του στη βάρκα μας, τη «Βενετία», που έχει ακόμα το όνομα της μάνας μου. Με αυτό το όνομα, το μικρό πλεύσιμο σήμαινε

από τότε ταξίδι για εμένα. Πηγαίναμε με τον πατέρα μου σε διάφορα σημεία στ' ανοιχτά της Ερμιόνης, απ' όπου και κατάγομαι, σε νερά μαύρα και τρομακτικά, με βράχους απότομους, που, κοιτώντας τους, ένιωθες δέος. Τα μέρη αυτά στοίχειωναν πολλές ιστορίες, τις οποίες ο πατέρας μου τις διηγούνταν με τρόπο που με έκανε να τον κοιτάζω ευλαβικά. Μια από αυτές τις ιστορίες ήταν για μια γυναίκα, τη Βασίλω, που από έρωτα έδωσε μια, έπεσε στη θάλασσα και πνίγηκε. Σε ένα άλλο σημείο, με νερά ρηγά και καθαρά, όπου δένουμε τη βάρκα για να μαζέψει ο πατέρας τα δίχτυα, έφτιαξα τη δική μου ιστορία. Δε θα 'ταν παρά δύο μέτρα το βάθος, αλλά έτσι όπως ήταν καθαρό το νερό έβλεπες τις πέτρες στο βυθό. Έσκυβα το κεφάλι μου και παρατηρούσα τις διαθλάσεις, άλλοτε βύθιζα ένα κουπί και το χάζευα να

στρεβλώνεται. Το τραβούσα έπειτα απότομα πάνω και η μαγεία χανόταν. Η συγκλονιστικότερη στιγμή ήταν όταν πατέρας, κάτω από τον ήλιο, σήκωνε τα δίχτυα. Έβλεπα τότε τα ψάρια να αστράφτουν στο φως, να σπαρταράνε μες στην αγωνία τους για το θάνατο. Και τι ήταν όλο αυτό; Ψάρια που έβγαιναν πιασμένα, υψώνονταν στο φως και κουβαλούσαν σε όλο τους το σώμα, αλλά και στα μάτια τους, μια αγωνία πολύ κοντινή στη δικιά μας, και ειδικά με τους σπασμούς τους πολύ κοντινή στην ηδονή, στο χτύπημα των δικών μας σωμάτων στον έρωτα. Τώρα, με όλη αυτή την απόσταση των χρόνων, εκείνη η μαγεία με κάνει να πιστεύω πως ποίηση δεν είναι τίποτα άλλο πέρα από αυτό: μια πιασμένη αγωνία που ανασύρεται στην επιφάνεια και ομολογείται, ομολογεί τη δική της αλήθεια, σπαρταρώντας.

ΕΥΤΥΧΙΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

Δεν μπορώ να ανακαλέσω ή να φανταστώ έναν σύντομο και ακριβή ορισμό που να συμπυκνώνει την πολυμορφία της ποίησης και να μεταδίδει παράλληλα την έντασή της. Η ποίηση είναι ένα ιδιόμορφο σύμπαν από λέξεις που υπακούει σε κάποιους γλωσσικούς κανόνες (ώστε να επικοινωνεί με τον άνθρωπο), ενώ παράλληλα παραβαίνει, υπερβαίνει, ή παριστάνει πως αγνοεί κάποιους κανόνες (ώστε να συγκινεί τον άνθρωπο).

Η ποίηση είναι ο αντίποδας του εξορθολογισμού, του αυτονόητου, του χρηστικού, της συνήθειας. Έχει μέσα της το σπόρο της ανυπακοής. Διδάσκει τη σοφία, πώς να οχυρώνει κανείς την ψυχική του υπόσταση, τα συναισθήματα και τις αξίες του, μπροστά σε κάθε λογής εξουσιαστές. Αυτολογοκρίνεται όταν λέει φέματα στον εαυτό της. Σε κάθε περίπτωση, η συνάντησή της είναι ακαριαία, αποκαλυπτική, ανεπανόληπτη.

Η ποίηση που αγαπώ φλερτάρει με τα μαθηματικά αλλά και

με την ιστορία: ποντάρει τόσο σε μια διαχρονική ή αιώνια αλήθεια, όσο και σε μια θερμή αλήθεια, σύγχρονη. Η ποίηση, ναι, έχει πλοκή και δράση και αλλάζει σκυτάλη... Στο δε χαρτί οφείλει να χαρίζει τον καλύτερό της εαυτό.

Τίποτα από όσα γράφω δεν φέρνει μπροστά μας μία ποίηση. Ένα μεγάλο της μέρος παραμένει ανεξιχνίαστο, είναι μεταφυσική. Μα αν η ποίηση γίνει ποτέ υποκατάστατο του Θεού, καλύτερα να την καταστρέψουμε ή να καταστραφούμε. Γιατί η ποίηση είναι εδώ, δίπλα μας, και η σχέση της με την αγιότητα είναι αμφίβολη.

Σήμερα, σε μια εποχή που διψάει για ακαριαίες αλήθειες και ευσύνοπτες αναγνωστικές διαδικασίες, γιατί έχει η ποίηση τόσο λίγους αποδέκτες;

ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΠΟΛΕΝΑΚΗΣ

Η ποίηση είναι αίνιγμα. Τίποτα απολύτως δε γνωρίζουμε για το αόρατο πνεύμα που καθοδηγεί το χέρι μας τη στιγμή που το ποίημα γεννιέται μέσα από το τίποτα. Εδώ όμως θα ήθελα να μιλήσω για την άλλη ποίηση, αυτή που δεν αποτελείται από λέξεις αλλά γράφεται καθημερινά στο μεγάλο δυσανάγνωστο βιβλίο του κόσμου. Σκέπτομαι τους ανθρώπους που την ποίηση ποτέ δε χρειάστηκε να τη γράφουν γιατί ακολούθησαν απλώς το μεγάλο άγραφο ποίημα της ζωής και του θανάτου. Καμιά φορά, όποτε πηγαίνω, για δικούς μου, προσωπικούς λόγους πένθους στο κοιμητήριο του Ζωγράφου, τα βήματά μου σταματούν μπροστά στον τάφο της Παναγιώτας Σταθοπούλου. Στέκομαι μπροστά στον τάφο με τα μάτια μισόκλειστα και ακούω τη βουή ενός μεγάλου πλήθους που προχωρά αποφασισμένο, αφηρώντας τον θάνατο. Γωνία Πανεπιστημίου και Ομήρου η Ιστορία συμβαίνει τώρα, ξετυλίγεται αυτήν ακριβώς τη στιγμή μπροστά στα μάτια μας.

ΚΟΥΚΟΥΤΣΙ

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΤΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ

σκιαγραφώντας
τον άγνωστο Μαγιακόφσκι

■
μικρό πανόραμα
ουγγρικής ποίησης

■
ο ποιητής Ρόμπινσον Τζέφερς

■
12 νέοι έλληνες ποιητές

■
σελίδες κριτικής

Σκέπτομαι την Παναγιώτα Σταθοπούλου 19 ετών τότε, που στάθηκε μπροστά σ' ένα γερμανικό ταγκ στη μεγάλη διαδήλωση της 22ης Ιουλίου 1943 και το ταγκ πέρασε από πάνω της. Σκέπτομαι την Κούλα Λίλη που έπεσε επίσης νεκρή σ' εκείνη τη διαδήλωση, χτυπώντας το ίδιο σιδερένιο θηρίο, με το παπούτσι της.

Ο ποιητής ξέρει να κοιτάζει το σιδερένιο θηρίο του θανάτου κατάματα και η ποίηση προχωρά στους αιώνες λέγοντας πάντοτε την αλήθεια. Έλεγε την αλήθεια ο ποιητής Cesar Vallejo όταν έγραφε: «Μερικές φορές για να εκφράσω τη ζωή μου δεν έχω παρά μονάχα το θάνατο μου».

Θέλω να πω με όλα αυτά ότι το γράψιμο ενός ποιήματος ή η απελπισμένη κραυγή ενός ανθρώπου που στέκεται άοπλος μπροστά σ' ένα ταγκ, είναι δυο διαφορετικές ποιητικές χειρονομίες που προέρχονται από την ίδια αγωνία. Την αγωνία ν' αγγίξουμε την αιωνιότητα και το απόλυτο και γι' αυτό είναι χειρονομίες τραγικές και μας κάνουν ανθρώπους. Εγώ που δεν ξέρω πώς να ξεχωρίσω την πραγματικότητα απ' το όνειρο, βρίσκομαι συχνά στη γωνία Πανεπιστημίου και Ομήρου εκείνο τον μακρινό Ιούλιο του '43. Ανάμεσα σε τόσα πρόσωπα βλέπω αμέσως τα πρόσωπα εκείνων των ανθισμένων κοριτσιών. Με χαιρετούν από μακριά και έρχονται προς το μέρος μου. Μου βάζουν στα χέρια ένα σύντομο λυπημένο ποίημα και χάνονται ξανά και για πάντα ανάμεσα στο σκοτεινό πλήθος.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΡΕΒΕΔΟΥΡΑΚΗΣ

Είναι η μη-υπεκφυγή. Ενίοτε βιώνεται και ως κράμπα. Άλλοτε πάλι, ως αόριστη ταραχή ή σαν κρουστή παρόρμηση που επείγει.

Είναι πρόβλημα. Θέλει δουλειά. Με τη σωστή αγωγή και προπόνηση θα το λύσεις.

Είναι στον αέρα πάντοτε.

Όταν δύο πλευρές συγκρούονται, εκείνη διαλέγει το μέρος της τρίτης.

Αμα δεν οδηγεί το πνεύμα λογαριάζεται κι ως κνησμός.

Είναι η χρονική περίοδος που έπεται κάθε επιτυχημένης ληστείας μουσείου, τρένου ή χρηματοποστολής. Όσα επέλεξε ο σκηνοθέτης να μείνουν εκτός. Ο βαγαπόντης στη σεζλόγκ κι ο θησαυρός στο μπαούλο. Η αμχανία σου όταν διαχωρίζεις τα κλοπιμαία του μέλλοντος από τα χθεσινά σου ρέστα.

Ρωτάει διαρκώς: έζησες;

Μαζεύει όλου του κόσμου τα κελιά και τα βυζαίνει.

Διατείνεται. Απευθύνεται. Εξανίσταται. Αμφιβάλλει. Τον περισσότερο καιρό αγαπάει παράφορα. Ολόγυρά της αποκόμματα, χάρτες, εγκυκλοπαίδειες, παραμύθια, αφορισμοί, ρούχα παλιά κι άδεια μπουκάλια.

Άντε να βγάλεις άκρη μέσα σ' αυτό το σκηνικό.

Ξέρει πως η Ιστορία υποβαστάζεται από το μπράτσο της Επιθυμίας.

Ένα φιλόβροχο την σιγοντάρει.

Κίνδυνος, λένε, να καταντήσει το εναλλακτικό άλλοθι της ναρκισσευόμενης ραθυμίας όσων κατά βάθος επιθυμούν να γίνουν πεζογράφοι. (Κανέννας κίνδυνος).

Κι ας εμπεριέχει –πλεούμενο είναι εξάλλου– τη πιθανότητα του ναυαγίου, δεν είναι σωσίβια λέμβος, ούτε μαλλί για να πιαστεί ο πνιγμένος. Στα ξερονήσια της κυριολεκτεί, στα υπερώα της ανασταίνει τη θέα.

Αν είναι απόγνωση, σοφά είναι.

Κάποτε δούλεψε οικοδομή, γκαράζ και ξυλουργείο.

Έκανε κάτι αιώνες στη στενή.

Έχει και μια σφαίρα στο αριστερό γόνατό της.

(Δεν το ήξερες;)

Το μαράζι είναι ετεροθαλές ξαδερφάκι της.

Το σαράκι, επίσης.

Εν γένει, κατάγεται από μια άκρως προβληματική οικογένεια.

Κι αν νιώθει περήφανη για την καταγωγή της, είναι πάντα πρόθυμη να την αρνηθεί.

Στο πρώτο φιλί εξακολουθεί να δαγκώνει.

Θέλει το άυλο και το απτό στην ίδια δυνατότητα.

Της αρέσει ν' αφουγκράζεται. Θα την αφήσεις;

Η υπομονή της έχει εξαντληθεί.

Αγαπάει όλες σου τις εμμονές μα δεν παίρνει κι όρο γι' αυτό.

Όταν αισθάνεται πετριά δεν χάνει την επίγνωση της τρυφερότητας της.

Πάντοτε ενέχει το Ψυχοσάββατο. Ιδιαίτερα τις Κυριακές.

Βάζει τα ιώδια και τις γάζες στη διαπασών και τυλίγει με μουσική τις πληγές της.

Είναι οι δυόμιση εκατομμύρια λέξεις που έχουν γραφτεί για όσα δεν είναι.

Είναι Καιρός.

Πολλές φορές προβάλλει στον ορίζοντα και ως όαση. Ζήτημα που άπτεται του αν διασχίζεις έρημο στ' αληθινά.

Η-αν-όχι.

ΘΟΔΩΡΗΣ ΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Όσες φορές να γράψω το όνομά σου στο χαρτί, το ποίημα μένει απ' έξω, γράφω κάπου. Ποίηση είναι η αποσιώπηση, η υποβολή: μια μαγεία που έρχεται χωρίς συνείδηση του εαυτού της, από το χαρτί ή από τα χείλη, και μαγνητίζει χωρίς να το επιζητά. Είναι ανεφάρμοστη κι από παντού περισσεύει: είναι ο πλούτος σε απλές δόσεις, που δεν εξαργυρώνεται. Σημαίνει το τέλος της ανταλλακτικής αξίας που έχει η γλώσσα.

Ο ποιητής είναι μάστορας, με πρώτη του ύλη αυτό που μας κάνει ανθρώπους: το γλωσσικό υλικό. Όμως μονάχα αυτός μπορεί να το διαπλάθει με τρόπο που γίνεται αγνώριστο, που ξεπερνά, ανασχηματίζει και πάει παραπέρα την ύλη της γλώσσας. Αυτή δεν είναι η πρόθεση του ποιητή: μα η ποίηση συμβαίνει απρόθετα, όταν δεξιώνεται το ποίημα ο αναγνώστης, και σκάει μέσα του σαν βόμβα βυθού, σιγοκαίγοντας τις βεβαιότητες για τα όρια και τις δυνατότητες της γλώσσας. Είναι λοιπόν μια χειρονομία που θέλει έμπυρη τεχνική, αλλά, μέσω του βραδυφλεγούς της ανάγνωσης, γίνεται καίουσα τέχνη όταν κοινωνείται.

Ο ποιητής είναι μάστορας, με πρώτη του ύλη αυτό που μας κάνει ανθρώπους: το γλωσσικό υλικό. Όμως μονάχα αυτός μπορεί να το διαπλάθει με τρόπο που γίνεται αγνώριστο, που ξεπερνά, ανασχηματίζει και πάει παραπέρα την ύλη της γλώσσας. Αυτή δεν είναι η πρόθεση του ποιητή: μα η ποίηση συμβαίνει απρόθετα, όταν δεξιώνεται το ποίημα ο αναγνώστης, και σκάει μέσα του σαν βόμβα βυθού, σιγοκαίγοντας τις βεβαιότητες για τα όρια και τις δυνατότητες της γλώσσας. Είναι λοιπόν μια χειρονομία που θέλει έμπυρη τεχνική, αλλά, μέσω του βραδυφλεγούς της ανάγνωσης, γίνεται καίουσα τέχνη όταν κοινωνείται.

Γι' αυτό τον λόγο, είναι πολιτική πράξη χωρίς πρόθεση πολιτικής. Δεν αφορά σε ιερά, τοτέμ, ταμπού και εικονοστάσια. Ακόμη κι όταν τα υμνεί, ο εσωτερικός, κρυφός λόγος που κοινωνεί, τα μέμφεται. Η ποίηση ζει από την αίσθηση της διαλεκτικής χιούμορ και τραγικού. Υποβάλλει χωρίς να επιβάλλεται, δίχως να διδάσκει, να επιφυλλάσσει ανώτερη αλήθεια, ή να υπονοεί απαντήσεις ενός επαίοντος συγγραφέα. Είναι αδύναμη, εύθραυστη: δείτε, την χτυπά ο άνεμος της καθημερινότητας, κι αυτή, σαν κοκκοράκι σε παλιά σκεπή, στρέφει τα νώτα της στο καθημερινό δείχνοντας συνάμα την φορά του.

ΕΙΡΗΝΗ ΡΗΝΙΩΤΗ

Μορφοποίηση

Οι μεγάλες του βίου στιγμές –ο έρωτας κυρίως κι ο θάνατος– μας βρίσκουν ανέτοιμους ν' αντεπεξέλθουμε στο αίτημά τους. Ο καθένας αντιμετωπίζει τις κρίσεις επιστρατεύοντας τις δυνάμεις του. Αντιπαλεύει, με όποιο σθένος διαθέτει, αυτό που συμβαίνει ερήμην του. Στις αιχμές της ζωής δεν ακολουθούμε κανόνες. Αντιδρούμε ή ανταποκρινόμαστε ενστικτωδώς στο αιφνίδιο.

Δεν συμβαίνει το ίδιο στην ποίηση, η οποία τροφοδοτείται από τις έντονες βιωματικές στιγμές απαθανατίζοντας τη σημασία τους. Στη γραφή υπάρχουν δεσμεύσεις, αρχές, γλωσσικά δεδομένα, που αν δεν τηρηθούν ο λόγος προκύπτει χωρίς αντίκρισμα. Ισχύει η εύστοχη ρήση του Ρεμπώ «*Η λογοτεχνία είναι ένα πεδίο ιδιότυπης ελευθερίας. Η ελευθερία του να επιλέξεις τα δεσμά σου*».

Ιδιαίτερος στην ποίηση, οι λέξεις αντανακλούν την εσωτερική ταυτότητα του γράφοντος, το καίριο που συνιστά την ουσία του εαυτού και συνδέεται άρρηκτα με τη ρίζα της ύπαρξης. Το ζητούμενο είναι να παγιωθεί η αλήθεια σου στο χαρτί. Μέσα από τις λέξεις να προκύπτει το πραγματικό πρόσωπό σου. Αλλιώς το ποίημα δεν αφορά, δεν απευθύνεται.

Θρεφόμαστε από τις προγενέστερες φωνές με τις οποίες μας δένουν εκλεκτικές συγγένειες και με τη σειρά μας τροφοδοτούμε όσους έχουν ανάγκη την ιδιότυπη προσωπική ευαισθησία μας. Στην ποιητική διαδικασία αποκλειστικό πεδίο δράσης είναι η γλώσσα και μοναδικά εργαλεία οι λέξεις. Οι λέξεις που επανασυστήνουν –μέσω της ποίησης– τον κόσμο από την αρχή, όχι έτσι όπως φαντάζει πως είναι, αλλά όπως όντως υφίσταται: αβυσσαλέος, μαγικός, αδυσώπητος.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΡΟΥΒΑΛΗΣ

Η ποίηση στην εποχή των συγχρονιών...

Η σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία υφίσταται τις συνέπειες του τέλους μιας εποχής: οι ιδεολογικές διεργασίες στην πολιτική και στην κοινωνία –μετά την πτώση ποικίλων τειχών– συμπεριέχουν τις αισθητικές αναζητήσεις, τον προσδιορισμό, αλλά και τον προβληματισμό της έννοιας *διάρκεια* στις Τέχνες. Οι φορείς τους είναι κοινωνικοί μιας νέας τάξης πραγμάτων ασκώντας επίδραση στη λειτουργία του πολιτισμού ως αγαθού για το άτομο και το σύνολο. Οι δημιουργοί έχουν μέγιστη ευθύνη στη διαχείριση της ουσίας, έννοια υπό νέα διαπραγματεύση, δεδομένης της ρητής εξωστρέφειας στη σχέση μεταξύ κουλτούρας και απτής, ρεαλιστικής ζωής.

Επικεντρώνοντας ειδικότερα στις κατευθύνσεις της σύγχρονης ελληνικής ποίησης, είναι εμφανές το γεγονός της «διάχυσης» της κυρίαρχης ποιητικής, ανάμεσα σε εργαλεία έκφρασης, επικοινωνιακές φόρμες και τρόπους αποτύπωσης της υπαρξιακής ετερότητας. Το παλαιό, και δη το *ωφέλιμο*, αξιολογείται αναλόγως της διείσδυσης του κάθε ποιητή στο *corpus* του ελληνικού λόγου. Το δε σύγχρονο, ήτοι καινοφανές, ταλανίζεται άνισα μεταξύ της πρόσληψης του «ύστερου μεταμοντερνισμού» (όπως κι αν αυτός εισάγεται στους κόλπους της ποιητικής κοινότητας) και της έκπλασης ενός συγχρονικού στίγματος για την Ποίηση.

Η ανέγερση ενός πυλώνα για την παράδοση και το παρόν, το εγώ και τον κόσμο, αποτελεί το κύριο ζητούμενο. Και ως στόιχημα, μέλλει να κερδηθεί μόνον εφόσον αξιοποιηθεί ετούτος ο πυλώνας προς όφελος της εξερεύνησης της ανθρώπινης διάστασης: δεν ολοκληρώνεται ποτέ. Ανανεώνεται όμως και για τον λόγο αυτό αναπροσδιορίζεται. Σε τούτη την περίπτωση αναλαμβάνουν το ταπεινόφρονο έργο τους οι ποιητές.

ΘΩΜΑΣ ΤΣΑΛΛΑΠΑΤΗΣ

Εκείνο το κάτι με τα φτερά

Όλο και πιο συχνά έχεις την αίσθηση πως γράφεις ποιήματα για να καταλάβεις όλη την ποίηση που σου διαφεύγει. Εκείνο το κομμάτι που αποφεύγει ορισμούς και προ-

θέσεις, εκείνο το περίπου που μεταμορφώνει την καταγωγή και τα όριά του καθημερινά, επιβάλλοντας μια άγνοια και μια απορία που συνορεύει λυτρωτικά με την αθωότητα και το όλο και πιο απλό. Εξαγνισμένοι από βεβαιότητες αναζητούμε την επανάληψη του αναπάντεχου, ένα άγνωστο ακαριαίο, εκείνο το κάτι με τα φτερά της Έμιλυ Ντίκινσον, εκείνο που πάντα θα μας διαφεύγει.

Και προσπαθείς να γράφεις (γιατί το γράψιμο είναι πάντα προσπάθεια μακριά από το συντελεσμένο, ένα έναρθρο αγχομαχητό) φάχνοντας το άξαφνο κουκούτσι, ενώ ξεφλουδίζεις τις μέρες σου. Πάνω από το άδειο χαρτί, ο ποιητής κρατά τη γραφίδα όπως ο τυφλός το λευκό του ραβδί. Ιχνηλατώντας βήματα που σου θυμίζουν περασμένες διαδρομές, οικεία τοπία καλυμμένα με ένα πρόχειρο σκοτάδι, την αφή του κόσμου πάνω στο δέρμα της φωνής σου. Ο ποιητής γίνεται ο διαβάτης που χρησιμοποιεί όλους τους χάρτες για να χαθεί, ανακατεύει τα σημεία του ορίζοντα, αφημένος στο μεθυσμένο δείκτη της πυξίδας. Και η ποίηση είναι εκείνο το λίγο που γίνεται πολύ, όταν το πολύ δεν φτάνει.

Μέσα στην φλυαρία των πιο άγαρμπων ημερών, των σημερινών μας ημερών, αναζητούμε μια ποίηση που θα ξεφύγει από την γραμματική και το συντακτικό των βιβλίων, των περιοδικών, της λογοτεχνίας, μια ποίηση αναγκαία. Μια λέξη και έναν στίχο που θα τρέξει από το μελάνι ξανά πίσω στο αίμα.

ΔΗΜΗΤΡΑ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΙΔΟΥ

«Αποκάλυψη ενός κόσμου» τιλοφορώ τη βραχεία ποιητική παρέμβαση. Πρότερες μεγάλες κουβέντες φαντάζουν ύστερες μικρές. Αναλαμβάνω τη διατύπωση του εκπρόθεσμου ερωτήματος: κουβέντες πριν και μετά από τι; Στο ετερόχρονο του παραπάνω ερωτήματος

έγκειται ακριβώς η τομή. Της κάθετης ποίησης. Από καθετοποίηση. Των νοημάτων.

Εξηγούμαι. Δεν υποστηρίζω το έγκαιρο της γραφής της Clarice Lispector, από την οποία δανείζομαι τον τίτλο «Αποκάλυψη ενός κόσμου». Απλά επιχειρώ να περατώσω τη φιλολογία που ορίζει την ποίηση σήμερα –μπορώ;–: ο φόβος ο φόβος ο φόβος για το άγνωστο το σθένος να επεκταθούμε σ' ένα κομμάτι ακαλλιέργητης γης, συνώνυμο της ευτυχίας που θα 'ταν.

Έτσι θλιμμένη στοχάζομαι. Για τις απανταχού και πόθεν οριοθετήσεις της ποίησης απέναντι σε παράκαιρα και παράταιρα φιλολογικά ερωτήματα. Υστερόχρονα της Ιστορίας πάντα μάλλον. Αφού το παράδοξο πολλοστό και εξακολουθητικό μάθημα της παρούσης Ιστορίας συμπεριλαμβανομένης είναι πως η τελευταία δεν έπεται αλλά προηγείται, ηγείται και άγεται από τα ίδια της τα χαλινάρια.

Έτσι θλιμμένη. Στοχάζομαι. Τις πρότερες μεγάλες κουβέντες. Της ποίησης επανάσταση, πρωτοπορία, αξία, δικαίωμα, αξιοπρέπεια, ελευθερία. «Θα ήθελα έναν πιο απαιτητικό λαό» αρθρώνει η αφηγηματική περσόνα της Lispector. Η επιθυμία για απαίτηση είναι ο ετεροχρονισμός της σημερινής Ιστορίας. Ελληνικής και παγκόσμιας. Η σημερινή ποίηση οφείλει να πληρώσει αυτόν τον ετεροχρονισμό με έγκαιρο λόγο: της έκδυσης της απαίτησης της απαίτησης για επιθυμία, ανατρέποντας ταυτόχρονα τον δικό της τόπο και τρόπο, έτσι που να καταστεί ποίηση σημερινή, δηλαδή, διαφορετική, δραστηκή. Εικοσιτετράωρη με άλλα διάφανα λόγια. Η έννοια της ποίησης ως συστήματος πλήρωσης ιδεών δεν διαφέρει από την έννοια της εκπαίδευσης ως μόνιμου ζητούμενου και κρατούμενου τελείωσης ατόμων. Εκ νέου ετεροχρονισμοί τόσο για την πρώτη όσο και για τη δεύτερη σε τωρινούς καιρούς να επ ανα καθ ορίζουν την εκ νέου εκπλήρωση.

Εντός του συγκεκριμένου πλαισίου, συμφωνημένου και υπαγορευμένου από την μερικώς μεροληπτική ερμηνεία σύγχρονων ποιητικών φαινομένων, κατά την οποία δια λιθοβολισμού πέφτει η αιωνιότητα –καθημερινότητα θέλω να πω–, το ερώτημα «Τι είναι ποίηση σήμερα» παραμένει διαχρονικά ανενεργό.

ΓΙΩΡΓΟΣ Κ. ΨΑΛΤΗΣ

Η ποίηση ορίζεται από τον ορίζοντά της, ο οποίος περιλαμβάνει τον Όμηρο και τον Έντουαρντ Έστλιν Κάμινγκς –όπως κι αν έλεγαν τα ποιήματα ή τα ονόματά τους–, και συμβαίνει όταν λέξεις γεννούν εικόνες που επιστρέφουν σε εμάς ως ήχοι.

Έφτασα σαράντα δύο για να μπορέσω να βλέπω τα μαλλιά μου όταν τα κοιτάζω· κι ας τα ακούω εδώ και λίγα χρόνια κάποια βράδια ενώ γράφω να γκριζάρουν.

Ποτέ δεν φταίει ο αναγνώστης εάν ένα ποίημα τού φανεί ως σκέτο –έστω κι ωραίο– κείμενο. Οι συγγραφείς έχουμε την ευθύνη της ποίησής μας· (ονομάζονται «ποιήματα» συνήθως όσα καταρχήν εμείς οι ίδιοι χαρακτηρίζουμε ως τέτοια). Ποιητές είναι οι δημιουργοί έργων που ισχύουν ως ποίηση στον αναγνώστη –ακόμη κι αν δεν τα εκτιμά αισθητικώς.

Η ποίηση υπερβαίνει το φυσικό πλαίσιο που –ως γεννήματα του νου– έχουν οι λέξεις. Συνθέτει μία γλώσσα ανάγνωσης του κόσμου, που χρησιμοποιεί το νου, αλλά δεν περιορίζεται από αυτόν.

Σήμερα –συμπληρωματικά στις λέξεις–, αίφνης εκπέμπονται εικόνες, τις οποίες δεχόμαστε ως ήχους. Η ποίηση καλείται να μας τους επιδώσει· συνεχίζει, σε χώρο οικείο, αλλά ριζικά διαφορετικό από εκείνον τού προφορικού λόγου και της απαγγελίας.

Το νέο πλήθος των εικόνων διαμορφώνει μία επικουρική αισθητική πραγματικότητα και ένα πρόσθετο εφελκτήριο μετάβασης στην ενιαία χώρα της προ των λέξεων ελευθερίας. Όμως, πάλι λέξεις αναζητούμε –στην οικειότητα της ποίησης–, διότι οι ήχοι παραμένουν βουβοί και παλμικοί: έχουν ρυθμό βγαλμένο από την πατρίδα που φτιάξαμε παιδιά, κι ας ζήσαμε σε ξένα πατριάκια.

Απρίλιος 2012

ΧΑΡΗΣ ΨΑΡΡΑΣ

Η ύφανση των μαξιλαριών

Η ανήλεη όμορφη κυρία αναπαύεται στα μαξιλάρια που υφαίνουν οι υποτελείς της. Η ύφανση των μαξιλαριών είναι μια ιεροτελεστία. Ενόσω υφαίνουν, οι υποτελείς εξιστορούν τις ημέρες του Οδυσσέα, της Βεατρίκης,

ΜΑΣΚΑ

Κοιτούσα στον καθρέφτη μου και μ' έβλεπε η μάσκα, που κουρασμένη έγερνε λοξά στο πρόσωπό μου και μου 'λεγε πως δεν μπορεί άλλο να είναι άξια, να κρύβει από τα μάτια σου τον άγρυπνο λυγμό μου.

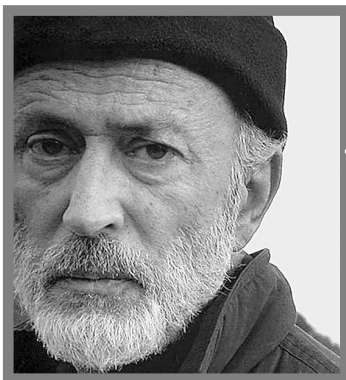
Μου 'πε πως γέρασε η ματιά, που ξέγνοιαστο φτιασίδι, στο προσωπίο έλαμπε ζητώντας να μαντέφεις, άλλα απ' αυτά που πίσω της φύλαγε σαν το στρείδι, και που καλά το γνώριζε πως δε μπορείς ν' αντέξεις.

Το "αχ" μου που δεν βάσταξα, της ράγισε την όψη κι απ' τη ρωγμή της, τώρα εγώ, τρέμω μήπως και δεις, το βλέμμα μου που σ' έλουσε στων αστεριών την πτώση

κι αν σ' ανταμώσει ακάλυπτο το ξέρει πως θα βρεις, όσα για σένα ακροβατούν στου πόθου μου την κόψη και λυτρωμό γυρεύουνε προτού τα αρνηθείς.

ΕΙΡΗΝΗ ΛΑΡΔΟΥΤΣΟΥ-ΚΟΥΡΤΗ

του Άμλετ κι ακόμη τις πράξεις κάθε ανώνυμου θνητού και αθανάτου. Κάνουν τα χατίρια και της ομορφιάς και της αλήθειας. Βαπτίζουν ουρανό τη ζωή, χόμα τον θάνατο. Νομίζουν ότι μονολογούν στο σκοτάδι, αλλά όλες οι λέξεις, δηλαδή όλα τα πράγματα, κρέμονται από τα χείλη τους γυρεύοντας την ταραχή του φωτός και τη δικαίωσή τους. Μιλούν ο καθένας τη δική του, άγνωστη γλώσσα κι όμως καταλαβαίνουν ο ένας τον άλλον λέξη προς λέξη. Είναι ραχιτικοί, αλλά φαντάζουν ιδεώδεις εν τη λύπη τους. Και για στημόνια τους πήρανε τις σάλπιγγες των αγγέλων. Αν δεν είχα ακούσει τον ήχο των σαλπίνγων από τους ζωντανούς και τους νεκρούς αυτούς χειρώνακτες (ιδίως από τους νεκρούς), θα είχα πάψει να ονειρεύομαι πως εργάζομαι στο πλευρό τους. Πού είναι η ανήλεη όμορφη κυρία; Πού οι υποτελείς; Το μόνο που μένει, ο καθημερινός τους μόχθος, η ύφανση των μαξιλαριών.

Λεπίδες

ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΡΓΥΡΗ ΧΙΟΝΗ

Κατερίνα Κωστίου

ΕΚΔΟΧΕΣ ΤΟΥ ΚΕΝΟΥ

(Σκέφεις για την τελευταία ποιητική συλλογή του Αργύρη Χιόνη *Ό,τι περιγράφω με περιγράφει*, Γαβριηλίδης, 2010)

Θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς πως έπειτα από επτά χρόνια ο ποιητικός ήχος έσπασε το κέλυφος της σιωπής και ο Αργύρης Χιόνης, ως καλός σπορευτής, επανήλθε στην επικράτεια της ποίησης με μια καλή σοδειά ογδόντα οκτώ ποιημάτων. Αλλά και τα τρία αφηγηματικά βιβλία του που μεσολάβησαν (*Όντα κα μη όντα*, 2006, *Περί αγγέλων και δαιμόνων*, 2007 και *Το οριζόντιο ύψος*, 2008) είναι τόσο έντονα σφραγισμένα από το ποιητικό του ύφος, ώστε να θεωρηθεί ότι

συνιστούν ένα στάδιο της ποιητικής του πορείας όπου ο ποιητικός λόγος εκφράζεται μέσω της παραβολής ή του μύθου, δίχως να χάνει τον μετρικό βηματισμό του παρά την πεζόμορφη έκφρασή του και, κυρίως, δίχως να προδίδει την ποιητικότητά του.

Η συλλογή με τον τίτλο *Ό,τι περιγράφω με περιγράφει*, που αποτυπώνει τη διαλεκτική της προσωπικής του μυθολογίας, και υπότιτλο «Ποίηση δωματίου», ο οποίος ενδεχομένως απηχεί παλαιότερο στί-

χο του ίδιου («βροχή δωματίου»), περιλαμβάνει πέντε ενότητες των οποίων οι τίτλοι ήδη μας ειδοποιούν ότι βρισκόμαστε σε μια αναγνωρίσιμη ποιητική ενδοχώρα: «Προσωπεία», «Εκδοχές του τέλους», «Προσευχές», «Ιδεογράμματα», «Παίγνια και σάτιρες». Η επιγραφή της πρώτης ενότητας («[...] κι ο ποιητής ο ίδιος προσωπείο του Τίποτε») του Esteban Argentea Nieve, προσωπείο του ίδιου, δίνει το στίγμα των οκτώ ποιημάτων των οποίων οι τίτλοι ακροβατούν μεταξύ μεταφοράς και κυριολεξίας, ενώ στο κυρίως ποιητικό σώμα ο αναγνώστης, παρακολουθεί τον συλλογισμό ενός πρωτοπρόσωπου δραματικού προσωπείου ή τριτοπρόσωπου αφηγηματικού προσωπείου, για να καταλήξει στην υπαρξιακή κοίτη του ποιήματος, όπου χωνεύουν η ανατρεπτική οπτική, η παιγνιώδης διάθεση, η καλά οικονομημένη θυμοσοφία.

Εξετάζοντας την ποιητική του Χιόνη από την πρώτη του συλλογή *Απόπειρες φωτός* (1966) θα διαπιστώσει ότι τρεις είναι οι βασικές συντεταγμένες του: θάνατος-φύση-ποίηση. Δεν μπορεί να μην παρατηρήσει κανείς την ευρηματικότητα που τροφοδοτεί το παραπάνω τρίπτυχο με τρόπο ώστε να αιφνιδιάζει τον αναγνώστη παρά τη δεδομένη και επανερχόμενη μυθολογία. Η ιδιότητά του αυτή οφείλεται κατά πολύ στην πολύτροπη ειρωνεία του. Έως και τη συγκεντρωτική έκδοση των ποιημάτων του (*Η φωνή της σιωπής Ποιήματα 1996-2000*, Νεφέλη 2006), μπορεί κανείς να παρατηρήσει ότι τα αιώνια ερωτήματα που συνδέονται με την ανθρώπινη ύπαρξη μοιάζουν να έχουν γίνει αποδεκτά ως αναπάντητα, καθώς το ποιητικό εγώ υποταγμένο στη βεβαιότητα του θανάτου προσπαθεί διαρκώς να αυτοπροσδιοριστεί μέσα από μια άλλοτε στοχαστική, άλλοτε εναγώνια αναμέτρηση με την πανταχού παρούσα Φύση. Ο θάνατος διαποτίζει τα ποιήματα του Χιόνη ως η άλλη όψη της ζωής προκαλώντας την αμφιθυμία του ποιητικού υποκειμένου. Το μοτίβο του θανάτου, καθώς και τα συναφή θέματα της φθοράς και του χρόνου επανέρχονται στην τελευταία συλλογή και κυρίως στην ενότητα «Εκδοχές του τέλους» και στα «Ιδεογράμματα». Το πρώτο ποίημα, «Καβάλα σ' ένα κουνιστό αλογάκι» (19),¹ ένα από τα αρτιότερα της συλλογής, παραπέμπει στην αντίληψη του άλλοτε πολύπλαγκτου ποιητή και νυν «ακίνητου δρομέα» ότι ο δρόμος «Ξεκίναγε από μέσα του, τον τύλιγε σφιχτά και ξαναγύρναγε μέσα του. Αυτός έμενε ακίνητος», όπως γράφει στα *Λεκτικά τοπία* (1983) και όπως δηλώνει σε συνέντευξή του στην *Αυγή* το 2009, χρησιμοποιώντας σαν ξόρκι το στίχο του Γιαπωνέζου ποιητή Καμιμούρα Γιουτάκα, στον οποίον ανήκουν οι δύο επιγραφές της τελευταίας του συλλογής: «Μείνε ακίνητος, αφού, όπου κι αν πας, στο ίδιο μέρος θα βρεθείς».² Στην έξοχη μεταφορά του παιδικού παιχνιδιού που μετατρέπεται σε όχημα ζωής, ό,τι προσδίδει δραματικό βάθος είναι η ειρωνεία που δημιουργείται από το δίπολο αθωότητα της παιδικής ηλικίας-οδυνηρή συνειδητοποίηση του αδιέξοδου τέλους, καθώς και από τον ευφρόσυνο, τραγουδιστό ρυθμό που έρχεται σε αντίθεση με το τραγικό περιεχόμενο. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι οι γέροντες, στους οποίους ο Καβάφης επεφύλαξε σκληρή ποιητική μοίρα, αντιμετωπίζονται με απεγνωσμένη τρυφερότητα στην ενότητα αυτή της οποίας δύο ακόμη θεματικά κέντρα είναι η σιωπή και ο χρόνος. Το τέταρτο και το πέμπτο ποίημα (22 και 23), εύλογα τυπωμένα αντικριστά, αναπτύσσονται με τρόπο διαλεκτικό τις ισοτοπίες σιωπή-ποίηση και σιωπή-θάνατος.³ Δύο βασικές αρετές της ποίησης του Χιόνη είναι η οικονομία και η ενάργεια της εικονοποιίας. Ένα καλό παράδειγμα συνιστούν το τρίτο και το δέκατο πέμπτο ποίημα της ενότητας. Και τα δύο αφορούν το χρόνο: «Έρχονται αθόρυβα οι μέρες μου –γάτες με πέλματα βελούδινα, ταχύτητα αστραπής– τρίβονται μια στιγμή ανάμεσα στα πόδια μου· σκύβω να τις χαϊδέψω· έχουνε κιόλας φύγει.» (21) Και παρακάτω: «Ανάμεσα στα δάχτυλά μου / και στη σάρκα σου, / όσο σφιχτά κι αν σε κρατώ, / τρυπώνει ο χρόνος.» (33). Η οικονομία του ποιητικού λόγου, η λιτή σημαίνουσα χρήση του επιθέτου, η κορύφωση στην έξοδο του ποιήματος εντείνουν τη δραστικότητά του.

Αλλά το σημαντικότερο χαρακτηριστικό της ποιητικής του Χιόνη είναι η ευρηματική ειρωνική του γλώσσα. Πέρα από την παιγνιώδη του διάθεση που εκφράζεται κυρίως με λογοπαίγνια τα οποία διευρύνουν το σημασιολογικό πεδίο των λέξεων, με παρετυμολογήσεις και χρήση ομόηχων λέξεων, ο αυτοσαρκασμός του ποιητικού εγώ, η αντίληψη ότι ο άνθρωπος είναι μια μαριονέτα στα χέρια ενός σκληρού θιασάρχη, η παιγνιώδης και αποστασιοποιημένη ενατένιση της ανθρώπινης συμπεριφοράς και του αναπόδραστου ανθρώπινου τέλους είναι μόνο κάποιες από τις σημαντικότερες πτυχές της δραστικής του ειρωνείας. Για να επανέλθουμε στο κυρίαρχο μοτίβο του θανάτου: στις προηγούμενες συλλογές του προσεγγίζεται με πολλούς και ποικίλους τρόπους, από την ρεαλιστική συνειδητοποίηση, στο σαρκασμό απένα-

ντι σε έναν δήθεν «πανάγαθο Θεό», και από την επώδυνη γνώση στην ειρωνική αποστασιοποίηση. Καθιστώντας τον θάνατο παίγνιο της ποίησης, ο ποιητής αποπειράται την υπέρβασή του στην προτελευταία συλλογή του (*Υπόγειο*, 2004), όπου ο θάνατος ως μέρος της φύσης γίνεται αντικείμενο μελέτης και πηγή έμπνευσης. Στην τελευταία συλλογή ο Χιόνης κινείται πάνω στο νήμα της υπέρβασης, αλλά ακόμη πιο αποστασιοποιημένος και άρα ειρωνικός. Το έβδομο ποίημα της ενότητας «εκδοχές του τέλους» θα το προσυπέγραφαν όλοι οι θεωρητικοί της ρομαντικής ειρωνείας: «Να πίνεις τσάι και, στο μεταξύ να σβήνει η ζωή σου, όπως συμβαίνει με τους ήρωες του Τσέχοφ, να σβήνει η ζωή σου, ενώ εσύ με αξιοπρέπεια το τσάι ν' ανακατεύεις και να επαινείς τη γεύση και το άρωμά του. Έτσι, σαν ήρωας του Τσέχοφ ή όπως ο Τσέχοφ ο ίδιος, στη χυδαιότητα του πόνου ν' αντιτάσεις την καλή ανατροφή σου» (30).

Αξίζει να παρατηρηθεί πως από αυτήν τη συλλογή έχουν μειωθεί σημαντικά τα ποιήματα ποιητικής και οι αναφορές στην ποιητική δημιουργία, ενώ όπου υπάρχουν συνήθως γίνονται με τρόπο ανατρεπτικό. Στη θέση τους η κοινόχρηστη εμπειρία και η κοινή ανθρώπινη μοίρα γίνονται πηγή έμπνευσης, ενώ η πραγματολαγνεία που διακρίνει το *Υπόγειο* είναι για τη συλλογή *Ό,τι περιγράφω* το σημείο αφετηρίας, ήδη στο εξώφυλλο. Η ζωγραφιά του ίδιου του ποιητή, η οποία με τον εύγλωττο τίτλο «Διπλή διθέσια μοναξιά» σφραγίζει τη θεματική της συλλογής, συνιστά συγχρόνως και σχόλιο ποιητικής, καθώς ο αντικατοπτρισμός της μοναξιάς παραπέμπει στη συλλογή του *Σαν τον τυφλό μπροστά στον καθρέφτη* (1986) όπου κυριαρχεί η σιωπή και η μοναξιά, ενώ ο καναπές που αναπαράγεται στον καθρέφτη παραπέμπει στο θεωρητικό σχόλιο του ίδιου του ποιητή περί σιωπής στο επιλογικό κείμενο της έκδοσης, με τίτλο «Λογοδοσία», όπου ο ποιητής ρητά δηλώνει την αγάπη του για τη σιωπή.

Ο ποιητής φαίνεται εξοικειωμένος με τον θάνατο στιγματίζοντας ποιητικά το παράδοξο να τον τρομάζει η ανυπαρξία, τη στιγμή που «η ερωμένη του, η ύπαρξη, είναι αυτή που πάντα του επεφύλασσε και σίγουρα του επιφυλάσσει ακόμη τις πιο οδυνηρές εκπλήξεις» (29). Ωστόσο, κάποτε η ιδέα του θανάτου επανέρχεται με τρόπο αρχετυπικό, ενώ, πολύτροπη στη ρητορική της, η ειρωνεία του ποιητή δύσκολα κρύβει την υπαρξιακή αγωνία που αντηχεί στο βάθος της ποίησής του, στερεώνοντας έναν δομικό άξονα γύρω από τον οποίο στρέφεται η ποιητική του, – σποραδικά στην αρχή της ποιητικής του σταδιοδρομίας και πολύ πιο συστηματικά στη φάση της ποιητικής του ωριμότητας: τη Φύση. Μόνιμη απορία του ποιητή γιατί ο θάνατος πάντα επιφυλάσσει καλύτερη μοίρα στη φύση απ' ό,τι στον άνθρωπο. Η αμφιθυμική σχέση με τον θάνατο θα καταλήξει στην καταλυτική «Απορία αναξιοπαθούντος» όπου εκκινώντας από το βιβλίο του Ιώβ ο ποιητής απορεί, με τη διπλή σημασία της λέξης (αναρωτιέται αλλά και κλείνεται στο αδιέξοδό του), σχετικά με την αναπόφευκτη μοίρα του ανθρώπου (41). Με τα ποιήματα «DNA» και «Ελέησόν σε» της επόμενης ενότητας βρισκόμαστε στην καρδιά της ρομαντικής ειρωνείας. Κοινός τόπος της θεωρίας της ειρωνείας η αντίληψη πως η ζωή μοιάζει με θεατρικό έργο με λίγο ή καθόλου νόημα είναι μια αντίληψη που επανέρχεται σε έργα πολλών μεγάλων συγγραφέων, παλαιότερων και νεότερων (William Shakespeare, Alfred Lord Tennyson, Sully Prudhomme, Thomas Mann κ. ά.), εκφράζοντας Γενική Ειρωνεία, μια εκδοχή της οποίας είναι η Κοσμική Ειρωνεία, το γεγονός δηλαδή ότι ο άνθρωπος, ενώ επιθυμεί την αιωνιότητα, καλείται να ζήσει έχοντας επίγνωση του τέλους του το οποίο, συγχρόνως, οφείλει να παραμερίζει. Ο Χιόνης γνωρίζει ότι και ο ίδιος, όπως όλοι μας, είναι προσωρινό μέλος ενός *theatrum mundi* και αρχετυπικό θύμα της ειρωνείας του Θεού απέναντί του. Ο ποιητής έρμαιο στα χέρια ενός παντοδύναμου Θεού «που έχει χαράξει το δρόμο του αλλά και την απόκλιση από το δρόμο» αναγνωρίζει ότι η ελευθερία της ανθρώπινης βούλησης είναι μια ψευδαίσθηση. «Η ελευθερία μου είναι μέσα στη βουλή σου» (40) θα παρατηρήσει το ποιητικό εγώ, γνωρίζοντας, ωστόσο, ότι το μόνο όπλο που έχει να αντιτάξει απέναντι στην αδυσώπητη ανθρώπινη μοίρα είναι το σοβαρό παιχνίδι, δηλαδή η ποιητική δημιουργία. Παρά την αδύναμη θέση του ο ποιητής ανασυντάσσει τις δυνάμεις του και στο επόμενο ποίημα ασκεί κριτική στον πλάστη του, ο οποίος «πλάττοντάς μας / κατ' εικόνα και ομοίωσίν σου, / πολλαπλασίασε τη μοναξιά του» (43).

Στην ενότητα «Ιδεογράμματα» περιλαμβάνονται οκτώ χαϊκού και εικοσιένα τάνκα, αυστηρές ποιητικές φόρμες, στις οποίες ο ποιητής είχε ξαναδοκιμαστεί (βλ. τη συλλογή του *Ιδεογράμματα*, 1997). Εδώ είναι φανερό η στιχουργική δεξιοτεχνία του Χιόνη που καταφέρνει με αξιοθαύμαστη πειθαρχία να σμιλέψει πάνω στα ίδια θέματα ποιήματα-

εκόνες ή ποιήματα-γνωμικά, που επιβάλλονται με την ενάργεια και την αυστηρή αρχιτεκτονική τους: «Ποτέ το ψεύδος / δεν ψευδίζει, το θρασύ, / ούτε τραυλίζει. // Πάντα η αλήθεια χάνει, / ντροπαλή, τα λόγια της» (55). Η ικανότητα του Χιόνη να αξιοποιεί τις λεπτές αποχρώσεις των λέξεων και τον πλούτο του σημασιολογικού τους πεδίου είναι φανερή σε πολλά ποιήματα αυτής της ενότητας: «Από τα πόδια / ως την κορφή, μετρίεται / μόνο το ύψος. // Το ανάστημα αρχινά / πάνω από το κεφάλι» (59).

Στα εικοσιτέσσερα ποιήματα της τελευταίας ενότητας που επιγράφεται «Παίγνια και σάτιρες» αποτυπώνεται η δεξιοτεχνία του ποιητή να χειρίζεται αποτελεσματικά τις τεχνικές της σάτιρας και της ειρωνείας. Οι δύο επιγραφές που προφανώς ανήκουν στον ίδιο και επιστέφουν την ενότητα αντιστοιχούν σε δύο χαρακτηριστικά της: στο ειρωνικό έρμα της και την παιγνιώδη οπτική του ποιητή. Με εξαίρεση τρία ποιήματα, ανασυρμένα «από το θερμοκήπιο της μνήμης», που αφορούν το διάστημα κατά το οποίο ο ποιητής ζούσε εκτός Ελλάδος, στα υπόλοιπα ποιήματα αναγνωρίζουμε την ανατομία της ανθρώπινης ζωής με κυρίαρχα και εδώ θέματα τον θάνατο, την υπεροχή της φύσης, αλλά και την ποιητική δημιουργία: «Ποτέ μου δεν κατάλαβα πώς δύο τόσο βελουδένια ζώα, όπως η γάτα και η ποίηση, έχουν γυαλόχαρτο για γλώσσα» (63) θα γράψει στο εναρκτήριο ποίημα της συλλογής, η οποία κλείνει με μια ανατρεπτική αποστροφή στη μούσα: «Είσ' ένα τέρας, Ερατώ, / π' ανάθεμά σε: έπαφες πια να με θυμάσαι / και μ' άνηθα μειράκια κοιμάσαι» (86). Ανάμεσά τους ο άνθρωπος άλλοτε σαν σκανταλιάρικο παιδί άλλοτε αποστασιοποιημένος και με στοχαστική διάθεση αναμετρίεται με τον μεγαλύτερο ογκόλιθο

που αντιμετώπισε ποτέ του: το υπαρξιακό του αδιέξοδο. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι ο Χιόνης στην τελευταία του συλλογή συνδιαλέγεται με το προηγούμενο έργο του. Η πανθεϊστική παρουσία της φύσης ως αντίδοτου στον σύγχρονο εκφυλισμό που ήταν η δεσπόζουσα στο προηγούμενο έργο του εδώ μετατρέπεται σε μια φαινομενικά ψυχρή αναμέτρηση. Η δέσποινα της «ουτοπίας, δεξιοτέχνις του κενού, της πλάνης και του ανέφικτου», η ομολογή της εγγονοπουλικής Bella Donna «Σκοτεινή Κυρία» της συλλογής *Υπόγειο*,⁴ θα μετατραπεί εδώ σε καχέκτυπο της μούσας, όπως είδαμε αμέσως παραπάνω.

Αυτά που ωστόσο μένουν अपαράλλαχτα είναι η έγνοια του ποιητή για τη λέξη, η οικονομία του λόγου του, η ενάργεια της εικονοποιίας του, η δεξιοτεχνία του στη χρήση της ειρωνείας. Κυρίως, όμως, η ιδιότυπη ποιητική του, της οποίας κυρίαρχο χαρακτηριστικό είναι η διάβρωση της αρχικά ευφρόσυνης έως εύθυμης αντίδρασης του αναγνώστη από το ταραγμένο βάθος που κρύβεται κάτω από τη φαινομενικά ήρεμη επιφάνεια της ποιητικής του επικράτειας, καθιστά τον Χιόνη δεξιοτέχνη του κλαυσίγελου.

1. Οι αριθμοί σε παρένθεση δίπλα σε κάθε τίτλο παραπέμπουν στην ποιητική συλλογή του Αργύρη Χιόνη *Ό,τι περιγράφω με περιγράφει*, Γαβριηλίδης, 2010.
2. Αργύρης Χιόνης, «Ο δρόμος της μοναξιάς», *Η Αυγή*, 26.4.2009
3. Το δεύτερο ποίημα εύλογα αφιερώνεται στη μνήμη του Γιώργη Μανουσάκη (1935-1008), ο οποίος είχε γράψει συλλογή με τίτλο *Το σώμα της σιωπής* (1970).
4. Αργύρης Χιόνης, *Στο υπόγειο*, Νεφέλη 2004, 70.

Μαρία Ν. Ψάχου

“ΣΠΟΥΔΑΙΟΣ ΣΙΩΠΗΤΗΣ ΜΕΓΑΛΩΝ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΝ” Η ΣΙΩΠΗ ΩΣ ΕΚΦΡΑΣΗ ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΗ ΧΙΟΝΗ

Ηδη από τις αρχές της δεκαετίας του '70 ο ποιητικός λόγος περί σιωπής στο έργο των πρωτοεμφανιζόμενων αυτήν την περίοδο ποιητών συνιστά επιλογή που αντανάκλα στοχαστική στάση ποιητικής και τους συνοδεύει διακριτικά σε όλη τους την ποιητική πορεία. Οι στίχοι τους είναι αποκαλυπτικοί: *Μιλώ κι ανήκω της σιωπής* (Ιχνογραφία, Κ.Π. Παπαγεωργίου), *Κι αν δεν σιωπούμε/ της σιωπής ανήκουσε/ με μιας στιγμής λαλίτσα* (Τα χειρόγραφα της βροχής, Π. Κυπαρίσσης), *η σιωπή/ είναι η αδικημένη αδελφή της ομιλίας/που κάποτε θα βρει το δίκιο της* (Κρυφός κυνηγός, Γ. Μαρκόπουλος).

Ο Α. Χιόνης διερμηνεύοντάς τους θα επισημάνει ήδη από τις *Απόπειρες φωτός* (πρώτη ποιητική συλλογή, 1966) τη βαθιά, υπαρξιακή σχέση τους με τη σιωπή: *Ανοίξαμε τις φλέβες μας/ και κύλισε η σιωπή/ μέσα στο ίδιο τάσι./ Τώρα, είμαστε πια δικοί της/ και το δικό της το τραγούδι/λέμε*¹. Προσεγγίζοντάς την ως βίωμα και τρόπο έκφρασης θα αναγνωρίσει σ' αυτήν το φυσικό χώρο διάσωσης της αυθεντικότητας της ανθρώπινης ύπαρξης: *Ξένη η φωνή μου,/ όταν εκτός μου ηχεί,/ κι είναι δική μου/ μονάχα εντός μου,/ μονάχα όταν σωπαίνει*². Η σιωπή προβάλλει στην ποίησή του ως λόγος πλήρης και φωτεινός, ως ιδιότυπος τρόπος επικοινωνίας που επιτρέπει στους ανθρώπους να *προφυλάξουν / κάποιον ήχο εύθραυστο/ που ζούσε μέσα τους*³. Είναι ένα μέσο για να διεισδύσουν στην αλήθεια και την κρυμμένη ευαισθησία των εκφράσεων της ζωής, καθώς *η απόλυτη σιωπή προσφέρεται για τη χαμηλόφωνη συνομιλία των πραγμάτων που, κάτω από άλλες ηχηρές συνθήκες, ούτ' ένα νεύμα δεν μπορούν να ανταλλάξουν, γιατί είν' ευαίσθητα τα πράγματα στον ήχο και δεν αποκαλύπτουν την ψυχή τους εν μέσω οιοδήποτε θορύβου*⁴. Το εντυπωσιακό είναι η συνύπαρξή της με ένα *φλύαρο* εσωτερικό κόσμο, στον οποίο άλλωστε οφείλει και την ύπαρξή της σύμφωνα με τον ποιητικό λόγο του Α. Χιόνη. *Με σμήνη ήχων να βουίζουν μέσα στο κρανίο του, με πλήθη λέξεων να συνωστίζονται μέσα στο στήθος του*⁵ ο μέτοχός της αναδεικνύεται σ' έναν ιδιότυπο *πρωταθλητή*, τον *σιωπητή μεγάλων αποστάσεων*⁶. Η εσωτερική υπαρξιακή περιδίνηση στα *εσωτικά τοπία* της ψυχής του ανθρώπου αποκαλύπτεται ως η κατεξοχήν περιπέτεια του

ανέκφραστου, για την οποία η σιωπή αποτελεί πράξη ποιητικής ηθικής: *αντιμέτωπος με το βάραθρο της ψυχής του μένει βουβός*⁷. Ανάλογα λειτουργεί και ως φιλοσοφία ζωής, που γεμάτη ανθρωπιά εκτιμά ως σημαντικό και σπουδαίο το φαινομενικά ασήμαντο κι αδιάφορο, γι' αυτό άλλωστε και γοητεύεται από τις δύσκολες ιστορίες, *ιστορίες ανθρώπων στους οποίους δε συνέβη, ποτέ, τίποτε*⁸. Κι αυτές, για τον Α. Χιόνη, *οι πιο δύσκολες ιστορίες, ιστορούνται μόνο με κλειστό το στόμα*⁹. Στην ποιητική του περιπέτεια, όπου αποτυπώνεται η στοχαστική περιπέτεια της ζωής, η αποδοχή της σιωπής ως στάσης ζωής, έκφραση ποιητικής ηθικής και λόγου βαθαίνει τα όρια της αισθαντικότητας: *Κάθομαι ακίνητος εδώ, καταμεσήμερο μες στη σιωπή, και αφουγκράζομαι το ηλιοφώς να καψαλίζει το γρασίδι./ ... Έχει βαθύνει, τώρα, τόσο η σιωπή, που ακούγεται σχεδόν η πτώση της θερμοκρασίας, κι οι λέξεις μου βαδίζουν ακροποδητί και με το δάχτυλο στα χείλη, μέσα σ' αυτό το ποίημα*¹⁰. Αποκρυπτογραφώντας το τραγούδι της *Τότε που η σιωπή τραγούδησε*, αποκαλύπτει μίαν άλλη εκφραστική διάσταση της σιωπής, μέσα από τη μαγικά μεταμορφωτική και αποκαλυπτική σχέση της με την ποίηση. Με μια παραστατική ηχητική εικόνα η σιωπή προσδιορίζεται ως *το κέλυφος του ήχου. Κλεισμένος μέσα της, ο ήχος τη ραμφίζει, όπως ραμφίζει το πουλί του αυγού το τσόφλι θέλει κι αυτός να βγει και να πετάξει. Είναι μοιραίο λοιπόν να θρυμματίζεται, κάποια στιγμή, η σιωπή (τέτοια είναι η τάξη των πραγμάτων), για να μπορέσει ο ήχος ν' ακουστεί. Ωστόσο, αν και θρυμματίζεται, ποτέ δεν αφανίζεται, αλλά, έτσι, κομματιασμένη, μέσα στον ήχο παρεισφρεί και, με παύσεις μαγικές, τον μετατρέπει, από θόρυβο, σε μουσική και ποίηση*¹¹. Ο ποιητικός λόγος έχει τη δύναμη να αναγνωρίσει και να προβάλλει το μουσικό ήχο της σιωπής. Μπορεί να μεταφέρει το τραγούδι της που καλειδοσκοπικά κλείνει μέσα του όλα τα μεγάλα που συγκλονίζουν τον ευαισθητοποιημένο άνθρωπο, την αγωνία της ύπαρξης, τη δύναμη του έρωτα και της αγάπης, του χρόνου και του θανάτου, την μοναξιά και τη ματαιότητα, αλλά και τη ζωή μέσα από τη ζωή της ποίησης.

Η φιλοσοφία της σιωπής ερμηνεύει τον αντιρητορικό τόνο της

ΝΑΥΠΑΚΤΟΣ

Της ναυμαχίας οι μνήμες ξέρουν πώς να ποτίζουν
τα κυκλάμινα, πώς να μπαίνουν στα όνειρα από
την πίσω πόρτα, φέρνουν τη γνώση την πολύφλοισβη
οι επιθυμίες δεν κρύβονται εδώ, είναι τα

αστέρια, οι ευχές του ταξιδιώτη να βρει χώμα
τροφή, εκεί που άλλοι φάχνουν μέλλον θυμών, βίας
εκείνος θέλει προπάντων να κερδίσει υγεία
να κολλήσει το χέρι του Θερβάντες στο σώμα της

αιθρίας, να μείνει εκεί για πάντα, να σώσει
τη στιγμή που επιτέλους θα του μιλήσει με πειθώ
το αυξημένο δάσος, υποταγμένος ουρανό

τα ταπεινότερα των τριφυλλιών, η θεία κλίση
της αγράμπελης, ένα βλέμμα πέρα από πείρα
βροχή επισφράγισμα καθηλώνει την ημέρα.

ΧΑΛΚΙΔΑ

Υφάδι συμπτώσεων, το πέρασμα απέναντι
σταθερές ποιότητες του φωτός και των δακρύων
γενναίες κλίμακες πραγμάτων, φίλια μέταλλα
είσοδος στη διάρκεια βλεμμάτων, συγκομιδή

από τη μία νύχτα στην άλλη ζωντανών θεών
ακεραιότητα των γραμμών ευδία γηγενής
κάθε φορά θα μου δείχνεις χρώματα ελεγείες
δεν ξεχνάς θάλασσα να μπαίνεις στη ζωή των πουλιών

όπως ακριβώς εισβάλλει άνοιξη στο περβάζι
αυτής της σκέψης να την καθαρίσει από καπνιά
και φθορά του μέσου όρου, να δώσει πάλι κόσμο

ανοχής και ρήξης, κύρος στο όραμα της αυγής
καμία συλλαβή χαμένη κανένας δρόμος πια
καμένος, η Εύβοια: φωταφία μου η πιστή.

ΕΝΘΥΜΙΟΝ

«Το ποίημα, καλέ μου, πρέπει να λέει μια ιστορία,
να έχει αρχή, μέση και φινάλε,
έναν έστω υποτυπώδη μύθο,
κάτι τέλος πάντων
που ν' αφήνει τη γεύση μιας αφήγησης»,
μου έλεγε συχνά τα τελευταία χρόνια ο Γιάννης Βαρβέρης.
Κι είχε δίκιο, όπως πάντα άλλωστε.
Μήπως το κάθε ποίημα που σέβεται τον εαυτό του
δεν είναι μια περιπέτεια στο διηλεκές;
Μια παρατεταμένη σκιαμαχία με το ανείπωτο,
ένα οδόφραγμα στη μιζέρια;

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΗΣ

ποίησης του Α. Χιόνη, το λιτό και στοχαστικό υπαινικτικό λόγο του, που αποκαλύπτει εύστοχα και πολύσημα σκέψεις και αισθήματα, παραπέμποντας σε ό,τι θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε ποιητική της σιωπής. Δεν είναι τυχαίο το μόντο που μνημονεύει για να επισημάνει τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του ποιητικού λόγου: *Υπάρχουν λέξεις που μοιάζουν πιο πολύ με τη σιωπή παρά με λέξεις*². Αναγνωρίζει έτσι τα όρια της δυναμικής της ποίησης και στην τέχνη της αποσιώπησης: *Μ' ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΔΕ ΛΕΕΙ, μ' αυτό που σκόπιμα ή εν αγνοία του αποσιωπά, μ' αυτό που ούτε καν υπονοείται από τα λόγια του, μ' αυτό μας πείθει ο ποιητής*³ κι η ποίηση του, ένα ταξίδι στο λόγο της σιωπής, το επιβεβαιώνει.

1. Α. Χιόνης, *Απόπειρες φωτός*, Εκδόσεις Δωδεκάτη ώρα, Αθήνα, 1966, σ. 31.
2. Α. Χιόνης, *Ιδεογράμματα. Τα Τραμάκια*, Θεσσαλονίκη, 1997, σ. 2.
3. Α. Χιόνη, *Σχήματα απουσίας*, Αρίων, 1973, σ. 33.
4. Α. Χιόνη, *Ακίνητος Δρομέας*, Νεφέλη, Αθήνα, 1996, σ. 54.
5. Ο.π., σ. 13.
6. Ο.π.
7. Α. Χιόνη, *Τότε που η σιωπή τραγούδησε*, Νεφέλη Αθήνα, 2000, σ. 57.
8. Α. Χιόνη, *Ακίνητος Δρομέας*, Νεφέλη, Αθήνα, 1996, σ. 35.
9. Ο.π.
10. Α. Χιόνη, *Ό,τι περιγράφω με περιγράφει*, Εκδ. Γαβριηλίδης, Αθήνα, 2010, σ. 22.
11. Α. Χιόνη, *Ό,τι περιγράφω με περιγράφει*, Εκδ. Γαβριηλίδης, Αθήνα, 2010, σ. 23.
12. Α. Χιόνη, *Εσωτικά τοπία*, Νεφέλη, Αθήνα, 1991, σ. 77.
13. Ο.π., σ. 87.

Γιάννης Στρούμπας

ΕΚΒΛΑΣΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΚΑΜΕΝΟ ΔΑΣΟΣ

(Μάρκος Μέσκος, «Ποήματα. Μαύρο δάσος I + II», Αθήνα 2011, εκδ. Γαβριηλίδης, σελ. 280 + 400.)

«Ορκίζομαι στον αέρα που σαλεύει τα φύλλα των δέντρων
ορκίζομαι στις φωνές των νεκρών καθώς σουρουπώνει»

Ό,τι καθοσιώνεται στο προσωπικό σύμπαν καθενός ανάγεται σε ύψιστη αξία, στο όνομα της οποίας επιβεβαιώνεται η ισχυρότερη πίστη. Στο προσωπικό σύμπαν του Μάρκου Μέσκου, όπως αυτό δομείται στο σύνολο της ποίησής του, που συγκεντρώνεται σε δύο τόμους υπό τον τίτλο *Μαύρο δάσος*, η διαρκής συμπόρευση με το φυσικό περιβάλλον, τη χλωρίδα και την πανίδα του, καθώς και η διαρκής υπηρετήση της μνήμης των νεκρών επισφραγίζονται από όρκο ιερό αφο-

σίωσης, που όχι μόνο σχηματοποιεί τον πίνακα αξιών του ποιητή αλλά κι αγωνιά να διασώσει τοπία, μνήμες, ιδανικά και ιδιώματα απειλούμενα με εξαφάνιση.

Μιλώντας υποτίθεται για κάποιον τρίτο, ο Μέσκος προσδιορίζει τα χαρακτηριστικά της δικής του ποιητικής γραφής, σαν να αναπαράγει το κλίμα των ποιητικών οδηγιών του Σολωμού, οι οποίες απευθύνονταν στον ίδιο τον Σολωμό: «*Βρίσκει πιο ενδιαφέρουσα τη δύσκολη, την κινδυνεύουσα λογοτεχνία, τη μεταιχμιακή που αποκαλύπτει εκατέρωθεν τα πολύτιμα στοιχεία της ζωής ενώ πλανάται παντού η σκιά του θανάτου.*» Το ιστορικό σκητικό μέσα στο οποίο περιδινήθηκε ο

Μέσκος (Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, κατοχή, εμφύλιος πόλεμος, διαρκώς ανώμαλο μετεμφυλιακό πολιτικό κλίμα) όντως εκτρέφει και γιγαντώνει τη σκιά του θανάτου. Γι' αυτό κι ο ποιητής αποδέχεται χωρίς περιστροφές τις ποιητικές οφειλές του: «*Η πλήρης κυριότητα, πάνω απ' όλα, ανήκει στους νεκρούς που εμπνεύσανε τα ποιήματά μου.*» Μνημόσυνο τελεί, και φόρο τιμής σε «σκοτωμένους αθώους» αποτίει η ποίησή του. Όμως δίπλα ακριβώς στη σκιά του θανάτου, η ζωή αντιστέκεται: «*Στους πεθαμένους το φιλί μα η τρελή ζωή απ' την αρχή πάλι.*»

«Σκοτωμένος αθώος», αν κι έμμεσα, είναι ο Μάρκος Κράλλης, «ο πιο αδύνατος του λόχου», που ήδη με το εισαγωγικό ποίημα της συγκεντρωτικής έκδοσης συστήνεται ως ο άνθρωπος που πνίγηκε στο ποτάμι «προσπαθώντας/ να σώσει έναν εχθρό του πληγωμένο/ που φώναζεν: *-Ειρήνη... Ειρήνη...*». Πλάι στον Κράλλη κείτονται τα «είκοσι εννιά ολόγυμνα πτώματα/ χωρίς κεφάλια...», οι είκοσι δύο γυναίκες, θύματα του εμφυλίου, που στοιχειώνουν τη λίμνη της Καστοριάς «και οι ψαράδες απορώντας/ μαζεύουν στα δίχτυα μόνον κόκαλα – χάθηκαν τα ψάρια!», η αναπηρία, η ορφάνια, η φρίκη. Σ' όλα τούτα ομνύει ο Μέσκος και τα διασώζει σ' ένα κάλεσμα συντροφικότητας τόσο εν ζωή όσο και μετά θάνατον, αφού «*υπάρχουμε μόνον όταν υπάρχουν μαζί μας/ ο ένας, ο άλλος, ο παρέκει, ο μακρινός.// Τότε μόνον υπάρχουμε.*»

Η συντροφικότητα απεικονίζεται από τον Μέσκο στις αλωνιστικές μηχανές που περνούν για «να θερίσουνε το στάρι των χωριών της Άρρυσσας». Στη συντροφιά εντοπίζεται η γονιμότητα του θερισμού, το στάρι, η τροφή, που 'ναι εντέλει και ψυχική. Αντίθετα η μοναξιά, ένα «καταραμένο φίδι», προβάλλεται στα τανκς, τη φωτιά και την ισοπέδωση που αυτά σπέρνουν. Το φονικό μάλιστα ορίζεται σε συνάρτηση με τη φύση, καθώς το τανκς, μετατοπισμένο από το αστικό περιβάλλον σε υπαίθριους αγρούς, εισβάλλει εκεί «*τσαλαπατώντας ένα στρέμμα χωράφι με τον ήλιο/ μεσάνυχτα*». Ο Μέσκος, αξιοποιώντας στο έπακρο τις δισημίες, αναφερόμενος στο χωράφι με τον «ήλιο», δηλαδή τα ηλιοτρόπια, υπονοεί συνάμα το ουράνιο σώμα, το σύμβολο του φωτός, επί του οποίου επικρατεί το σκοτάδι («*μεσάνυχτα*») μέσω της επιδρομής του τανκς, επιβεβαιώνοντας την επικράτηση του πολέμου επί της ειρήνης, του θανάτου επί της ζωής.

Τα στοιχεία της φύσης είναι στον Μέσκο άρρηκτα συνδεδεμένα με τη ζωή, την ελευθερία, την υγεία. «*Χαίρονται οι κάργες την ομίχλη τ' ουρανού./ Γιατί ρωτάς πού είναι η χαρά; Δεν ξέρεις;*» Η χαρά εδρεύει, σε μια παπαδιαμαντική αντίληψη, στην ανοιχτωσιά, στην αίσθηση της ελευθερίας, στους πόθους, τις μνήμες και τους οραματισμούς που μόνο η φύση μπορεί να ανατροφοδοτήσει. Ακόμη κι ο λόγος αντιδιαστέλλεται με το φυσικό τοπίο, ιδίως το ανοιξιότικο, και βαλτώνει: «*Μέσα μου λιμνάζει ο λόγος και με σκοτώνει./ Με σκοτώνει.*» Η αρνητική λειτουργία του λόγου αποδίδεται, μάλιστα, επίσης με μια φυσική κατάσταση, και τούτη δυσάρεστη: το λίκνασμα. Γι' αυτό και είναι

ανάγκη οι στίχοι να βγουν «*στον δρόμο/ ν' αναπνεύσουν/ τα πράσινα φύλλα*».

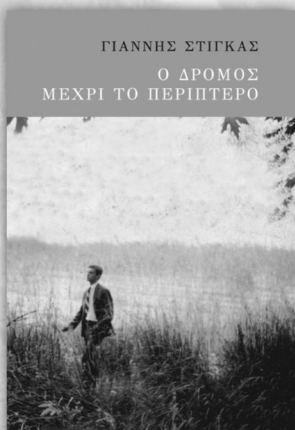
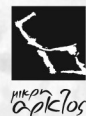
Το φυσιολατρικό μοντέλο του Μέσκου εδράζεται στην επίγνωση μιας ψυχικής γαλήνης που επιτυγχάνεται μόνο με τον σεβασμό της φύσης και την αρμονική συνύπαρξη μαζί της. Και δικαίως, εφόσον η φύση συντρέχει τον άνθρωπο σε χαρές και σε λύπες, στήνει το πανηγυρικό σκηνικό του έρωτα, θρηνεί μ' ένα «*ψιλόβροχο*» σαν διαρκές της μοιρολόι για την απώλειά του, συντηρεί τον εκφραστικό πλούτο μέσω του τοπικού ιδιώματος (αγριογκορτσιά, ασματζιάς, τζαρτζόρι, βραπποσιάνι), εκφράζει την οδύνη της σαν κλαίουσα ιτιά για τους ασυνόδετους νεκρούς στο ποτάμι, παρέχει την αφορμή για φιλοσοφικούς στοχασμούς όταν με το ψεύδος των αειθαλών φύλλων της επιβεβαιώνει πως τίποτε δεν θάλλει αιώνια, αν και στην «παμπάλαια τάξη» της νέας ανθοφορίας υποκρύπτονται άλλα, περισσότερο αισιόδοξα μηνύματα, σε μια αέναη εναλλαγή ζωής-θανάτου, όπως ακριβώς αντικατοπτρίζεται αυτή, άλλωστε, σε όλες τις παραθεμένες παραπάνω εναλλαγές θετικών κι αρνητικών εκδηλώσεων. Το ίδιο μήπως δεν ισχύει και για τη λειτουργία της ποίησης, η οποία αντικρίζει μεν τον θάνατο στο πρόσωπο του ποιητή που αυτοκτονεί (Καρυωτάκης), μα κι από τούτον ακόμη παράγει στοχασμό, γεννώντας νέα ποιητική δημιουργία;

Να πώς εξομολογείται ο Μέσκος την αντίληψή του για την εναλλαγή ζωής-θανάτου στην ποίησή του: «*φαντάζομαι ένα κατάμαυρο καμένο δέντρο μα που δεν έχασε τα νερά του και κάπου εκεί, στη ρίζα, οι εκβλαστήσεις συνεχίζουν τη ζωή.*» Πόσο «κατάμαυρη» είναι, συνεπώς, η ποίηση του Μέσκου; Ο ίδιος ο ποιητής, πέρα από το εύγλωττο προηγούμενο ποιητικό αυτοσχόλιο, βουτά το πινέλο του στο μαύρο για να αποδώσει τόσο τον τίτλο της επιμέρους του συλλογής *Μαυροβούνι*, όσο και τον τίτλο *Μαύρο δάσος* της συγκεντρωτικής έκδοσης των ποιημάτων του. Και μπορεί το *Μαυροβούνι* να σκοτεινιάζει από τ' ανθρώπινα πάθη, τον πόλεμο και τον θάνατο, όμως το *Μαύρο δάσος*, πέρα από τους όποιους δυσάρεστους συνειρμούς, ανακαλεί και τη ζωή στην πυκνότητα μιας οργιώδους βλάστησης, στη σπανιότητα και το κάλλος που υπονοεί.

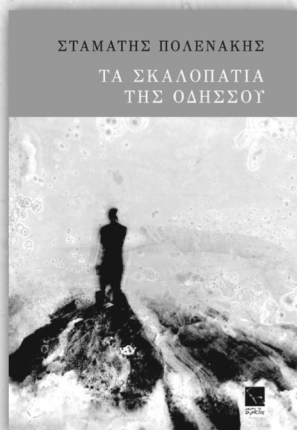
Καθώς πλέον το ποίημα φτάνει στο τέλος του, τι απομένει έπειτα απ' αυτό; Ο Μέσκος είναι για μία ακόμη φορά διαφωτιστικός: «*Το ποίημα τελειώνει: Το αίσθημα μόνο ακολουθεί: με την πρωτόγονη ορθογραφία, το πράγμα πράγμα και τα καμένα χείλια. Όχι ο ηγέτης στίχος που αποπλανά και διαστρεβλώνει. Ο πληβείος καλύτερα, σίγουρος για τη μοίρα του και τον ασυμβίβαστο μετασχηματισμό του.*» Προβάλλει, λοιπόν, η ποιητική επιλογή ζωής: το αίσθημα, η «πρωτόγονη» πρωτογενής, γνήσια έκφραση, με τον στίχο «πληβείο», χαμηλόφωνο, χωρίς τον στόμφο, την επιβολή, την αλαζονεία του «ηγέτη», που «αποπλανά και διαστρεβλώνει», που κομπορρημονεί κι εκτροχιάζεται σε λεωφόρους ματαιοδοξίας κι εγωπάθειας.

4 ποιητικές προτάσεις από τη Μικρή Άρκτο

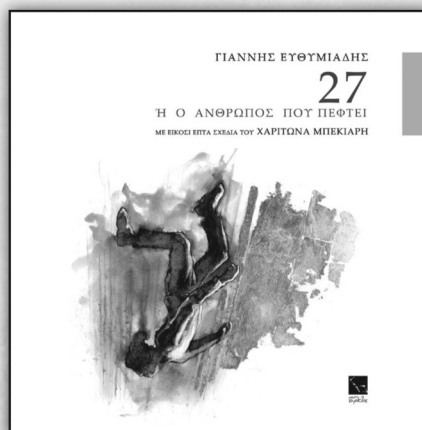
Κυκλοφορούν στα βιβλιοπωλεία και στο e-shop της Μικρής Άρκτου | www.mikri-arktos.gr | Τηλ. / fax 210 76 10 616 - 7

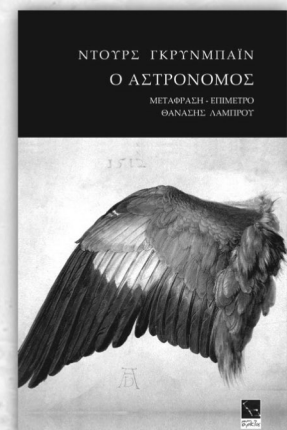
ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΙΓΚΑΣ
Ο ΔΡΟΜΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟ ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ

ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΠΟΛΕΝΑΚΗΣ
ΤΑ ΣΚΑΛΟΠΑΤΙΑ ΤΗΣ ΟΔΗΣΣΟΥ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΕΥΘΥΜΙΑΔΗΣ
27
'Η Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΠΟΥ ΠΕΦΤΕΙ
ΜΕ ΕΙΚΟΣΙ ΕΠΤΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΟΥ ΧΑΡΙΤΩΝΑ ΜΠΕΚΙΑΡΗ

ΝΤΟΥΡΣ ΓΚΡΥΝΜΠΑΪΝ
Ο ΑΣΤΡΟΝΟΜΟΣ
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΘΑΝΑΣΗΣ ΛΑΜΠΡΟΥ

Συνεντεύξεις

ΖΕΦΗ ΔΑΡΑΚΗ

► Το στοιχείο που είναι ιδιαίτερα έντονο στην ποίησή σου είναι αυτό της απουσίας. Απουσία που σχετίζεται με το παρελθόν, το παρόν, ακόμα και με το μέλλον. Απουσία και νοσταλγία.

Η απουσία όταν διατυπώνεται και περνάει μέσα από την ποίηση, είναι η πιο ισχυρή παρουσία εν απελπισία. Το ίδιο και η νοσταλγία. Κάτι φοβερά ενεργό και ερεθιστικό. Διότι είναι ένα έμμο-νο πάθος που δεν περνάει «σύριζα» στο πάθος.

Η ίδια η νοσταλγία είναι το πάθος που διακινεί την ποίηση. Και οδηγεί το ποίημα στη δύναμη εκείνων των λέξεων που τελικά «αναπλάθουν» τα γεγονότα φανταστικά ή πραγματικά.

► Σωματική αίσθηση της απώλειας και προσπάθεια ανασύστασης της απολεσθείσας πραγματικότητας.

Και βέβαια την «απώλεια» την αισθανόμαστε πάντα σωματικά. Αλλά και γράφοντας κανείς γι' αυτή την απώλεια, «εγκλείεται» μέσα του. Ο λόγος εκφέρεται έτσι σαν ένας «έγκλειστος, σωματικός λόγος». Γίνεται απολογητικός και μαζί καταγγελτικός λόγος της απολεσθείσας πραγματικότητας. Παίρνοντας το αίμα του πίσω.

► Τι, κυρίως, προσπαθείς να περιώσεις από το παρελθόν;

Ξέρεις, τα πραγματικά, τα φοβερά γεγονότα έχουν γερά χτισμένες φωλιές. Αυτό που προσπαθώ να «περισώσω» πάντα είναι η ποίηση. Όπου ο παρελθόν χρόνος γίνεται το μέλλον της. Και οι μελλοντικές πράξεις, δεν είναι παρά παρελθόν.

► Απολογισμός ζωής και ταυτόχρονα μια διάθεση έντονα απολογητική;

Η απολογητική διάθεση τι να είναι; Μήπως το να «εκριζώνεται» μια αλήθεια, ένα μυστικό από έναν αόρατο, δαιμόνιο ανακριτή, που είναι στο τέλος οι ίδιες μας οι ενοχές; Αλλά «δαιμόνια» ξέρει μόνο να είναι η ποίηση και εναγώνια αρθρώνει εκείνα τα λόγια που είναι ο διάλογος –ο συνεχής διάλογος με τις ενοχές της–, η συνεχής «εφίδρωση» της ποίησης.

Η ποίηση κεντάει τον κόσμο απ' την ανάποδη

Συζήτηση με τον Κ.Γ. Παπαγεωργίου

► Πανταχού παρόν το ανερμήνευτο φοβερό. Το ανείπωτο και μαζί οικείο. Όλη η προηγούμενη ποίησή σου προετοίμαζε το διάβημά σου, το εγχείρημά σου να ψάσεις το υπέρτατο, που όμως δεν εντοπίζεται στο μεταφυσικό πεδίο, αλλά σε πτυχές της καθημερινότητας.

Εννοώντας όμως τι, καθημερινότητα; Διότι αυτό που ονομάζεται «καθημερινότητα», γίνεται μεταφυσική στην ποίηση. Η μεταφυσική της ποίησης που ξεκινάει από το κλάμα δίπλα μας, και από το θάνατο δίπλα μας.

Που είναι η μόνη αυθεντική σχέση της ποίησης με τη ζωή –μέσα από τη νοηματική εικόνα– εκεί που κρύβεται το χρώμα και ο κελαηδισμός. Και όλη η αγωνία που δέχεται να εκτεθεί μέσ' απ' τις λέξεις. Και διαρκώς να κινδυνεύει. Το άλεκτο λοιπόν, το ανερμήνευτο φοβερό, όπως θαυμάσια λες, που είναι εκείνο το σημείο εκκίνησης μέσ' απ' το ρεύμα του τρόμου μου, απ' όπου διέρχεται σιωπηλά το ποίημα. Αλλά κάτω από το ποίημα «ακούγεται» αυτό που δεν γράφεται. Το ανείπωτο του φόβου. Το ποίημα φοβάται. Φοβάται το φόβο του. Τελικά, βέβαια, γράφεται και γι' αυτό συνεχίζει, φάχνοντας στα σκοτεινά της ποίησης, αναζητώντας το ανείπωτο. Αλλά όπως γράφεται, όπως λέγεται, ερημώνεται. Ερειπώνεται – απ' όπου και ο τίτλος της τελευταίας μου συλλογής, *Ερήμωνε*. Παρ' όλ' αυτά, συνεχίζει κανείς να γράφει. Συνεχίζω να γράφω, παρ' όλο που, για να αναφερθώ στο στίχο μου, «πρόκειται να υπερασπιστούμε την πιο ανυπεράσπιστη σιωπή», θα μπορούσε

κανείς και να σιωπήσει. Αλλά συνεχίζω επειδή πιστεύω πως ύστερα απ' όλους μου τους εφιάλτες –αφού τέχνη και εφιάλτης πηγαίνουν μαζί–, παρ' όλους μου τους εφιάλτες, πιστεύω ότι η ποίηση είναι η μόνη ανθεκτική, η μόνη επαναστατική πράξη απέναντι στον κόσμο. Και συμβαίνει το οξύμωρο της αυτοκαταστροφής της και μαζί της αναγέννησής της.

► Θα ήθελες να πεις κάτι, κλείνοντας αυτή τη συζήτηση;

Κατ' αρχάς να σε ευχαριστήσω γι' αυτήν. Θα μπορούσα όμως να τελειώσω παραμιλώντας: ποίηση, είσαι το φως που δαγκώνει το φως του. Τι συνωμοτεί για να σε αποδείξει; Αφού εσύ, κεντάς τον κόσμο απ' την ανάποδη.

Ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ ΚΑΙ Η ΚΡΙΣΗ

—Θωμάς Τσαλαπάτης—

«Μας έλεγαν θα νικήσετε όταν υποταχτείτε.
Υποταχτήκαμε και βρήκαμε τη στάχτη.»
(Ο κ. ΣΤΡΑΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΕΙ ΕΝΑΝ ΑΝΘΡΩΠΟ)

Προσπαθώντας να περιγράψουμε τις μέρες που ζούμε, συχνά ανατρέχουμε σε περιόδους περασμένες, με καιρούς παρελθόντες να γίνονται σύμβολα καταστάσεων. Λέξεις όπως «χούντα», «δικτατορία», «κατοχή» ακούγονται όλο και πιο συχνά τους τελευταίους μήνες, ζητώντας να συμπυκνώσουν το αρνητικό του σήμερα σε μια επιγραμματική παρομοίωση. Συλλογικές εμπειρίες και πάθη προσφέρουν αντιστοιχίες άλλοτε προφανείς και άλλοτε υπερβολικές στην ένταση με την οποία περιγράφουν αυτό που βιώνουμε. Το ανοίκειο παρόν μπορεί ξανά να αποκωδικοποιηθεί υπό το βάρος μιας συγγενούς ιστορίας, μιας πρόσφατης αρχαιολογίας. Ανάμεσα στην επανάληψη της ιστορίας και την αστοχία του συνθήματος, ποια φωνή μπορεί να συγγενεύσει με το ελάχιστο σήμερα των ημερών μας;

ΜΙΑ ΜΑΚΡΙΝΗ ΓΕΝΙΑ

Η γενιά του '30, μια γενιά που δεν προσδιορίζεται τόσο χρονολογικά αλλά μέσα από συγκεκριμένες σχέσεις προσώπων και επιρροών, αποτέλεσε ίσως την μόνη γενιά με συγκεκριμένο καλλιτεχνικό και ιδεολογικό πρόγραμμα, συγκεκριμένους εκπροσώπους ποιητές, συγκεκριμένους μαικήνες χρηματοδότες και κριτικούς μηχανισμούς άλλοτε προώθησης και άλλοτε αποσιώπησης. Μετά την καταστροφή του 1922 και την κατάρρευση του ιδεολογήματος της μεγάλης ιδέας και της μεγάλης Ελλάδας, η γενιά αυτή ήρθε να καλύψει το κενό που άφησε η κατάρρευση και να δημιουργήσει –με όρους κυρίως αισθητικούς– νέους μύθους, μια νέα σχέση με το παρελθόν, την ιστορία, την ταυτότητα, μια νέα σχέση με την ίδια την ιδέα της ελληνικότητας. Σε μεγάλο βαθμό τα ιδεολογήματα και ιδέες της, οι αισθητικές επιλογές και κατευθύνσεις της επιβιώνουν μέχρι σήμερα, άλλοτε ως κυρίαρχες και παγιωμένες, άλλοτε μέσα από την κριτική που τους ασκήθηκε ή μέσα από την συγκεκριμένη επίδραση που αυτές άσκησαν σε μια διαδρομή εξέλιξης, απόρριψης και μεταμόρφωσης. Αυτό όμως που μας φέρνει πιο κοντά στη γενιά αυτή σήμερα, δεν είναι μόνο η παρουσία της στο παρόν μας, αλλά η συγγένεια αυτού του παρόντος με τα ημερολόγια του '30.

Η νέα Μεγάλη ιδέα, η νέα μεγάλη Ελλάδα, δεν εκφράστηκε με όρους μεγέθους αλλά ισχύος. Η Ισχυρή Ελλάδα του εκσυγχρονισμού, της ευρωζώνης και των ολυμπιακών αγώνων κατέρρευσε παρασυρμένη από την παγκόσμια κρίση του 2008, αποκάλυπτοντας ταυτόχρονα τα σαθρά υλικά από τα οποία ήταν φτιαγμένη. Ο σημερινός θόρυβος των αριθμών και των διαγραμμάτων, τα σχέδια διάσωσης και τα σενάρια καταστροφής αποτελούν τους λυγμούς και τους βρόντους αυτής της πτώσης. Τώρα που ο κόσμος δεν είναι ένας απλός παλμός, τώρα που βυθιζόμαστε στην πέτρα, ποιό παρελθόν θα καταφέρει να περιγράψει το παρόν μας;

ΤΟ ΣΚΛΗΡΟ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ

Εδώ βρεθήκαμε γυμνοί κρατώντας/ τη ζυγαριά που βάραινε κατά το μέρος της αδικίας/[...] στον τόπο που σκορπίστηκε που δεν αντέχει/- στον τόπο που ήταν κάποτε δικός μας.

Η ποίηση του Γιώργου Σεφέρη δεν περιγράφει την καταστροφή, αλλά την προϋποθέτει. Και μάλιστα ως βασικό υπόστρωμα. Την καταστροφή της Σμύρνης, τους παγκοσμίους πολέμους, τον εμφύλιο, την πολιτική κατάσταση στην Κύπρο. Ο ταραγμένος ελληνικός αιώνας ήταν σπαρμένος μαύρο φως, σπασμένα αγάλματα και μια θάλασσα νεκρή. Η μνήμη όπου και να την αγγίζεις πονεί.

Ψηλαφώντας τα αυλάκια στην μνήμη της ποίησης, η φωνή του Σεφέρη μοιάζει να κουβαλά το οικείο φορτίο, την γλώσσα που περιγράφει το συλλογικό, τόσο ως παρόν όσο και σαν προοπτική, ως μια ποιητική έκφραση της μοίρας, της δική μας σύγχρονης μοίρας. Ως προς την περιγραφή, η ποίηση του Σεφέρη καταφέρνει πολύ περισσότερη επικαιρότητα από την αισιόδοξη οπτική του Ελύτη, αλλά και από τις πολιτικά ή αυστηρά

ιδεολογικά ενταγμένες προοπτικές των ποιητών της αριστεράς.

Μιλώντας άλλοτε για την μοίρα του σύγχρονου Έλληνα και άλλοτε για την κατάσταση του δυτικού ανθρώπου γενικά, ο Σεφέρης παραμένει ένας μοναχικός του πληθυντικού αριθμού. Η χρήση του πληθυντικού περιγράφει το ποιητικό υποκείμενο αρκετά συχνότερα από το Εγώ του ποιητή. Οι ψυχές μας, η μοναξιά μας, τα σπίτια μας, τα σώματά μας. Αυτό το χυμένο μολύβι που είναι η μοίρα, η προσωπική μοίρα που τόσο συχνά στους στίχους μπλέκεται με την συλλογική. Ο πληθυντικός του Σεφέρη, σπρωγμένος από τις αστοχίες, τα λάθη και τα εγκλήματα του παρόντος, σχεδόν ακαριαία γίνεται και δικός μας πληθυντικός.

Η ξενιτιά που ο ίδιος έζησε μακριά από την Σμύρνη όπου γεννήθηκε και μεγάλωσε και στη συνέχεια μακριά από την Ελλάδα, ως φοιτητής, ως υπάλληλος ή ως πρέσβης, ανατρέφοντας εικόνες κάτω από ξένους ουραμούς, η ξενιτιά αυτή επιστρέφει. Η συλλογική απώλεια, οι πέτρες που βουλιάζουν μέσα στα χρόνια και μας παρασέρνουν, ο σύντροφος που μοιράστηκε την στέρησή μας, οι αγγελικές και μαύρες μέρες, επιστρέφουν. Βιώνουμε την επιστροφή στο άνυδρο. «Δεν έχουμε πια ποτάμια, δεν έχουμε πηγάδια, δεν έχουμε πηγές – μονάχα λίγες στέρνες άδειες κι αυτές που ηχούν και που τι προσκυνάμε».

Η ποίηση του Σεφέρη, λειτουργεί σε μια νέα επανάληψη, ζητώντας να γίνει από κλασική επίκαιρη, να περιγράψει τις μέρες, να συμπυκνώσει, ρευστή και εκτεθειμένη από την αρχή μιλώντας για ένα άδικο παρόν. Και τέλος πάντων, αν είναι ανθρώπινος ο πόνος δεν είμαστε άνθρωποι μόνο για να πονούμε. Ας γίνουμε λοιπόν λίγο πιο σκληροί στην μνήμη: «Βρήκαμε τη στάχτη. Μένει να ξαναβρούμε τη ζωή μας, τώρα που δεν έχουμε πια τίποτα».

Αλκηστis Σουλογιάννη

ΕΥΤΥΧΙΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

(Μαύρη Μωραλίνα, Εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα 2010)

«Αρκετά μίλησα/ .../ ό,τι μπορούσα/ το είπα./
Κι ό,τι είπα/ ό,τι ψιθύρισα/ δεν ήταν παρά/
ο φλοίσβος/ ή η βροχή/ αλλά ο φλοίσβος/
ή η βροχή/ καθώς χτυπούσαν πάνω μου»

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΕΡΗΣ, Ο ΚΥΡΙΟΣ ΦΟΓΚ

Στο παρόν βιβλίο της Ευτυχίας Παναγιώτου αναγνωρίζεται μια ενδιαφέρουσα αποτύπωση του τρόπου, με τον οποίον η αντικειμενική πραγματικότητα προσεγγίζει τον εσωτερικό άνθρωπο και διηθείται μέσα από τους διαύλους της υποκειμενικής πρόσληψης. Περιεχόμενο της αντικειμενικής πραγματικότητας αποτελεί ο συνδυασμός του βιωματικού και του γνωστικού υλικού. Η πρόσληψη της αντικειμενικής πραγματικότητας υπ' αυτή την έννοια οδηγεί στη σύνθεση ποικίλων εσωτερικών τοπίων που αντιστοιχούν στο περιεχόμενο του υποκειμενικού και εντέλει του κειμενικού κόσμου. Ιδιαίτερος παράγων που προσδιορίζει την οργάνωση του (υπο-)κειμενικού κόσμου, είναι η υποκειμενική ανάγνωση της τέχνης, της δημιουργίας εν γένει.

Αυτός ο κόσμος συνδέει την καθημερινή ζωή σε όλες τις λεπτομέρειές της, τη μνήμη σε όλα τα επίπεδά της, και την υποκειμενική διάσταση του χρόνου όπου οι προσωπικές απώλειες λειτουργούν ως βασική μονάδα μέτρησης της ροής του. Με αυτά τα δεδομένα ο (υπο-)κειμενικός κόσμος φαίνεται να θεραπεύει τις παραλείψεις και τα κενά της αντικειμενικής πραγματικότητας, και παράλληλα να απομακρύνεται από αυτή αναπτύσσοντας τις δικές του αρχές και αξίες.

Με αυτή την προϋπόθεση, στο βιβλίο φαίνεται να δηλώνεται ο βαθμός της πρόσκρουσης της αντικειμενικής πραγματικότητας στον κειμενικό κόσμο και ταυτόχρονα της φυγής του κόσμου αυτού από τα αντικειμενικά, εξωτερικά πράγματα. Κεντρικός άξονας σ' αυτή τη διαδικασία είναι ο εσωτερικός άνθρωπος που φαίνεται προσανατολισμένος στο περιεχόμενο της υποκειμενικής πραγματικότητας αδιαφορώντας

για την επικοινωνία του με τον εξωτερικό ή αντικειμενικό περίγυρο, τον οποίον χρησιμοποιεί απλώς ως βάση δεδομένων για τη σύνθεση των εσωτερικών ή υποκειμενικών τοπίων.

Αυτή η λογική φαίνεται να διέπει και τη διαμόρφωση του γλωσσικού εργαλείου για τη διατύπωση και τη διεκπεραίωση των σημειωμένων του βιβλίου, όπως αυτά έχουν τακτοποιηθεί σε είκοσι ένα ποικίλης μορφής και διάρκειας ποιήματα οργανωμένα με ελεύθερο στίχο σε οκτώ ποικίλης έκτασης ενότητες, με τους ιδιαίτερους αυτών (ενοτήτων και ποιημάτων) τίτλους. Πρόκειται για λόγο καθημερινό, βιωματικό, παραστατικό, συχνά αφοριστικό, που χαρακτηρίζεται από αφηγηματικότητα, παρηχήσεις, δυναμική εμπλοκή της μεταφοράς, σύνθετες γραμματικές εικόνες και ποικίλα διακείμενα. Κυρίως πρόκειται για λόγο που φαίνεται να βασίζεται σε υποκειμενικές συνδηλώσεις και ως εκ τούτου να θέτει υπό αίρεση την επικοινωνία των αποδεκτών του βιβλίου με τις εσωτερικές δομές του κειμενικού κόσμου.

Σ' αυτό το πλαίσιο αναγνωρίζονται δοκιμές για τη χρήση της γλώσσας, όπως αποτυπώνονται με τις παρηχήσεις ως ρυθμικό αλλά και σημασιολογικό στοιχείο, με τη διάσπαση λέξεων ως υποκειμενική πρόσληψη εννοιών και ανα-/διάταξη σημασιολογικού υλικού, ή με τα συχνά ασύνδετα λεκτικά σχήματα που αποδίδουν μια μορφή παραληρήματος. Είναι σαφές ότι η διαχείριση του υποκειμενικού (βιωματικού και γνωστικού) υλικού αποβλέπει στην οργάνωση ενός προσωπικού (στα όρια του κλειστού) κειμενικού κόσμου, που έχει στη διάθεσή του ένα προσωπικό όχημα διεκπεραίωσης του μηνύματος, όπου πάντως αναγνωρίζεται η ευρηματικότητα και η συνδυαστική ικανότητα του συγγραφέα.

Δεδομένου ότι πρόκειται για το δεύτερο βιβλίο της Ε. Παναγιώτου, θα έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να δούμε τη συνέχεια, αν δηλαδή πρόκειται για συνεπή ανάπτυξη δημιουργικής γραφής, και όχι για μεμονωμένα προϊόντα ευρηματικής λογοτεχνικής παραγωγής.

Κώστας Γ. Παπαγεωργίου

ΖΕΦΗ ΔΑΡΑΚΗ

(Ερήμωνε, Εκδόσεις Ύψιλον/βιβλία, Αθήνα 2012)

Ξεκινώντας, δεν μπορώ παρά να επαναλάβω επισημάνσεις που είχα κάνει στο παρελθόν και για παλαιότερη ποιητική συλλογή της Ζέφης Δαράκη. Ότι ο αναγνώστης της ποίησής της θα αισθανθεί τη διαβρωτική υγρασία των αισθημάτων και των συναισθημάτων της ποιήτριας, την υφολογικά αναγνωρίσιμη διάθεση-πρόθεσή της να εξαυλώνει τα πρόσωπα και τα πράγματα, να μουσικοποιεί τις καταστάσεις, να εξευμενίσει το φοβερό ανεργμηνευτο που διέπει κατά τρόπο αμείλικτο τα ανθρώπινα. Ότι πολιορκεί ακατάπαυστα τον περίφρακτο κι ωστόσο πάντα προσβάσιμο χώρο του συναισθήματος, με στόχο να τον προσδιορίσει και, εν συνεχεία, να αποσπάσει από αυτόν το μερίδιο της ποίησης που της αναλογεί. Μόνο που ο χώρος αυτός, ακόμα και όταν εντοπίζεται, δεν μπορεί να οριοθετηθεί. Ίσως γιατί επικάλυπτεται από ρευστά και απροσδιόριστα υλικά, του ονείρου και της πραγματικότητας, διαρκώς διαστελλόμενα και συστελλόμενα, δημιουργώντας ένα έδαφος ολισθηρό και επισφαλές, καθώς και μία ατμόσφαιρα αγωνίας και φόβου, τόσο για την ήδη συντελεσθείσα όσο και για την επικείμε-

νη φθορά ή απώλεια των προσώπων, των πραγμάτων και των καταστάσεων που συνέβαλλαν και εξακολουθούν να συμβάλουν στη διαμόρφωση του λεπταίσθητου ψυχισμού της.

Από τη συλλογή *Το ακίνητο εν οδύνη* (2002), όμως, τα πράγματα άρχισαν να εξελίσσονται σε ένα άλλο βάθος χώρου και χρόνου· η ποιήτρια άρχισε να διακατέχεται από μίαν ολοένα αυξανόμενη απολογητική και απολογιστική διάθεση, ενώ σημαντικό ρόλο στην επώδυνη ψαύση και συνειδητοποίηση της φθοράς άρχισε να διαδραματίζει και ο αμείλικτος καθρέφτης. Ο οποίος αρνείτο πεισματικά να εκτελέσει τον προορισμό του· να επιστρέψει, δηλαδή, το είδωλο της καθρεφτιζόμενης μορφής του ποιητικού υποκειμένου αδιαμεσολάβητα, χωρίς παρεμβολές σκιών του παρελθόντος, τραυματικές και αποκαλυπτικές της συντελεσθείσας φθοράς. Ότι ως τότε έδειχνε να διαμορφώνεται ως απόρροια μιας ενδιάθετης τάσης της ποιήτριας να διεισδύσει στα σωματοποιημένα απώτατα όρια της υπαρξιακής απόγνωσης, τώρα μοιάζει να είναι μία παγιωμένη κατάσταση, απολύτως δεσμευτική και

ΑΚΤΗ ΤΟΥ ΝΤΟΒΕΡ

Η θάλασσα είναι ήρεμη απόψε
 Η παλίρροια υποχώρησε κι η σελήνη ολόγιομη φέγγει
 Πάνω στα στενά· απέναντι στη Γαλλική ακτή το φως
 Τρεμοπαίζει και χάνεται· οι ακτές της Αγγλίας στέκονται
 Λαμπρές και πελώριες έξω από τον ήρεμο κόλπο.
 Έλα στο παράθυρο, είναι γλυκός ο αέρας της νύχτας!
 Πάνω από τη μακριά γραμμή των αφρών
 Όπου η θάλασσα συναντά τη φεγγαρόλουστη χώρα.
 Αφουγκράσου! Ακούς το βαθύ βουητό
 Από τα χαλίκια που σέρνουν τα κύματα και τα τινάζουν
 Στο γύρισμά τους πάνω στα βράχια;
 Έρχονται και φεύγουν, ύστερα αρχίζουν ξανά
 Με ένα ρυθμό αργό, φοβισμένο και φέρνουν
 Μιαν αίσθηση θλίψης αδιαλείπτως εδώ.

Ο Σοφοκλής αιώνες πριν
 Άκουσε αυτή την ηχώ στις ακτές του Αιγαίου
 Και μέσα του ένωσε τη θολή άμπωτη και πλημμυρίδα
 Της ανθρώπινης δυστυχίας· έτσι κι εμείς
 Βρίσκουμε σ' αυτό τον ήχο μια σκέψη
 Και την αφουγκραζόμαστε σ' αυτή τη μακρινή θάλασσα του βορά.

Μια θάλασσα πίστης
 απλωνόταν κάποτε εδώ μέσα σ' όλους τους κόλπους
 Σαν τις πτυχές ενός λαμπερού και λιτού περιβλήματος.
 Τώρα ακούω μονάχα
 Το μελαγχολικό, αργόσυρτο βουητό
 Που ξεσπάει με την ανάσα του βραδινού αέρα
 Πάνω στις μεγάλες, σκοτεινές και γυμνές
 Ακτές αυτού του κόσμου.

Αχ, αγάπη μου, ας είμαστε, τουλάχιστον μεταξύ μας,
 Ειλικρινείς! Γιατί ο κόσμος που έμοιαζε
 Να ξετυλίγεται μπροστά μας σαν ένας τόπος των ονείρων
 Τόσο πλούσιος, τόσο όμορφος και τόσο νέος
 Δεν είχε στ' αλήθεια ούτε χαρά, ούτε αγάπη, ούτε φως
 Ούτε σιγουριά ή ειρήνη, ούτε στον πόνο έφερε αρωγή.
 Έτσι, συρθήκαμε τώρα εδώ σ' αυτή τη σκοτεινή κοιλάδα
 Σαστισμένοι από το φόβο της μάχης και της ταπείνωσης
 Όπου στρατιές απολίτιστων συγκρούονται μέσα στο σκοτάδι.

MATTHEW ARNOLD

1867

(Μετάφραση: Αντ. Μακρυδημήτρης, 2012)

καθοριστική των τρόπων αντιμετώπισης του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος. Η υπαρξιακή αγωνία –που συχνά έχει αποχρώσεις απόγνωσης– είναι αυτή που την ωθεί στην αναζήτηση ερεισμάτων ζωής, που την ενεργοποιεί ως ποιήτρια, επιβάλλοντάς της και τρόπους αντιμετώπισης του προπονητικού-βιωματικού υλικού, σε σχέση, πάντα, με τον εσωτερικό, αλλά και τον περιβάλλοντα εξωτερικό, έμψυχο και άψυχο κόσμο. Ίδιως σ' αυτή την ποικιλοτρόπως κρίσιμη καμπή της ζωής της, της υποδεικνύει και, συνάμα, της επιβάλλει, μέσω μιας μονίμως ενεργής, εναργούς και εν εγρηγόρσει μνήμης, τρόπους μεταποίησης των υλικών της καθημερινής της πραγματικότητας σε στοιχεία μιας απολύτως προσωπικής μυθολογίας και μεταφυσικής.

Η υπαρξιακή αγωνία της Ζέφης Δαράκη, συνώνυμη σχεδόν με την εκφραστική της αγωνία, την ωθεί στην επίπονη και, όπως αποδεικνύεται εκ του αποτελέσματος, ποιητικά προσοδοφόρα, αναζήτηση του «γεμάτου τριαντάφυλλα αθέατου» και στην συνεχή πολιορκία της σιωπής, του άλεκτου, του ανείπωτου, του ακατανόητου, λέξεις-έννοιες που σηματοδοτούν την εύκαρπη ποιητική της πορεία. Στο αθέατο και ωστόσο υπαρκτό, στο άλεκτο και στο ανείπωτο –που τα αισθάνεται να κυοφορούνται στη θερμοκρασία της σιωπής–, στο ακατανόητο –στην καρδιά του οποίου ενεδρεύει ο έρωτας–, σε όλ' αυτά και σε άλλα, ενδεικτικά της ενδιάθετης πρόθεσής της να διασαλεύσει τα όρια ανάμεσα στην πραγματικότητα και το όνειρο, ανάμεσα στη φυσική και στη μεταφυσική, η ποιήτρια πιστεύει ακράδαντα και έχει εναποθέσει τις ελπίδες της, προκειμένου να συλλάβει το συναισθηματικά

ιριδισμένο απείκασμα της πραγματικότητας που βιώνει σωματικά, πνευματικά και ψυχικά. Να το συλλάβει και αμέσως μετά, ταυτόχρονα σχεδόν με τη σύλληψή του, να το ακινητοποιήσει στην ποιητική εκδοχή του.

Σε όλη την ώριμη ποίηση της Ζέφης Δαράκη, εδώ πολύ περισσότερο και με δραματικότερο τρόπο, η προσωπική και οικογενειακή ιστορία του ποιητικού υποκειμένου τείνει να αναχθεί στο επίπεδο ενός μύθου πρόσφορου για ποιητικές περιδιαβάσεις σε ένα εν πολλοίς τραυματικό παρελθόν, διεκδικητικό του παρόντος και, ως ένα σημείο, καθοριστικό του μέλλοντος. Θα έλεγε κανείς ότι η ποίησή της αποσκοπεί στην «αποτύπωση» των «κατακρημνίσεων της στην αναπόληση». Στην αναπόληση, σε μια ατμόσφαιρα ιδιαίτερος ευαίσθητη, «εκκολλάπτονται» οι προϋποθέσεις των ποιημάτων. Τόσο ευαίσθητη, ευπρόσβλητη σε εξωγενείς παράγοντες και ευπαθή, που την υποχρεώνει να προσεγγίζει το εκάστοτε εντοπιζόμενο, πρόσφορο για ποιητική «εκμετάλλευση», βιωματικό υλικό, σαν κάτι το πολύ εύθραυστο, ακολουθώντας τους δρόμους και τους τρόπους της σιωπής ή της πολύ σιγαλής ομιλίας, του ψιθύρου. Και έχω τη γνώμη ότι ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζει το προπονητικό βιωματικό υλικό της, στον βαθμό που γίνεται αντιληπτός από τον αναγνώστη της ποίησής της, είναι ένα στοιχείο που αφενός επαυξάνει τη δραματικότητα του λόγου της και αφετέρου επιβεβαιώνει τη μοντερνιστική της ταυτότητα που, στην περίπτωση της, δεν είναι συνέπεια της συνειδητής αποδοχής των όρων του μοντερνισμού, αλλά, κυρίως, απόρροια της, κάποτε επώδυνης, ιδιοσυγκρασιακής της ιδιαιτερότητας.

ΖΩΗ ΣΑΜΑΡΑ

Και είναι πολύ μακριά η Δύση

Π Ο Ι Η Σ Η

Οι κάτοικοι της Ελλάδας ζούσαν λιτά, μέσα σε αφθονία πνευματικών αγαθών. Όταν ο Πέλοπας μετανάστευσε από την Ασία, έφερε μαζί του τα πλούτη του και αποκάλυψε στους Έλληνες την ηδονή της χλιδής.

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ ΠΙΕΖΑ, «Πέλοψ»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

www.govostis.gr

ΑΡΘΟΥΡΟΣ ΡΕΜΠΩ

Δεν είσαι το σχήμα του μέλλοντος, αλλά το ίδιο το μέλλον
Είσαι το παρελθόν για κάθε πιθανότητα χρόνου
Το παρόν για κάθε διάρκεια. Είσαι το ανεξιχνίαστο έγκλημα
που έγινε νόμος
Και είμαι η παράνομη αναπαράστασή σου. Ανυποφίαστη
παραμένει η καταδίκη, και μέσα της
Μια ύποπτη συγχώρηση. Ίσως κάποτε υπάρξουν αυτά που θελήσαμε
Ίσως κάποτε οι άνθρωποι θελήσουν αυτά που υπήρξαμε
Αυτά που μας διαφεύδουν εκεί ακριβώς που τα επαληθεύουμε
Έναν καθρέφτη μέσα στον καθρέφτη· ίσως κάποτε
Να εξιλεωθούμε μ' αυτό το ακόμα ανήλικο ίσως. Αλλά εσύ αρχίζεις
πάντα εκεί που τελειώνει το έλεος
Και είσαι εδώ, ο μόνος της μνήμης μου αθώος
Ο μόνος ένοχος για τη μόνη λέξη. Ανελέητος
Με διανύεις στις τελειότητες της ουτοπίας
Εσύ, που δε θα εντοπιστείς ποτέ.

Δεν ξέρω ποιός είμαι. Δεν μπορώ ν' αναγνωρίσω αυτόν τον εγώ
Εμένα ή εσένα μέσα στον καθρέφτη. Βλέπω πάντα κάποιον άλλον
Αυτόν που έλεγες πως ήσουν· βλέπω αυτά που αντέξαμε
Τα πολλά ακρωτηριασμένα ίσως. Είσαι το κλειδί που ματαίωσε τη
χρήση του
Και είμαι το ματαιόδοξο αντικλειδί σου. Το άγνωστο είναι οι
ρωγμές που εμείς ανοίγουμε στην απουσία
Είναι τα κενά που εκπληρώνουμε με το κενό μας
Ένα παράφορο εμπόριο χωρίς κέρδος, χωρίς νόημα
Χωρίς εμπόρευμα. Το άγνωστο είμαστε εμείς
Εσύ, ευλογημένος να ξεχνάς το άγνωστο που επινόησες
Κι εγώ, ευλογημένος να σε θυμάμαι μέσα στο άγνωστο που
με επινοεί
Ίσως και ο άλλος που είμαστε
Ο από τη γνώση μας καταραμένος. Ανεκπλήρωτος
Με παραμονεύεις στις αποδημίες της σιωπής
Εσύ, που δε σωπαίνεις ποτέ.

Θα υπάρχουμε, όσο θα υπάρχουν μέσα στους ανθρώπους οι
καθρέφτες· θα υπάρχουμε

Για να αντέχουν οι άνθρωποι να βλέπουν μέσα τους, να
αναγνωρίζουν
Τον άλλον που μπορούν να γίνουν. Είσαι η αμετάκλητα
ανεξαργύρωτη αυταπάτη
Και είμαι η φιλόργυρη επαλήθευσή σου. Ποιός άνθρωπος
άντεξε πέρα απ' τις λέξεις
Ποιός θεός γνώρισε τη γραφή, τον έρωτα, την ομορφιά, τον χρόνο
Αυτά τα υπέροχα ίσως που μας επιβεβαιώνουν –
Ποιός άνθρωπος έγινε θεός. Κανένας δεν μπορεί να μας καταδικάσει
Κανένας να μας συγχωρέσει. Κι έρχεσαι πάλι
Ο μόνος Ποιητής μέσα στους ποιητές, ο μόνος άγνωστος
Τα μάτια σου ανεξιχνίαστα πίσω απ' τα μάτια μου
Το χέρι σου χειρόγραφο στο χέρι μου· το κενό σου
Ανοίγοντας ρωγμές στο κενό μου. Ανόητος
Με ομολογείς στους νόστους του θανάτου
Εσύ, που δεν πέθανες ποτέ.

Και τώρα, τί; Ποιός; Μιλώ για σένα ή για μένα
Ή μήπως για το είδωλο εκείνο που μας μοιάζει μόνο αν του
μοιάσουμε

Για το αντίγραφο που επινοεί όλα τα πρωτότυπα; Αν είσαι
αυτός ο εγώ

Ποιός είμαι μέσα σου; Ποιός είσαι μέσα μου; Και τώρα
Σε ποιό ποίημα μιλώ; Ποιός είναι ο άλλος
Ο καθρέφτης που πίσω από τις ραγισμένες λέξεις του
Υπονομεύει όλα τα είδωλά της η αιωνιότητα; Αυτή
Που όσο την πλησιάζουμε, τόσο μες στον καθρέφτη μας
απομακρύνεται

Επίορκη προοπτική. Ίσως κάποτε υπάρξουν αυτά που υπήρξαμε
Ίσως, κάποτε. Αλλά εμείς, που επιβεβαιώσαμε αυτά τα ίσως,
εμείς ξέρουμε

Πως ίσως δεν υπήρξαμε ποτέ. Ένας αντικατοπτρισμός η Ποίηση
Και ο ποιητής το είδωλο του αγνώστου
Ανελέητος, ανεκπλήρωτος, ανόητος. Ο ποιητής
Αυτός, η ανέκαθεν επόμενη μέρα.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΙΤΣΙΟΣ
Αθήνα, 12/1/2009

Γ.Δ. Παγανός

ΤΑΚΗΣ ΚΑΡΒΕΛΗΣ, ΤΩΝ ΑΦΑΝΩΝ

(Εκδόσεις Γαβριηλίδης, Αθήνα 2011)

Μια ποιητική κατάκτηση

Ο ποιητής και κριτικός Τάκης Καρβέλης έδωσε πρόσφατα στη δημοσιότητα τη δέκατη, εκτός από τη συγκεντρωτική έκδοση των ποιημάτων του *Κατάθεση* (1956-2002), συλλογή¹ με τον χαρακτηριστικό τίτλο *Των αφανών* (2011)· τίτλο που αγγίζει και τον ίδιο τον ποιητή από υπαιτιότητα της κριτικής, η οποία, με ελάχιστες εξαιρέσεις, δεν έδειξε το ενδιαφέρον που θα έπρεπε για την ποίησή του. Ο τίτλος προέρχεται από την περιγραφή που κάνει ο Θουκυδίδης της ταφής στον Κεραμεικό των Αθηναίων νεκρών του πρώτου έτους του Πελοποννησιακού πολέμου.²

Επ' ευκαιρία σημειώνω ότι με την τελευταία του ποιητική συλλογή ο Τ.Κ. συμπληρώνει 55 χρόνια συνεχούς παρουσίας στην ποίηση. Δημοσιεύει κατά μέσο όρο μία ποιητική συλλογή ανά πεντέμισι χρόνια. Μεγαλύτερο κενό χρονικό διάστημα, μία δεκαετία περίπου, μεσο-

λάβησε από τη δημοσίευση της προτελευταίας συλλογής –*Στην άβυσσο της λήθης* (2002)– ως την τελευταία (2011). Αφήνω τον αναγνώστη να εικάσει τους λόγους αυτής της παρατεταμένης σιωπής.

Με την τελευταία του συλλογή ο ποιητής μας παραπέμπει στην πρώτη: *Σήματα* (1956), δηλαδή μνήματα, τάφοι. Έτσι ο κύκλος συμπληρώνεται. Ανοίγει και κλείνει με το ίδιο θέμα και τους ίδιους τόνους. Μια ελεγεία για τη χαμένη νεότητα. Το θέμα των αφανών απασχολούσε από παλιότερα τον ποιητή. Ήδη από το 1983, στη συλλογή *Μνήμη μισοφέγγαρο* διαβάζουμε το παρακάτω ποίημα:

Έμειναν μόνο τα ονόματα. Έμεινε η φωνή τους τα όνειρα της υπομονής μιας ζωής ολόκληρης. Πρέπει κάτι να κάνω για ν' ανασυγκροτήσω τα διαλυμένα πρόσωπα και μια ζωή που ψιθυρίζει μέσα

μου σκοπούς λατέρνας στον ήσυχο δρομάκο της ξεχασμένης γειτονιάς. Να ξαναβρώ το δρόμο του αίματος που ακαταπαύστως τους τύλιγε κι έκρυβε την αθέατη πλευρά του μέσα τους πλούτου. Να ξαναπάσω στο στόμα μου τα ονόματά τους και να τους δώσω το σπαταλημένο φέγγος τους. Να συναρμολογήσω λόγια αποσυντεθειμένα, κορμιά αραγμένα σαν σαποκάρβα στον ταρσανά.

Σημείωσα στον τίτλο ότι η συλλογή *Των αφανών* είναι μια ποιητική κατάκτηση. Είναι μια σύνθεση ενός ενιαίου ποιήματος που συγκροτείται από τρεις επιμέρους ενότητες με είκοσι επτά μικρά, σχετικά, ποιήματα. Στη συλλογή υπάρχει ενότητα θεματική και υφολογική. Το θέμα επιβάλλει το ανάλογο ελεγειακό ύφος. Το πεδίο των μακροχρόνιων αναζητήσεων φαίνεται ότι έχει ολοκληρωθεί. Τα ποιήματα είναι πλέον κατασταλαγμένα. Η λιτότητα, σχεδόν, επιγραμματική. Η πρώτη προλογική, μάλλον, ενότητα έχει τον χαρακτηριστικό τίτλο *Μνήμη φαρμάκι*. Το κυρίως μέρος της σύνθεσης με τίτλο *Των αφανών* υποδιαιρείται σε δύο υποενότητες. Τη δεύτερη από αυτές, τη συγκροτεί ένα πολύστιχο ποίημα αφιερωμένο σε αφανείς φίλους και αγωνιστές της αντίστασης. Είναι, ας πούμε, ένα παρέμβλητο συνδετικό ποίημα που λειτουργεί ως ελεγειακός επίλογος της προηγούμενης ενότητας και πρόλογος της επόμενης *Κατά πλαστογράφων*, η οποία είναι καταγγελτική.

Η συλλογή, λοιπόν, *Των αφανών* είναι ένα ενιαίο ποίημα με τρεις ενότητες: τη μνήμη, την ελεγεία, την καταγγελία. Και οι τρεις συνοψίζουν ολόκληρη την ποιητική του Τ.Κ. Ο τίτλος της προλογικής, ενότητας *Μνήμη φαρμάκι* συνιστά το σχόλιο των δέκα τιτλοφορούμενων ποιημάτων της. Οι τίτλοι των ποιημάτων αναφέρονται στο περιεχόμενό τους. Αντιγράφω μερικούς: Η αδιαφορία της ηλικίας. Τα πρόσωπά τους. Κεφάλια αγέρωχα. Πρόσωπα φέγγουν κ.λπ. Η σεμνότητα των μορφών και της έκφρασης παραπέμπει σε εικόνες και επιγραφές επιτύμβιων αναγλύφων:

*Ο χρόνος δεν αγγίζει πάνω τους
δυσσοίωνα πικρή
μια αύρα θλίψης
κυματίζει στα μαλλιά
λες κι η ψυχή τους μάχεται
του πεπρωμένου τα δεσμά
να σπάσει.*

Στα ποιήματα αναφέρονται οι δύο πλευρές: οι άλλοι και το ποιητικό υποκείμενο. Οι άλλοι είναι οι νέοι που χάθηκαν για τον άλφα ή βήτα λόγο· ακόμη, η ηλικία που δουλεύει σαν την αράχνη γύρω από τα σώματα, η νύχτα, η κουκουβάγια, η θλίψη – όλα τα σύμβολα του θανάτου. Κι απέναντι ο ποιητής που δίνει φωνή, ο ποιητής που θυμάται. *Μνήμη φαρμάκι*:

ΤΟ ΣΑΡΑΚΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

*Ρυτιδωμένα πρόσωπα σκαμμένα
μ' έναν αέρα σκουριασμένου χρόνου
τα μέτωπα όλο θυμό
φωνή γεμάτη αρμύρα.*

*Μας βλέπουν τώρα από ψηλά
τους πνίγει το παράπονο
τόση ζωή τόσοσ καημός
σκόνη και θρύψαλα.*

Η επόμενη κεντρική ενότητα *Των αφανών* περιλαμβάνει δέκα επίσης ποιήματα άτιτλα, ως επί το πλείστον, αριθμημένα με λατινικούς αριθμούς. Ένα, τιτλοφορείται «Ο Στέφανος» και ένα άλλο, Μ.Κ. Κάποια ποιήματα αναφέρονται σε συγκεκριμένα πρόσωπα. Τα περισσότερα, σε ανώνυμους. Μορφολογικά είναι ποιήματα-παράγραφοι. Ο λόγος εί-

ναι υποβλητικός. Από τη μια μεριά στέκει ο ποιητής κι απέναντι ο εσύ ή εσείς των χαμένων φίλων που ανακαλούνται από τη μνήμη:

Γράφω για σας που πέρασα μαζί σας το πιο πολύτιμο κομμάτι της ζωής μου τις τρομερές εκείνες μέρες και ξαφνικά σκορπίσατε στους πέντε ανέμους.

Στο προηγούμενο προλογικό στην ενότητα ποίημα, ο ποιητής, πέρα από τα προσωπικά του αισθήματα για συγκεκριμένα πρόσωπα, εκφράζει και το συλλογικό αίσθημα για τις θυσίες της μεταπολεμικής, προφανώς, γενιάς, θυσίες χωρίς αντίκρισμα. Οι σκιές των συγκεκριμένων μορφών σ' αυτές τις ελεγείες εμφανίζονται για λίγο και χάνονται σαν οπτασίες.

Θα παραθέσω ένα ακόμη ποίημα από αυτή την ενότητα και ένα παράλληλο με αυτό, της προηγούμενης ακριβώς συλλογής, επίσης άτιτλο:

*Τότε δεν ξέρανε. Κι όταν αρχίσανε ν'αλέθουν οι
μυλόπετρες και πάνω απ' τα κεφάλια τους φτεροκοπούσε ο θάνατος, αυτοί αλώνιζαν τις αμπολιές στον
ξέφρενο ρυθμό των τραγουδιών τους. Μόνο σαν τους
ξυπνήσανε οι τρομερές σειρήνες νιώσανε ξάφνου το
αναπάντεχο να στήνει τις αόρατες παγίδες του
κι ό,τι κρατούσανε στα χέρια τους να γίνεται καπνός και στάχτη.*

Το παράλληλο ποίημα της προηγούμενης συλλογής *Στην άβυσσο της λήθης* (2002), με το οποίο ο αναγνώστης μπορεί να κάνει το συχετισμό, είναι το ακόλουθο:

*Η πληρωμή κι η ανταπόδοση μαζί.
Όπως η απόγνωση ακολουθεί τη γνώση.
Η απουσία του σώματος γίνεται
κραυγή ψυχής. Που αποζητεί
τον εαυτό της στις αμπολιές της μνήμης.
Πού πήγαν ξάφνου αυτά τα πρόσωπα
που έφεξαν κάποτε. Η ορμή του αίματος
η δίψα. Έμειναν μόνο τα γυμνά σημάδια
η απεγνωσμένη επίκληση.
Σαν γεύση πικραμύγδαλου.³*

Τελειώνοντας, παραθέτω ένα δείγμα της ενότητας *Κατά πλαστογράφων*, όπου στο τέλος μόλις ακούγεται ο μακρινός απόηχος του Κάλβου:

ΗΡΘΕ Ο ΚΑΙΡΟΣ

*Στις αρπάγες του χρόνου θα παραδέρνω
σε μια επιστροφή γεμάτη αγκάθια.
Ήρθε ο καιρός η ήρα από το στάρι
να καθαρίσει κι ο μουγκός χρόνος
να μιλήσει και ποιοι ήταν ποιοι
να βγει στο φως και μες στους στίχους
καθαρή φλέβα λόγου αμόλυντου σαν λάβα
τους πλαστογράφους ν'αφανίσει.*

Ελπίζω η κριτική να επανορθώσει και να προσέξει την τελευταία συλλογή του Τ.Κ. Και δίκαιο και πρόπον είναι. Πάντως, είτε με τη συνηγορία της είτε χωρίς αυτή, η ποιητική σύνθεση *Των αφανών* καταξιώνεται από μόνη της. Ο χρόνος θα το επιβεβαιώσει.

1. 1956 *Σήματα*, 1966 *Κατάθεση*, 1972 *Μετάφραση*, 1977 *Γραφή παρανόμων*, 1983 *Η μνήμη μισοφέγγαρο*, 1988 *Δεν είναι ο περσινός καιρός*, 1991 *Αλλαγή σκηνοκού*, 1995 *Τα ποιήματα της μικρής Ρεζεντά*, 2002 *Στην άβυσσο της λήθης και 2011 Των αφανών*.
2. μία δὲ κλίνη κενὴ φέρεται ἐστρωμένη τῶν ἀφανῶν, οἳ ἂν μὴ εὐρεθῶσιν ἐς ἀνάιρεσιν, Θουκ. 2.34.
3. *Στην άβυσσο της λήθης* (2002), στο *Κατάθεση* (1956-2002), Εκδόσεις Γαβριηλίδης, Αθήνα 2004, σ. 209.

Μέσα στη γενική αβεβαιότητα των ημερών, θεωρήσαμε ότι είναι καλύτερα να μετατεθεί η απονομή του ΒΡΑΒΕΙΟΥ ΞΕΝΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ «ΑΡΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ», που είχε προβλεφθεί για τα τέλη Ιουνίου. Θα απονεμηθεί με την υποστήριξη της ΓΕΝΙΚΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ στα ΤΕΛΗ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ. Οι λεπτομέρειες θα ανακοινωθούν στο επόμενο τεύχος.

Αγάθη Γεωργιάδου

ΗΛΙΑΣ ΓΚΡΗΣ

(Περί Ποίησης, Εκδόσεις Γαβριηλίδης, Αθήνα 2009)

Η φιλοσοφία της Ποίησης

«Μια δέσμη ιδεών μ' επίκεντρο την ποίηση» χαρακτηρίζει σεμνά ο Ηλίας Γκρης τα στοχαστικά δοκίμιά του για την Τέχνη της Ποίησης (όπως θα έλεγε κι ο αλεξανδρινός...).

Το καινούργιο βιβλίο του Γκρη με τίτλο *Περί Ποίησης* αποτελεί μια κατάθεση ψυχής σχετικά με την πεμπτουσία της τέχνης του ποιητή, μια φιλοσοφική «ανάβαση» και περιδιάβαση στους δαιδάλους και τις ατραπούς της ποίησης, μια στοχαστική αναψηλάφηση του ποιητικού φαινομένου.

Μεστό από ιδέες και πυκνό σε νοήματα, το βιβλίο χαρτογραφεί σχεδόν στο σύνολό της την ποιητική ουσία, ένα πεδίο αρκετά ολισθηρό όσο και αξιοθαύμαστο. Στο κέντρο του προβληματισμού του συγγραφέα είναι η ποίηση, ενώ η στοχαστική του ματιά εξακτινώνεται σε ποικίλες πτυχές (γλώσσα, ερμηνεία, ρυθμός, συγκίνηση, ευαισθησία, αμφισβήτηση, κ.ά.) και συναρτήσεις της (παράδοση, ιδεολογία, μοναξιά, θάνατος, αλήθεια κ.ά.).

Ταξινομημένοι οι ποιητικοί-φιλοσοφικοί στοχασμοί του στο τρίπτυχο *Αποχρώσεις και Αναστοχασμοί, Ο Δρόμος προς τα Μέσα και Επέκεινα της Ποιητικής*, φωτίζουν μια εσωστρεφή διαδρομή που επιχειρείται όχι μόνο προς ένα φαινομενικά πολλαπλά εξερευνημένο χώρο αλλά και «εξ αεί ανεξερεύνητο», όπως σημειώνει ο ίδιος ο συγγραφέας, όσο και μια κατάβαση στα ενδότερα του δικού του –και του εν γένει– ποιητικού «είναι» και «γίνεσθαι». Δεν είναι τυχαίο που οι στοχασμοί αυτοί αναπτύχθηκαν παράλληλα με την ποιητική διαδρομή του Γκρη, γιατί καταγράφουν «τις παρατηρήσεις εκείνου, που, δεν στοχάζεται επειδή γράφει ποιήματα, αλλά γράφει ποιήματα επειδή από εσωτερική κλίση ή ανάγκη στοχάζεται, και διαρκώς αναστοχάζεται για το πολυσχιδές μυστήριο της ύπαρξης» (*Περί Ποίησης*: 206). Η όλη διαδικασία βιώνεται ως ένας «δαιμονικός αγώνας» αυτοκάθαρσης του ως ποιητή, μια προσωπική διερεύνηση και σχεδόν υπαρξιακή ψηλάφηση του οικείου χώρου και του εαυτού του. Για το λόγο αυτό, η φιλοσοφική ματιά του συγγραφέα απέχει πολύ από μηρυκασμούς ξένων από-

ψεων και αυθεντίες: αντανakλά την καθαρή, αντισυμβατική υποκειμενική πρόσληψη του ποιητικού φαινομένου από τη σκοπιά ενός ποιητή που αισθάνεται πως, αφού γράφει ποίηση, μπορεί να γράφει και σχετικά με την ποίηση. Ποιος θα αμφισβητούσε άλλωστε πως οι ποιητές μπορούν να συλλάβουν με μεγαλύτερη ευαισθησία και καθαρότερη ματιά φαινόμενα που ξεπερνούν το απτό και υλικό και ανάγονται στο επέκεινα;

Το βιβλίο αρχίζει με ένα γενικό λόγο «περί ποίησης», με τον οποίο ο συγγραφέας επιχειρεί να συνθέσει όλη τη δέσμη των ιδεών που περιέχονται στα επιμέρους κεφάλαια. Προτάσσεται η σχέση του ποιητή με τη γλώσσα σε όλες τις μορφές της, την καθημερινή, του δρόμου, της επιστήμης, της φιλοσοφίας κ.ά., από τον πλούτο, τη δομή και την υπόσταση της οποίας, με προσωπικό αισθητήριο, ο ποιητής νοηματοδοτεί και μεταρσιώνει το ποίημα. Για τον συγγραφέα, ο πλούτος της γλώσσας είναι οι φλέβες του ποιήματος, ενώ άλλα υλικά τα αντλεί ο ποιητής από την ευαισθησία του, την παράδοση ως αναβίωση του παρελθόντος, την ιδεολογία που ταμπουρώνει ή σωπαίνει τους ποιητές, τον πόνο που τους κεντρίζει και τροφοδοτεί την ποίηση, την αγωνία του ποιείν κτλ. Ο ποιητής θεάται ως μια άγρυπνη συνείδηση, ένας οραματιστής που παλεύει μέσα σ' έναν αντιμαχόμενο κόσμο επιχειρώντας με «εκφραστικές δοκιμές κι ανατροπές» κι ενεργοποιώντας σύμβολα, να ψυχογραφήσει, ενίοτε αυτοαναλυόμενος, και να καταγράψει με φαντασία και ονειροπόληση, το εσωτερικό και εξωτερικό τοπίο, παρόν και παρελθόν.

Στην ενότητα «Πραγμάτωση της ποίησης», ο Γκρης ανοίγει το ποιητικό εργαστήριο του και μας αφήνει να παρατηρήσουμε τον τεχνίτη-ποιητή να δουλεύει, να αγωνιά και να παλεύει με τις λέξεις στην προσπάθειά του να δώσει σάρκα και οστά στην ποιητική του σύλληψη, να μορφοποιήσει «την αθέατη όψη του κόσμου», να εικονοποιήσει και «να καταφέρει το αληθινό ποίημα».

Κούλα Αδαλόγλου

ΜΕ ΛΟΓΙΣΜΟ ΑΙΣΙΟΔΟΞΟΣ, ΤΙΤΟΣ ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ

(Συγκατοίκηση με το παρόν, Εκδόσεις Κέδρος, 2011)

Με λογισμό αισιόδοξος δηλώνει το ποιητικό υποκείμενο. Και με μια δύναμη που δεν ξαφνιάζει, αλλά εντυπωσιάζει, θα λέγαμε ως αναγνώστες. Ο λόγος για τη νέα ποιητική συλλογή του Τίτου Πατρικίου *Συγκατοίκηση με το παρόν*. Ποιήματα-συνθέσεις, που αρθρώνονται σε τρία ως επτά ποιητικά μέρη, αλλά και μεμονωμένα ποιήματα, κάποιες φορές ολιγόστιχα. Η σχέση με το χρόνο πάντοτε παρούσα. Περισσότερο προβάλλει το συντελεσμένο, άρα αναδρομική σχέση, μια γενναία φέτα παρόν και προβολές στο μέλλον. Ένα αύριο ποτέ δειλό, πάντα με βλέμμα σταθερό και δυνατό.

Ορισμένα σταθερά χαρακτηριστικά της ποίησης του Τίτου Πατρικίου, από το 2000 (*Αντίσταση των γεγονότων*) και μετά, είναι:

- το τέλος της εποχής των βεβαιοτήτων, καθώς όλα μετριούνται από μια οπτική αναστοχασμού
- ένα μικρό χιούμορ/ειρωνεία, άλλοτε φανερότερα άλλοτε υποδόρια, που ενίοτε γίνονται σαρκασμός
- η αποδοχή του καθημερινού, στη διάσταση του παρόντος, και
- η κατάφαση στη ζωή.

Και στην παρούσα συλλογή υπάρχουν ανάλογα χαρακτηριστικά, ενώ ταυτόχρονα η ιδιαιτερότητα των αποχρώσεων και των εντάσεων στη συλλογή αυτή διαμορφώνει το ξεχωριστό στίγμα της ποιητικής έκφρασης του Τίτου Πατρικίου, όπως θα φανεί στη συνέχεια.

Στα ποιήματα-συνθέσεις το ποιητικό υποκείμενο καταγράφει τις

σχέσεις με τα πράγματα (σπίτια και τα αντικείμενά τους), με τον περιβάλλοντα χώρο (δάση, πόλεις), με τους ανθρώπους (*Υμνώ το σώμα*), με τις απώλειες (*Τρία ποιήματα για τη Ρένα*).

Σε μια σύνθεση έξι μερών (*Το σπίτι*, I-VI), το ποιητικό υποκείμενο μιλά για το σπίτι όπου ουσιαστικά μεγάλωσε. Κάθε μέρος κλείνει με μια ποιητική κατακλείδα-αξιολόγηση, σε πλάγια γράμματα. Εξαιρετικό δείγμα ποιητικής αφήγησης, όπου το ατομικό μπλέκεται με το συλλογικό, η καθημερινότητα συναντά την ιστορία, καθώς ο γράφων αφηγητής ενδοσκοπείται:

*Από όσα έζησα εκεί άλλα τα παρακάμπτω/ άλλα μου ξεφεύγουν,
άλλα όπως όλοι οι συγγραφείς/ τ' ανακαλύπτω ετούτη τη στιγμή
που γράφω. (σ. 16)*

Οι απολογισμοί σε προσωπικό επίπεδο κορυφώνονται με το θρήνο για τον χαμό της αγαπημένης γυναίκας. Οι τελευταίοι στίχοι του ποιήματος *Τρεις πόλεις* (Αθήνα, Ρώμη, Παρίσι), σ. 52, προεξαγγέλλουν με έναν τρόπο εσωτερικής συγκίνησης την επόμενη σύνθεση, σε τρία μέρη, *Τρία ποιήματα για τη Ρένα: Ώσπου μια μέρα έτυχε το απίστευτο/ οι πόλεις, η γλώσσα, η μουσική, ο χρόνος/ έγιναν ένα χάρη σε μια γυναίκα/ κι εγώ ένας άνθρωπος μέσα στους ανθρώπους*.

Σε ολιγόστιχα ποιήματα τώρα, με την αίσθηση της αφής, με την όσφρηση, με την ακουστική αίσθηση μιας λέξης, το ποιητικό υποκείμενο ψάχνει εναγώνια για το χνάρι αυτού που όρισε τη ζωή του, για το βαθύτερο νόημά της ίσως, για τον πυρήνα της (*Το χαμένο αφεντικό*, σ. 27): *Ψάχνω ακόμα και με την αφή/ τη μυρουδιά, το άκουσμα μιας λέξης/ να βρω αυτό που με είχε ορίσει/ στα περασμένα χρόνια/ όπως ένα σκυλί που έμεινε μονάχο/ ψάχνει να βρει το σπίτι/ του χαμένου αφεντικού του*.

Πικρό χιούμορ, υποδόριος σαρκασμός στο ποίημα *Η τύχη μιας ελιάς*, σ. 29, ώστε να αντιμετωπιστεί η θνητή μοίρα αγέρωχα: [...] *Ο κόσμος βέβαια θα συνεχίσει να υπάρχει/ κι όταν θα πάω να τον βλέπω/ να παρακολουθώ τις εξελίξεις του/ να νοιάζομαι για την τύχη/ ακόμα και μιας μικρής ελιάς*. Με πικρή ειρωνεία αλλά και με μια συγκινημένη ματιά στο παρελθόν της νεότητας, στο ποίημα *Φωτογραφίες και βιογραφίες*, δίνεται η αντιθετική αναλογία του έρωτα και της πολιτικής: τα ερωτικά όνειρα συντηρήθηκαν *από τις αμετάβλητες φωτογραφίες των γυναικών που είχαμε αγαπήσει*, αλλά τα πολιτικά όνειρα νικήθηκαν *από τις μεταβαλλόμενες βιογραφίες των ηγετών που κάποτε μας είχαν πείσει*, σ. 28.

Ο στοχασμός, η φιλοσοφική ματιά κυριαρχούν στο συνθετικό ποίημα *Υμνώ το σώμα* με τα μέρη I-VII, με την κορύφωση στο τελευταίο μέρος. Το ανθρώπινο σώμα, το γυναικείο κυρίως, στην άνθησή του πρώτα, μετά στην παρακμή του. Δοξαστικό το ποιητικό υποκείμενο στην πρώτη περίπτωση, χωρίς να γίνεται χλευαστικό στη δεύτερη. Ελεγειακό, αλλά και με συμπάθεια, με την έννοια του συνπάσχω, της συμμετοχής στην κοινή μοίρα.

Θα ήθελα να αναφερθώ στο σχόλιο του Δημήτρη Μαρωνίτη για τη συλλογή αυτή: *Προσθέτω μόνο, ένα, αινιγματικό ίσως, σχόλιο για τη διπλή σύνταξη της συλλογής αυτής: τα αυτοτελή ποιήματα είναι με τον τρόπο τους μετακλητά, ενώ οι συνθέσεις αναδείχονται αμετάκλητες* (*Το Βήμα/Βιβλία*, 18.12.2011). Θέλω να επισημάνω, χωρίς να ερμηνεύω τον λόγο του, ότι στα μικρότερα ποιήματα υπάρχει η ματιά

ΦΥΛΛΟ ΑΓΩΝΟΣ...

στο Β.Στεριάδη,
ο χαμένος τα παίρνει όλα.

και είπεν ο Παράγων-Διαιτητής
“το γοργόν και χάριν έχει”

τότε κατάλαβαν οι συνοικιακοί τερματοφύλακες
πως το παιχνίδι θα'ναι δίχως κανόνες
και γίναν επιθετικοί

—ο χρόνος δεν ήταν με το μέρος τους

απ' την άλλη,
οι τεχνικοί σφύριζαν αδιάφορα
στοιχηματίζοντας πως την επομένη
κανείς δε θα θυμάται

από το μακελειό
μόνο ο μέσος όρος βγήκε αλώβητος
τα εμφυτεύματα της μνήμης
κάναν καλά τη δουλειά τους

Εχ μωρέ Βασίλη,
νύχτα έφυγες
με το ιδιωτικό σου αεροπλάνο
και
όλοι τώρα βολεύονται
με
ισοπαλίες

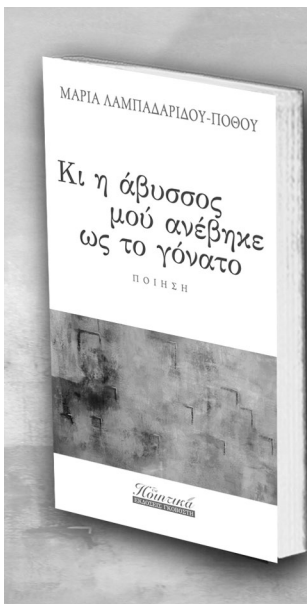
ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΣΥΦΙΑΤΖΟΓΛΟΥ

του ζωντανού παρόντος, του αυριανού αναμενόμενου ή προσδοκώμενου, ένας λόγος απίστευτα ερωτικός και δυνατός για τη ζωή, για τα φθαρτά αγαπημένα· η διαρκής συνύπαρξη της ύπαρξης με τη μη-ύπαρξη σε μια οριακή ακροβασία.

Με λογισμό αισιόδοξος: η φράση που αποτελεί τον τίτλο αυτού του κειμένου προέρχεται από το ποίημα *Το χάραμα* (σ. 31):

Όλοι περιμένουν να ξημερώσει/ όμως εγώ, με λογισμό αισιόδοξος/ περιμένο κυρίως να έρθει/ εκείνη η περίφημη «άλλη μέρα»/ κι εκεί που πάει να χαράξει/ έρχεται να κόψει την ανάσα/ μια κρύα στιγμή.

Η αξιοπρεπής στάση, μέσω της ποίησης πάντα, στάση φιλοσοφική. Και οι λέξεις, που αποτυπώνουν αυτό το αξιοπρεπές, δυνατό και, εντέλει, αισιόδοξο κοίταγμα, βαθιά ποιητικό πάνω απ' όλα, και για το λόγο αυτό παντοτινό.

ΜΑΡΙΑ ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΔΟΥ-ΠΟΘΟΥ

Κι η άβυσσος μού ανέβηκε ως το γόνατο

Π Ο Ι Η Σ Η

www.gouostis.gr

«Η ποίηση ήταν πάντα για μένα η πρώτη “ύλη”, η ακατέργαστη, των βιβλίων μου, το μεταφυσικό στοιχείο της όρασής μου». Αυτό είχα γράψει στον συγκεντρωτικό της ποίησής μου τόμο *Μαζεύω τα υπάρχοντά μου*. Και είπα ακόμα πως «η ποίηση είναι το αρχέγονο υλικό της χαμένης μνήμης, ή αλλιώς, το περπάτημα της ψυχής πάνω στην άβυσσο». Σήμερα, που ο κύκλος της διαδρομής κλείνει και από την άκρη του χρόνου αναθεωρώ τη ζωή μου, αισθάνομαι πως μόνον αυτό θέλω να πω και πάλι.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Ζ. ΠΗΓΗΣ 73 • 106 81 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 2103815433

Τίτικα Δημητρούλια

ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΒΟΥΤΣΙΝΑ, ΤΟ ΛΑΘΟΣ ΠΟΙΗΜΑ

Με σχέδια του Θάνου Ανεστόπουλου

(Εκδόσεις Μελάνι, Αθήνα, 2012)

Στη χορεία των πολύ καλών νέων φωνών που διαρκώς εμφανίζονται την τελευταία δεκαετία έρχεται να προστεθεί με τη συλλογή της *Το λάθος ποίημα* η Αντιγόνη Βουτσινά. Η συλλογή της αναπτύσσει διακλαδωτά την προβληματική του τίτλου της. Από τη μια το λάθος ποίημα, το ποίημα όχι τόσο που δεν γράφτηκε σωστά με την έννοια του ποιητικού κανόνα, όσο ένα ποίημα που δεν κατάφερε να υπάρξει κατά την επιθυμία της γράφουσας, ένα ακυρωμένο ποίημα. «Η επιλόχειος θλίψη της σελίδας» περιγράφει αυτήν ακριβώς την αγωνία αλλά και το τετελεσμένο της διαδικασίας: *Μαύρες κλωστές / οι λέξεις / Ράβουν το δέρμα / ωμό. // Μην τραβήξεις καμιά τους. / Θα φανεί από κάτω / η άκαρπη γέννα / και / η πρόχειρη καισαρική του ποιήματος.* Η μεταφορά του ραψίματος (και του κεντήματος) επανέρχεται διαρκώς στα ποιήματά της, από την «αλκοολική μοδίστρα του ουρανού» ως την «χειροποίητη μητρότητα», όπου το ποιητικό υποκείμενο ράβει στην κοιλιά της την πάνινη κούκλα των παιδικών της χρόνων και το «ραμμένα εντός» που κλείνει τη συλλογή. Το μοναδικό γράμμα που χωρίζει τις δυο λέξεις, γράψιμο και ράψιμο, μοιάζει εδώ να μην έχει σημασία, καθώς φωτίζονται τα έργα του χεριού που τρέμει, μένει χωρίς δάχτυλα, ακρωτηριάζεται όταν ακριβές δικές του λέξεις και άλλες ξένες εκपुरσοκροτούν, κόβεται, ματώνει, επεμβαίνει. Η χειρωναξία της γραφής και η τέχνη του ραψίματος συναιρούνται σε ένα ποιητικό σχέδιο όπου οι βελόνες ωστόσο έχουν ισότιμη θέση με τις κλωστές, μαζί με τη χαμένη λόγχη μες στα ποιήματα που κάνει την εμφάνισή της στο πρώτο κιόλας ποίημα της συλλογής. Αν δηλαδή το ράψιμο κατασκευάζει και διορθώνει, η βελόνα τοιμπάει, πονάει, παρά τα σχέδια της κλωστής, παρά την ένωση που αυτή επιδιώκει, όπως κι οι τόνοι όταν ξεφεύγουν από τις λέξεις και τα ποιήματα και γίνονται μαύρα δό-

ρατα, πάνε στο μουσείο πολέμου και ξεκοιλιάζουν τους επισκέπτες («προειδοποιητικό σημείωμα»).

Το ράψιμο όμως είναι ένα μόνο από τα τεχνάσματα που χρησιμοποιεί η Βουτσινά στα ολιγόστιχα συνεκτικά και μαζί θρυμματισμένα ποιήματά της με τους μονολεκτικούς και διλεκτικούς στίχους, για να σχολιάσει χαμηλόφωνα αλλά και με μια διαύγεια και μια οξύτητα εξαιρετική τη λύπη, τη μοναξιά, την αμφισβήτηση του εαυτού. Με τόνο εξομολογητικό, το ποιητικό υποκείμενο αφηγείται μια ιστορία με έμφαση στο λάθος. Κι έτσι ερχόμαστε στη δεύτερη ανάγνωση του τίτλου και της συλλογής. Από την άλλη λοιπόν, το λάθος που γίνεται ποίημα. Ένα λάθος που ξεκινά από την σχέση των γονιών για να καταλήξει στη μοναξιά του καμμένου παιδιού με τα χέρια που τρέμουν από το ποτό, ένα λάθος που συνιστά ωστόσο το υφάδι της ζωής, αφού όταν κανείς τα κλαδεύει εισβάλλει «κίτρινη / η έρημος» («ο κήπος με τα λάθη»). Είναι ένας κήπος με λέξεις μέλισσες χωρίς κεντριά (ή μήπως «μελιστάλακτα κεντριά»);, με πεταλούδες μαύρες και ραμμένες σε νυφικά, με αποφασισμένους κηπουρούς που ποτέ δεν ήθελαν τίποτα άλλο να κάνουν στη ζωή τους, διαλυμένο από τον οδοστρωτήρα τα κλασικό σπιτάκι της παιδικής ζωγραφιάς. Είναι ένας κήπος χωρίς αυταπάτες, όπου η υπόρρητη και υπόγεια ποτίζει τη θλίψη, το φόβο, την αυτοκαταστροφική διάθεση, που εκφράζονται όμως χωρίς κανέναν μελοδραματισμό, με πεντακάθαρες εικόνες-ιστορίες που παραπέμπουν στον μεγάλο κηπουρό, τον Σαχτούρη των εικαστικών συνθέσεων. Το μόνο ερώτημα είναι κατά πόσο η Βουτσινά θα καταφέρει να ανοίξει την ποίησή της στον κόσμο, ώστε να μην σπαταλήσει το εξαίρετο μέταλλο της φωνής της στην επανάληψη.

ΝΙΚΟΛΑΣ ΕΥΑΝΤΙΝΟΣ, ΡΟΥΒΙΚΩΝΑΣ ΣΤΑ ΜΕΤΡΑ ΜΑΣ

(Εκδόσεις Μελάνι, Αθήνα 2011)

Στις «Μικρές αγγελίες και ειδήσεις», την πρώτη του συλλογή που εκδόθηκε το 2008, ο Κρητικός Νικόλας Ευαντίνος τιλοφορούσε τα ποιήματά του με φράσεις που παρέπεμπαν σε αγγελίες ή ειδησάρια, ανοίγοντας την καθημερινή φόρμα στο πολιτικό-υπαρξιακό στοιχείο. Στη νέα του συλλογή, ο Ρουβίκωνας και η διάβασή του λειτουργούν ως άξονες για μια πολλαπλή διερεύνηση της έννοιας του ορίου, της μετάβασης και της υπέρβασης. Έντονα φορτισμένος συμβολικά, ο ιστορικός Ρουβίκωνας είναι ένας ποταμός-ροή και ένας ποταμός-σημείο, τον οποίο αναζητούν τα ποιήματα-ραβδοσκοπήσεις στη μισοσβησμένη επιγραφή της αρχής. Στο τέλος, λούζει όσους τολμούν, όπως ο Καίσαρας, με θάρρος να τον διαβούν.

Αν η ροή είναι η ύπαρξη και το σημείο οι κρίσιμες στιγμές της, οι πέντε ενότητες της συλλογής, που ξεκινούν από τον αμνιακό Ρουβίκωνα και την ανάδυση της ζωής, όχι μόνο του ατόμου αλλά και του ανθρώπου ως είδους, δεν καταλήγουν στην Αχερουσία. Η συλλογή κλείνει με την εξύμνηση των εγκοσμίων, ως μοναδικής βεβαιότητας, με τη διαπίστωση ότι η διακινδύνευση υπάρχει στην ίδια τη ζωτική ροή του αίματος. Σ' αυτό το στοχασμό για τη θέση του ανθρώπου στον κόσμο, ο Ευαντίνος διαχωρίζει τον κατά Αριστοτέλη έλλογο βίο, τον κριτικό και της συνειδήσεως, από την κτηνώδη ζωή, σε μια πολιτική θεώρηση. Σ' αυτή τη θεώρηση, πέραν της ηθικής της αντίστασης, περιλαμβάνεται και η ομορφιά η ίδια, ο έρωτας αλλά και η ποίηση καθαυτή, ελεύθερη και κελαρυστή σαν το νερό του ποταμού στο τέλος.

Στις διαβάσεις και τις αναβάσεις του, τον Ευαντινό συντροφεύουν μείζονες λυρικοί ποιητές. Ο «σκοτεινός κόντες» λόγου χάρη και το μέγα πολυκάντηλο μες στο ναό της φύσης ή η άλλη όψη της φεγγαροντυμένης του, η ηλιοκρατόρισα, θηλυκή εκδοχή ενός ήλιου ηλιά-

τορα προσωπικής χρήσης και ο Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα. Διερευνά τα μέτρα του Ρουβίκωνα, μέτρα ανθρώπινα, μέτρα ατομικά, μέτρα συν-ύπαρξης με τους πολλούς και με την αγαπημένη, μέτρα δέσμευσης σε μια ηθική στάση και πράξη στον κόσμο όπου ο Θεός απλώς υπάρχει:

[...] *υπάρχεις... / - υπάρχω; / ναι υπάρχω [...]* / *όσο είμαι το όνειρο / πως η ματιά του Θεού /*

θα φανερώσει πίσω απ' τα βουνά / και θα με ρωτήσει: / «Χρειάζεσαι τίποτα;» / «όχι ευχαριστώ»

Μ' αυτή τη θριαμβική διακήρυξη της εν τω κόσμω παρουσίας, όπου ο κόσμος νοείται στην πλέον διευρυμένη του εκδοχή, κλείνει ο πρώτος κύκλος των διαβάσεων-υπερβάσεων, για να ακολουθήσει η επίγνωση του κόστους, η γνώση του κόσμου και της εξουσίας, η γνώση του εαυτού ως υποκειμένου του έρωτα και της ποίησης, αζεδιάλυτη με μια δράση που πάει καίγοντας από το ανοιχτό κρανίο της Γένοβα στο ανοιχτό στέρνο των Εξαρχείων και προσδοκά λευκά άτια με παιδιά καβαλάρηδες να πλημμυρίσουν τις πόλεις.

Καθημερινές κινήσεις, ιερές και αποϊεροποιημένες, το σώμα ως παρόν και ως απουσία, ως ναός και ως μνήμη, το σώμα του λόγου και ο λόγος του σώματος, έμψυχος και εύψυχος ρυθμός με εσωτερική, ιδιαίτερη μελωδία: ο Ευαντίνος έχει ένα φιλόδοξο σχέδιο και το υπηρετεί με συνέπεια, φτάνοντας σε κάποιους στίχους σε αξιοσημείωτη πύκνωση και καταθέτοντας εικόνες που εντυπώνονται στο βλέμμα και στο νου. Ο τραγουδοποιός ωστόσο (το 2010 κυκλοφόρησε ένα cd όπου τραγουδά τραγούδια που έχει ο ίδιος γράψει) δεν βοηθά τον ποιητή, τον παρασέρνει σε παιχνίδια λεκτικά που μοιάζουν φορές-φορές ευκολία περιττή, σε σχέση με την εν πολλοίς πραγματωμένη φιλοδοξία της όλης σύνθεσης.

THE POETRY DOES NOT MATTER (ΣΧΟΛΙΑ ΠΑΝΩ Σ' ΕΝΑ ΗΜΙΣΤΙΧΙΟ)

“Η ποίηση” λοιπόν, “δεν έχει σημασία”; Εάν η εκτίμηση ανήκε σ’ έναν σημερινό χρηματιστή ή επικοινωνιολόγο, δεν θα φάνταζε ολωσδιόλου παράδοξη. Η παραδοξολογία έγκειται στο ότι η φράση ανήκει σ’ έναν από τους σπουδαιότερους Ευρωπαίους ποιητές του 20ού αιώνα. Ακριβέστερα, είναι το ημιστίχιο του Τ.Σ. Έλιοτ, από το “*East Coker*”, δεύτερο, κατά σειράν, από τα *Τέσσερα Κουαρτέτα*, δημοσιευμένο το 1940. “The poetry does not matter”, είπε ο Έλιοτ. Στις περισσότερες των ελληνικών μεταφράσεων, το ημιστίχιο μεταφράστηκε όπως προαναφέρθη. Μάλιστα, κάποτε και με περισσότερο emphaticό τρόπο: “Η ποίηση δεν έχει καμιά σημασία” (Κλείτος Κύρου), “Η ποίηση δεν πειράζει” (Αριστ. Νικολαΐδης), “Η ποίηση δεν ενδιαφέρει” κι αργότερα “Η ποίηση δεν λογαριάζει” (Α. Δεκαβάλλης), “Η ποίηση δεν έχει σημασία” (Χ. Βλαβιανός). Ωστόσο, υπάρχουν δυο μεταφράσεις, που εισέρχονται στην ουσία εκείνου που εξέφρασε ο Eliot. Η μία ανήκει στον Άγγλο Φίλιππο Σέραρντ, έναν “ξένο” που μελέτησε και προσέλαβε την ελληνική ιστορία και παράδοση όσο λίγοι αυτόχθονες και μας χάρισε κάποια από τα σημαντικότερα δοκίμια για την ιστορία και τις πνευματικές καταβολές του νεώτερου ευρωπαϊκού και ελληνικού πολιτισμού. Ο Σέραρντ μεταφράζει “Δεν είναι η ποίηση που έχει την σημασία”. Η δεύτερη ανήκει στον Στέφανο Μπεκατώρο, ο οποίος τιτλοφορεί με την δική του μεταφραστική εκδοχή του ημιστιχίου και τα δοκίμια του Έλιοτ για την ποίηση και τους ποιητές, τα οποία μετέφρασε και σχολίασε. Στο προλογικό του κείμενο ο Μπεκατώρος επεξηγεί την πνευματική στάση του Έλιοτ, η οποία καταδεικνύεται από τον ελιοτικό στίχο. “Δεν είναι η ποίηση που προέχει” μεταφράζει ο Μπεκατώρος. Μιλώντας για τις υπόλοιπες μεταφράσεις ο Μπεκατώρος τονίζει “[...] δεν είχαν προσέξει κιόλας ότι το ημιστίχιο αρχίζει με το οριστικό άρθρο “The”, που στην αρχή μιας φράσης δεν είναι υποχρεωτικό στα Αγγλικά (το ημιστίχιο θα μπορούσε να είναι : “*Poetry does not matter*”). Δεν εννόη-

σαν την αιτία που ώθησε τον ποιητή να θέσει το οριστικό άρθρο το οποίο *αλλάζει άρδην* το νόημα. [...]” Ο Άγγλος ποιητής και κριτικός Στήβεν Σπέντερ, φίλος του Έλιοτ, (βλ. Stephen Spender, *Eliot*, Fontana, 1975), αναφέρει το προφανές: “Ότι, δηλαδή, σε καμιά περίπτωση ο Έλιοτ δεν εννοεί πως η ποίηση δεν αξίζει τίποτα. Αντιθέτως, συνδέει την ποίηση με το αίτημα μιας πλατύτερης και καθολικότερης πνευματικής αποστολής. Εκείνο το οποίο προέχει, τονίζει ο Έλιοτ, είναι η παραπεμπτικότητα της ποιητικής λειτουργίας. Μ’ άλλα λόγια, η σύνδεση του λυρικού αιτήματος, με την πληρότητα που χαρίζει το νόημα το οποίο η ποίηση αποκαλύπτει και στο οποίο αυτή παραπέμπει. Ο Έλιοτ αγωνίστηκε να γράψει ποίηση “*τόσο διάφανη*” όπως λέει στα περί ποιήσεως δοκίμιά του, με σκοπό να πάει πέρα από την ποίηση, “όπως ο Μπετόβεν στα τελευταία του έργα προσπάθησε να πάει πέρα από την μουσική”. (βλ. F.O. Matthiessen, *The Achievement of T.S. Eliot*, 1947). Όπως επισήμανε ο Ζήσιμος Λορεντζάτος “[...] Με αυτήν πάντα τη σημασία πρέπει να διαβάζουμε το επίμαχο ημιστίχιο του *East Coker*, II: Η τέχνη (ή η ποίηση) ποτέ δεν γίνεται για την τέχνη (ή για την ποίηση), αλλά γι’ αυτό στο οποίο *αποβλέπουν* πάντα και η τέχνη και η ποίηση. Και μοναχά όταν η ποίηση δεν *αποβλέπει* πουθενά στρέφεται στη θεώρηση –και στη θεωρία– του εαυτού της, “the love of art for its own sake” (Walter Pater), ή “γίνεται αισθητική και αυτοκαταστρέφεται”. (βλ. *Διόσκουροι*, 1997). Στο περίφημο δοκίμιο του υπό τον τίτλο “Ο Έλιοτ ζει” ο Τ.Κ. Παπατσώνης μίλησε για την ελιοτική “*ιερήν ανάβαση*”. Εξήγησε ότι η ποιητική αντίληψη της παραπεμπτικότητας στον Έλιοτ, οδηγεί “στους μυστικούς χυμούς που περικλείει το λυρικό μέρος, η μορφή της δημιουργίας του”. Επειδή σήμερα κάθε αναφορά σε πληρότητα νοήματος λειδορείται –πολλές φορές όχι άδικα, αφού η δυναμική των νοημάτων υποτάχθηκε στον μηδενισμό της ιδεολογικής τους διαστροφής και στην αφασία των προσομοιώσεων– μιά τέτοια ποιητική στάση φαντάζει ακατανόητη. Επειδή επίσης, κατά το μεγαλύτερο μέρος της, η ποιηματογραφία εξαντλείται στην αυτοθωπεία και στις ποικίλες εφαρμογές του αυτοειδώλου, δύσκολο να καταλάβουμε τις επιδράσεις μιας τέτοιας ποιητικής στα καθ’ ημάς: “*Θα συνεχίσω την ποίηση μόνο για πλάκα*”, είπε σε οντολογική απόγνωση ο ύστερος Καρούζος. Και ο Παπαδίδτσας, χαρακτήρισε τον ποιητή “*αντηχείο αρχαίας εξοντώσεως*”. Άλλωστε “*η σκέψις, τα ποιήματα – βάρος περιττό*” τραγούδησε ο Καρυωτάκης πριν βυθίσει από το ασήκωτο βάρος της άρνησης ενός κόσμου και μιας τέχνης όπου κάθε ίχνος νοήματος είχε εξοστρακιστεί.

Δημήτρης Κοσμοπούλος

Ποιητικές Αναγνιώσεις

Γιώργος Βέης – Χρύσα Σπυροπούλου

Γιάννης Δούκας
Στα μέσα σύνορα
Εκδόσεις Πόλις

Το 2001 εξέδωσε μια συλλογή μικρών πεζών με τίτλο *Ο κόσμος όπως ήρθα και τον βρήκα* (Κέδρος). Με την ποιητική του στροφή σήμερα δηλώνει εμμέσως πλην σαφώς την προτίμησή του στις ποικίλες υφολογικές αναδιατάξεις και στην υπονόμευση της διάχυτης σοβαροφάνειας. Ο απόηχος και το ειδικότερο πρόταγμα του Γεώργιου Σουρή ακούγεται αρκετά καθαρά. Απομονώνω εν προκειμένω τα εξής αποτυπώματα της όλης κειμενικής στάσης: «Χορογραφώ καιρό την πόλη / Εσάς, που τριγυρνάτε όλοι / Ζητιάνοι και περαστικοί / Αμήχανοι, μηχανικοί / Κάθε ματιά και κάθε σκέψη / Που λίγη ώρα θα σας κλέψει / Είναι δική μου επιλογή / Που από πριν έχει γραφτεί». Οι λεκτικές οσμώσεις λειτουργούν εποικοδομητικά, το αίσθημα δεν θολώνει τις εκφάνσεις, οι λειάν-

σεις των στροφών αποδεικνύονται επαρκείς. Οι δυνατότητες αυτής της συγκεκριμένης γραφής υποβάλλουν αναμφισβήτητα εύλογες προσδοκίες για περαιτέρω ενδιαφέρουσες αναζητήσεις.

Γ.Β.

Κατερίνα Ηλιοπούλου
Το βιβλίο του χώματος
Εκδόσεις Μελάρι

Προηγήθηκαν ήδη δύο ποιητικά βιβλία της. Στο παρόν διευρύνεται αρκετά το πεδίο των εκφραστικών εφαρμογών. Χωρίς να μειώνεται η ποιότητα του λόγου, την οποία υποστήριζαν ομολογουμένως οι προηγούμενες δοκιμές της, η γραφή διεκδικεί ήπια το κυρίαρχο δικαίωμα της αληθοφάνειάς της. Η εικονοφιλική απόκλιση παραμένει βεβαίως ισχυρή. Το υποκείμενο των εκφο-

ρών διακατέχεται από μίαν εμφανή ετοιμότητα πρόσληψης των διαφόρων κρίσιμων μηνυμάτων, διαφορούμενων και μη, τα οποία αενάως εκπέμπονται σχεδόν από παντού. Ενίοτε η ερμηνεία της περιρρέουσας ατμόσφαιρας διακατέχεται από μια ισχυρή δόση πνευματώδους αποτίμησης των σημείων. Ο διάκοσμος της Φύσης εξακολουθητικά παρών, υπαγορεύει ένα ικανό μέρος των καταγραφών. Έστω το εξής ευτυχές δείγμα: «Τόσο πολύ με κοίταζες / Που μια μικρή καφέ αλεπού / Ξεπήδησε απ' τα μάτια σου. / Νομίζαμε πως χάθηκε / Όμως εκείνη ξαναγύρισε / Για να μας φέρει / μια μπουκιά ακριβό σκοτάδι. / «Μα ποια είσαι λοιπόν» τη ρωτήσαμε / «Είμαι» είπε, «αυτό που περισσεύει».

Γ.Β.

Έλσα Κορνέτη
Κονσέρβα μαργαριτάρι
Εκδόσεις Γαβριηλίδη

Τέταρτη εμφάνιση. Θεατρογενής λόγος, αφοριστικές εκτιμήσεις, διάχυτος σαρκασμός, σκώμμα ενίοτε καθ' υπερβολήν, ευρεία χρήση μεταφορών και εύληπτων μετωνυμιών. Η πραγματικότητα παραμένει η κύρια εστία αναφορών, προς την οποία το εγώ κατά κανόνα αντιδιαστέλλεται, διεκδικώντας την μάλλον ουτοπική από ό,τι εν γένει τεκμαίρεται αυτονομία του. Οι προσπάθειες συμβιβασμού βεβαίως δεν λείπουν. Η στυφή γεύση από τις προφανώς χρόνιες αυτές τριβές αποδίδεται, μεταξύ άλλων, αναλόγως και στο παρατιθέμενο «Venus»: «Η Αφροδίτη του Botticelli εγκατέλειψε / το κατεψυγμένο όστρακο της αιωνιότητας / Έγινε πάλι μια άγνωστη μελαχρινή / Αποφάσισε / να ζήσει, να ερωτευτεί και να γεράσει / ως πρώην περιεχομένου / κενή». Το δε φαινόμενο του έρωτα αναλύεται με ανάλογη διάθεση. Απομονώνω το χαρακτηριστικό δίστιχο: «Το πορτρέτο του έρωτα: / Ο Ωραίος Βλάχας».

Γ.Β.

Αργύρης Παλούκας
Θέλω το σώμα μου πίσω
Εκδόσεις Μεταίχμιο

Τρίτο βιβλίο. Η ζωή διαβάζεται από τη φόδρα της παρά από τη μόστρα της. Τα πράγματα επαναπροσεγγίζονται με λυρική διάθεση, συγκρατημένη όμως. Το εισαγωγικό ποίημα με τον τίτλο, που παράγει εύκολα αρκετούς συνειρμούς, «Ο κόσμος είναι σαν προαύλιο σχολείου» δίδεται αμέσως το στίγμα της συλλογής. Εννοώ: «Πρώτα είναι κόκκινα μάγουλα, φωνές, / ιδρώτας. Μετά κίτρινα φύλλα / που παραδέρνουν πάνω στο τσιμέντο. / Η ψυχή μας, αυτό που λέμε με τον εαυτό μας / πίσω από τα μάτια, βλέπει φωτισμένα σπίτια / και γρίλιες που κατεβαίνουν. Οι γρίλιες που κατεβαίνουν / είναι η μεγαλύτερη προδοσία των ανθρώπων». Επισημαίνω ότι εκ φύσεως είναι ολιγαρκής. Η δε άμεση καταγωγή του λόγου από τα τοπία κυρίως του Τάσου Λειβαδίτη, οφείλω να το τονίσω, προδιαθέτει ευνοϊκά: η τελική γραφή δεν υπονομεύει τον δάσκαλο ούτε τον μιμείται δουλικά. Διακρίνω: «Για τους δικούς μου ανθρώπους / έχω φανταστεί, σχεδόν έχω φτιάξει / ένα τοπίο πλάι στην πραγματικότητα. / Μοιάζει με λιβάδι, ή κάτι τέτοιο / – έχω ξεχάσει πως θα φύγουν».

Γ.Β.

Κάλλιτα Παπαδάκη
Λεβάντα στο δεκέμβρι
Εκδόσεις Πόλις

Η ποιητική ειλικρίνεια αποδίδει όντως καρπούς. Οι στίχοι υπομνηματίζουν αβίαστα τόσο την εσωτερική, όσο και την εξωτερική υφή της καθημερινότητας. Η σκηνοθεσία του ποιήματος μαρτυρεί ενδελεχείς ασκήσεις στο χώρο των κυριολεξιών. Ενδεικτικό παράδειγμα το εξής: «μήνες τώρα σου έκανα έρωτα / με τα χέρια που δεν έχουν αφή / και τα χείλια που δεν κρατούν γεύση / σ' επινόησα και σχεδόν σ' ερωτεύτηκα». Οι δηλώσεις διακρίνονται για την εύστοχη ετυμηγορία τους. Οι παρεπόμενες διασαφήσεις κρίνονται έγκυρες και άλλο τόσο σαφείς. Τα συμπερά-

σματα δεν αντιφάσκουν, ούτε προκαλούν ό,τι προηγήθηκε. Ήτοι: «οι υποσχέσεις μοιάζουν με σκιάχτρα / φυλάνε αυτά που δεν μπορέσαμε / να περισώσουμε οι ίδιοι». Η επαφή με τη λαϊκή σοφία είναι ευδιάκριτη και γόνιμη. Προβλέπεται θετική εξέλιξη. Συγκρατώ ότι η φαντασία και η εξ αντικειμένου πραγματικότητα συνυπάρχουν ήδη χωρίς να αποκλείει η μια την άλλη.

Γ.Β.

Ευριπίδης Γαραντούδης
Ονειρεύτηκα τη Γενova
Μελάνι 2011

Μετά την κυκλοφορία της πρώτης ποιητικής του συλλογής το 2009, με τον τίτλο *Μεθεόρτιον ή Lyrica. Ποίημα σε 33 μέρη* (Καστανιώτης), ο Ευριπίδης Γαραντούδης επανέρχεται με την παρούσα συλλογή, η οποία χωρίζεται σε πέντε μέρη: ΔΕΚΑΘΛΟ, Ο ΓΥΡΟΣ ΤΟΥ ΘΡΙΑΜΒΟΥ, Μ(ΕΠΤΑ)ΘΛΟ, ΨΑΜΜΥΘΟΣ και ΙΝΤΕΡΜΕΔΙΑ. Στη συλλογή δίδεται ο τίτλος του τελευταίου ποιήματος, το οποίο δεν ολοκληρώνεται, μιας και ο ποιητής ορίζει τη συνέχειά του με την λέξη «συνεχίζεται», δεν την υπονοεί με την απουσία της τελείας. Πρόκειται για ένα ταξίδι όνειρο, ένα ταξίδι εφιάλτη ανάμεσα στο εδώ και το εκεί, το κάτι και το τίποτε, την αρχοντιά και τη μιζέρια, με παρηγοριά την ανακούφιση που φέρνουν τα απλά πράγματα, όπως το άρωμα του καπουτσίνο.

Ο ποιητής αναζητά στη φύση την ομορφιά και ανακαλύπτει χρώματα και τοπία, τα οποία γίνονται το φόντο, για να αποτυπωθούν οι εσωτερικές εικόνες, οι διαθέσεις, τα ερωτικά παιχνιδίσματα. Ευτυχώς για την ποίηση, από τη συλλογή απουσιάζουν οι φιλολογικές, ρητορικές και διδακτικές κορώνες, που τόσο συχνά παιδεύουν τους φιλόλογους ποιητές, αλλά και τους αναγνώστες.

Χ.Σ.

Χρίστος Δημητρουλόπουλος
Ελληνικά Χάι-Κάι του έρωτα
Αθήνα 2007

Ενδιαφέρον έχουν τα χαϊκού του φιλόλογου Χρίστου Δημητρουλόπουλου, τα οποία αφιερώνονται στον έρωτα. Το γιαπωνέζικο αυτό είδος εμφανίστηκε τον 16ο αιώνα, ενώ δείγματά του στην Ευρώπη παρουσιάζονται στις αρχές του 20ού αιώνα.

Τα χαϊκού του έρωτα είναι σίχοι μινιατούρες, που αποκαλύπτουν ευγένεια και τρυφερότητα. Ενδεικτικά αναφέρω: «Παιχνίδι πόθου/ τα κόκκινα μάγουλα./ Ντροπή ή φόβος.»

Πολλοί Έλληνες ποιητές γοητεύτηκαν από την τριστιχη φόρμα των 17 συλλαβών (5,7,5) και έγραψαν χαϊκού, όπως ο Γιώργος Σεφέρης, ο Ζήσμος Λορεντζάτος, ο Δ.Ι. Αντωνίου, ο Τάσος Κόρφης, ο Ηλίας Κεφάλας, κ.ά.

Χ.Σ.

Κλαίτη Σωτηριάδου
Αντίδωρα
Κέδρος 2011

Η Κλαίτη Σωτηριάδου δημοσίευσε πρώτη φορά ποιήματά της το 1973 στη Θεσσαλονίκη, με τον τίτλο *26 Ποιήματα*. Ακολούθησε η κυκλοφορία της συλλογής *Εν πλω* στη «Διαγώνιο» το 1977 και, τώρα, μετά από πολύ καιρό, όχι αποχώρησής της από τον λογοτεχνικό «στίβο», μιας και δοκιμάστηκε στην πεζογραφία, αλλά κυρίως στη μετάφραση, εμφανίζεται με τα *Αντίδωρά* της, ευχαριστήριες νύξεις σε πρόσωπα που γνώρισε, ανταμοιβές σε εκείνους που συνέβαλαν να ζήσει ανεπανάληπτες στιγμές και φευγαλέα βλέμματα. Η ιδιωτική ματιά, η προσωπική κατάσταση, σε μερικές περιπτώσεις, όπως στο ποίημα *Ενικό Πρόσωπο*, παίρνει τα χαρακτηριστικά μιας παραδεδεγμένης αλήθειας, ενός φυσικού και απαραβίαστου κανόνα. Άλλοτε τα ποιήματα γίνονται νοσταλγικά πετάγματα, άλλοτε πάλι σκληρές παραδοχές, μνήμες που ενοχλούν και προξενούν πόνο. Ιχνηλασίες τοπίων, συσχέτιση προσώπων με γεγονότα, προσπάθεια ερμηνείας του ανείπωτου, σκιαγραφήσεις υποθέσεων είναι μερικές από τις σταθερές της

Σωτηριάδου. Μια γνήσια φωνή, που διαθέτει τις δυνάμεις να δοκιμάσει πιο τολμηρά ανοίγματα, να αποκαλύψει τις απαιτητικές πλευρές ενός δυσνόητου και σύνθετου κόσμου.

X.Σ.

Βασίλης Ρούβαλης

Φωνές

Γαβριηλίδης 2011

Στην τέταρτη ποιητική του συλλογή, Ο Βασίλης Ρούβαλης συνθέτει τα ποιήματά του ακολουθώντας τη δομή του κρητικού αναγεννησιακού θεάτρου (αλληλοδιαδοχή άττο και ιντερμέδιο, πρόλογος από τον Χάροντα, επίλογος από τον Έρωτα). Στο τέλος υπάρχουν τα Παροράματα, τρία συνδεδεμένα πεζοποιημένα, τα οποία περιγράφουν πίνακες των Γεωργίου Κλόντζα, Δομήνικου Θεοτοκόπουλου και Αντωνίου Βασιλάκη.

Ο πρόλογος περιέχει το πέρας των πάντων, είναι μια «τοποθέτηση», αυτοπαρουσίαση του Χάροντα, ενώ ο επίλογος είναι ο λόγος του έρωτα, το φως και η «έκταση του κόσμου». Η φύση και οι νόμοι της, ο κύκλος της ζωής, οι ναοί και οι εικόνες σ' αυτούς, το νερό, οι αισθήσεις, η ένωση του ατόμου με το σύμπαν, είναι μερικά από τα χαρακτηριστικά στοιχεία που συνθέτουν τη θεματική του ποιητή. Ο «Φωνές», θα μπορούσε να πει κανείς, ότι είναι ένας ύμνος στη ζωή, ένα τραγούδι στην ομορφιά και τις αισθήσεις, και γι' αυτό, άλλωστε, συγκινούν τον αναγνώστη.

X.Σ.

Έλσα Κορνέτη

Κονσέρβα Μαργαριτάρι

Γαβριηλίδης 2011

Χωρίς αμφιβολία, η Έλσα Κορνέτη διαθέτει φαντασία, τόλμη και πρωτοτυπία. Προσηγήθηκαν οι ποιητικές συλλογές της *Η σπείρα του κοχλία* (2007), *Η αιώνια κουτσουλιά* (Γαβριηλίδης 2007) –αν και δεν είναι ελκυστικός ο τίτλος, είναι ωστόσο προκλητικός–, και *Ένα μπουκέτο ψαροκόκαλα* (Γαβριηλίδης 2009), που, τουλάχιστον οι δύο τελευταίοι, τον πρώτο δεν τον έχω διαβάσει, διακρίνονται για τις υπερρεαλιστικές ασκήσεις τους. Στην πρόσφατη συλλογή οι υπερρεαλιστικές εικόνες, οι συνειρμοί, η νευρώδης γραφή, αλλά επίσης η ειρωνεία και η υπερβολή συστήνουν εκ νέου τον ιδιωτικό κόσμο, τον οποίο κανείς μπορεί να θαυμάσει, χωρίς όμως να συγκινηθεί. Όνειρα, νερό, πηγάδια, ψάρια, αγκίστρια, γυάλινα κάγκελα, σπηλιές συνθέτουν μερικά από τα υλικά ενός απροσδιόριστου και συνεχώς μεταβαλλόμενου σύμπαντος. Δοκιμές με στίχους που διαθέτουν αποφθεγματική μορφή, όπως: «όταν ο ερωτευμένος απουσιάζει ο έρωτας επιβιώνει», ή στίχοι και στροφές δοσμένες με διάφορα γεωμετρικά σχήματα καταργούν τα όρια και την τάξη, ενώ ακόμα και η απουσία της στίξης συνηγορεί υπέρ των παράδοξων ποιητικών τοπίων.

X.Σ.

Το Λάββατο, 12 Μαΐου –όταν το παρόν τεύχος ήταν ήδη έτοιμο για τύπωμα–, έφθογε από κοντά μας η αγαπημένη φίλη, διακεκριμένη ιστορικός και μέλος της συντακτικής ομάδας του περιοδικού, Αικατερίνη Κοομαριανού. Η κηδεία της έγινε δύο μέρες αργότερα, με παρόντες τους κορυφαίους συγγενείς της και μετρημένους στα δάχτυλα του ενός χεριού φίλους. Όπως οφείλουμε πορτά, γι' αυτό και επιφορμασθήμαστε για τα δέοντα.

ΤΟΥ ΕΡΩΤΑ

I.

Έβλεπα προ ημερών
τους ήλιους
που σκόρπιζαν

τα μάτια σου.

Διαθλασμένες κλίμακες

ιριδισμών

να σκαρφαλώσω πάνω τους.

Ψηλά

κρεμόταν ένα φιλί.

Κι άλλο ένα.

2.

Πού να σε αγγίζω

χωρίς να σε πληγώνω;

Πώς να σε φιλώ

χωρίς να σε ματώνω;

Κι αν σπάσεις;

Κι αν σκορπίσεις;

Κι αν μου φύγεις;

3.

Με την απορία

θα μείνω.

Για την αιώρηση

των ανεπίδοτων περιπτώξεων.

Λέτε να μοιάζουν

με τον ρεμβασμό

των άγραφων λέξεων;

Αν ναι,

τότε δεν ανησυχώ.

Θα βρούνε τρόπο

να φτερουγίσουν

σε ασίγαστες αγκαλιές.

Δείγμα Γραφής

Θοδωρής Βοριάς
ΑΠΟΨΕ ΦΤΙΑΞΕ ΜΙΑ ΠΑΤΡΙΔΑ

Απόψε πέφτουν όλα τ' άστρα,
πέφτουν τα κάστρα κι οι σημαίες.
Απόψε μάζεφε ό,τι είναι να μαζέφεις

τις αναμνήσεις
που θα στάξουν ιστορία.

Σκύφε και κλέφε λίγο χρώμα,
σκύφε και κλέφε λίγο χώμα,
σμίξε τ' απλόχερα και φτιάξε μια πατρίδα

σαν παραμύθι
να μαγεύει τα παιδιά μας.

(Χαμένες φηφίδες, Θεσσαλονίκη 2012)

Γεράσιμος Βουτσινάς
ΥΜΝΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

πρόβαλε ήσυχα
πίσω από τεθλασμένες γραμμές

ανέβηκε αργά το μονοπάτι
σκαλισμένος σε φως γκρίζο

για λίγο με κοίταξε
να υφαίνω σβησμένες συγχορδίες στο κενό

μετά διέσχισε τον ωκεανό
πιασμένος απ' τα πόδια μεταναστευτικού πτηνού

(ποτέ δεν κατάλαβα το νόημα των ταξιδιών
Με συγκεκριμένο προορισμό)

(Η κατασκευή της αλήθειας, Γαβριηλίδης)

Ρούλα Γρηγοριάδου-Χατζημηνά
ΑΥΣΤΗΡΩΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

Έλεγε πάντα τα πράγματα
με τ' όνομά τους,
λόγια σταράτα
χωρίς το περιτύλιγμα
της προσποίησης,
πράξεις καθάρεις, αισθήματα απαλλαγμένα
από τη σκέψη
του συμφέροντος.

Φόρεσε τον μανδύα
της φιλίας
σε παγωμένα αγάλματα,
έβαλε το στέμμα
της συμπόρευσης
σε κέρνα πρόσωπα,

πρόσφερε
την ανθοδέσμη της αγάπης
σε νέους μασκοφόρους.

Μουδιασμένη
χειροκρότησε
το τέλος της γιορτής.

(Η πίσω πλευρά του καθρέφτη, Γαβριηλίδης)

Θοδωρής Δημητρακόπουλος
ΜΑΤΑΚΙΑΣ

Πού να δεις τι κάνει ο δίπλα
είναι και αχνό το φως
Ένας δήθεν μάτια τρίβει
για να μη φανεί πως κλαίει
Άλλος που ποτέ δεν κλαίει
μέσα έχει πια σκιστεί
κι ένας τρίτος μες στους χίλιους
έχει σπάσει, έχει λυγίσει.
Να και τι θα πει ο κόσμος
Να κι αν αύριο θα ζω.

(Κουκούλα αραχνούφαντη, Πλανόδιον)

Θωμάς Ιωάννου
ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Πες στα ποιήματα
Να μην κάθονται πολύ στον ήλιο

Μαυρίζουν μαυρίζουν οι στίχοι
Και τα λευκά περιθώρια
Στενεύουν κόκκινα
Από την αγωνία των εγκαυμάτων

Ζήσε επιτέλους υπό σκιάν
Ή έστω βάλε ένα αντηλιακό
Προστάτευσε στοιχειωδώς τον εαυτό σου
Γιατί αυτή η τρύπα της ψυχής
Μέρα τη μέρα μεγαλώνει

Και πώς θα απορροφηθεί
Όλη αυτή η φωτοχυσία ζωής;
Όλη αυτή η σπατάλη του θείου;

Τι να σταθεί ηθμός
Του υπεριώδους τρόμου;

Τώρα που ανακαλύψαμε
Ότι τα σημάδια στο σώμα μας
Άλλαξαν χρώμα και μέγεθος
Και προβάλλουν ως τίτλοι τέλους

(Ιπποκράτους 15, Σαϊξπηρικόν)

Δημήτρης Κακαβελάκης
ΩΡΕΣ ΟΡΓΗΣ

Σε ώρες οργής σπάζει η ζωή
Του κυμβάλου να μην αλαλάζει
Όταν ζώντες και νεκροί
Κατακαίγονται από φλόγες
Αείζωες σε νύχτες γυμνές
Και σε οχήματα άδεια

Όμως η φωνή του κυμβάλου
Ως ανιστόρητη δεν σπάζει
Με νόμους ιστορικούς
Αλλά ακούγεται μαγική
Από τα βάθη της α-ταξίας
Για να ξυπνούν τα ανιστόρητα
Και να πετρώνουν τα ιστορημένα.

(Αταξία γήινης σαγήνης, Μανδραγόρας)

Νίκος Καραβέλος
ΜΙΚΡΑ ΟΝΟΜΑΤΑ

Παλιά επίθετα, μικρά ονόματα
Θηλυκά πεταμένα στ' αζητήτητα.

Κάποτε γράφτηκαν με αγωνία
πάνω στο χέρι μην ξεχαστούν.

Μικρά πολύτιμα χνούδια του χρόνου
εδώ ρημάζουν και αποσυντίθενται.

(Μικρά ονόματα, Γαβριηλίδης)

Τασούλα Καραγεωργίου
ΤΟ ΥΠΟΓΕΙΟ ΠΟΤΑΜΙ

Να μη πιστέφετε ποτέ
πως είναι απλώς
ένας συνηθισμένος αγωγός ομβρίων υδάτων
τα λιγοστά νερά του ξέρουν καλά
το τι θα πει
υπόγεια διαδρομή
–απ' τις υπώρειες του καιρού έως τις εκβολές της λήθης
Γοήμων μνήμη πολυδάκρυτη κυλάει στο ταπεινό του ρείθρο.

Ελάτε πλάι στην κοίτη του
όταν παλιώσουν τα ρούχα σας,
όταν τρυπήσουν τα παπούτσια σας,
ελάτε εδώ
ν' ακούσετε πώς ετυμολογεί
τον Χάρο μ' ένα έαρ.

(Η Χελώνα του Κεραμεικού, Γαβριηλίδης)

Διονύσης Καρατζάς
ΝΥΧΤΑ ΑΝΕΥ ΟΡΩΝ

Έπιασα τη νύχτα από φηλά
και κατέβαινα το σκοτάδι αμέριμος.

Πρόσεξε, μου είπες,
η νύχτα μοιάζει με παιχνίδι κι εκδρομή.
Εσύ όμως να 'σαι πάντα έτοιμος
γι' αγάπη και για πόνο.

Πάρε, λοιπόν, απ' την αρχή τη νύχτα
με πάθος και μ' αλήθεια
κι όπου σε βγάλει, σε πατρίδα ή ξενιτιά.

Κι εγώ σε ακολούθησα.

(Χωρίς εδώ, Το Δόντι)

Τάκης Καρβέλης
Η ΑΔΙΑΦΟΡΙΑ ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Σιγά σιγά το δίχτυ της απλώνει
πάνω στο θαλερό μας σώμα.
Γλεντάμε εμείς πίνοντας
το γλυκό κρασί της κι αυτή
αράχνη απρόσιτη αδιάφορη
υφαίνει ασταμάτητα το δίχτυ της.

(Των αφανών, Γαβριηλίδης)

Ναταλία Κατσού
MOMENTUM -2A

ανεβαίνω ανέβηκα λύνουν τα σκοινιά γρυλίζουν
με κοιτάζουν
δένονται καινούργιοι κόμποι στέκομαι ξεκόλλησε
η πλήρη από το χώμα βυθίζεται η κοιλιά του πλοίου
στο κενό στέκομαι ένα όνομα αρχαίο που είναι το
δικό μου
ένα όνομα ξανά ξεγδέρνηεται στους αγριολαίμηδες
κουρελιάζεται ως τα πόδια μου
κατηγορούμενος το φοράω ανάποδα
με σκίζει στο σώμα στέκομαι έχει σβήσει η Αθήνα
μόνο αφροί σηκώνονται αφροί με περιμένουν κάθομαι
σαν γυμνός στα σανίδια της πλήρης
με το κεφάλι στόχαστρο στον αίοιο

ξέρω ότι γεννήθηκα στην Αθήνα
κι ότι μπροστά υπάρχει μόνο θάλασσα

(Κοχλίας, Κέδρος)

Γιώργος Κουτούβελας
ΚΑΠΟΥ ΜΑΚΡΙΑ

Ο φύλακας στραγγίζει το σφουγγάρι, δροσερά το τακτοποιεί πάνω
στο φρεσκοξυρισμένο κρανίο. Τυφλώνει τα μάτια με ένα μικρό κομ-
μάτι από πάνινο σκοτάδι. Ο διακόπτης, τα φώτα που αναβοσβή-
νουν, η σιωπή.

(Σκιά με κόκαλα, Γαβριηλίδης)

Άρης Κουτούγκος
II

Μια θάλασσα, μια κόκκινη γραμμή

Μια θάλασσα, μια τόσο δα λεπτή γραμμή
είχε ο ορίζοντας σημάδι του εκείνη την αυγή,
χωρίζοντας στα δυο τη μοίρα, μοίρα κοινή.
Με το σκοτάδι τόσο που έμοιαζε σαν να 'θελε να δείξει,
και τύλιγε εκείνη την αυγή από τον ουρανό επάνω
ως τη γη.

Κι έμεινε έτσι.

Ποτέ δεν τέλειωσε εκείνο το ξημέρωμα
το πρόλαβε η δύση
και η αχνή γραμμή η θαλασσιά
που μόλις χώριζε στα δυο αυτή τη μοίρα,
κοκκίνισε λίγο πριν σβήσει.

(Σονάτες για βροχή και πιάνο, Γαβριηλίδης)

Πάνος Κυπαρίσσης
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ '50

Να μπω θέλω ξανά
γλιστρώντας πλάι σου κρυφά
εκεί που 'μαι μες στα χέρια σου παιδί
κι όλος στο θαύμα να σταθώ
ας κρατάει ακόμ' η βροχή
κι ο νους μου λασπώνει

Κόρη μικρή εσύ
πατέρας σου εγώ
κι όπως χελιδόνι, σφαίρα μαύρη
σχίζει γαλανό βυθό
ό,τι δεν πρόλαβα και σου χρωστώ
στης στιγμής αυτής τον ασπασμό
να σ' το γυρίσω.

(Φως ορυχείου, Μελάρι)

Αλέξανδρος Κωνσταντίνου
ΝΥΧΤΑ ΠΟΥ ΠΕΡΑΣΕ

Νύχτα που πέρασε
αφήνοντας το έγκαυμα στα πέλαμα,
το δάγκωμά της στον αυχένα·
νύχτα που πέρασε πανύφηλη,
ιλιγγιώδης, σπαράσσοντας κάθε συλλαβή
βαθιά μες στο κρανίο.
Εναλλαγή χρωμάτων: της γλώσσας το εκκρεμές,
πότε αιμορραγία ακατάσχετη και πότε θάμβος,
πότε η πληγή κατάστηθα και πότε ανθοφορία-
Με τ' άστρα κρεματόρια βεβηλώνοντας
τους μυροβόλους κήπους.

(Ημιθανής των χρυσανθέμων, Πλέθρον)

Βασίλης Ντόκος
ΕΛΕΓΕΙΑ

Το σεντόνι αλλοιώνει τον ύπνο

Τον κάνει χιονισμένη βουνοπλαγιά
που κατεβαίνεις ανέμελος
πριν τη χιονοστιβάδα του ξυπνήματος

Το πρωί στον καθρέφτη κοιτάς
τα χιόνια-χρόνια στα μαλλιά σου

(Μεταποίηση, Γαβριηλίδης)

Κάλλια Παπαδάκη
ΟΛΑ ΤΑ ΠΡΩΙΝΑ

μακάρια τα κορμιά που κλειδώνουν
στην αγκαλιά του ύπνου
και γίνονται ένα
πώς ταιριάζουν στην παράδοση της ημέρας

και συγχρονίζονται στις αναπνοές τους
όλα τα πρωινά του κόσμου
στην αγκαλιά σου
ευτυχισμένα
ήσαν
κι είναι η θύμηση
της γεύσης τους στο στόμα
στυφή
σα λωτός

(Λεβάντα στο Δεκέμβρη, Πόλις)

Κώστας Πάτσης
ΠΟΥ ΠΕΡΝΟΥΝ

Τα δύο αυτά αγαλματάκια μπροστά
στον καθρέφτη
δυο έγκυες μελαμφές γυναίκες
τα τοποθέτησαν

Ο καθένας έχει το πολύτιμο δαχτυλίδι του
Ο καθένας το πολύτιμο μπρασελέ του
Όλοι είναι άνδρες
Στο τέλος περνούν δυο μελαμφές γυναίκες
Η μία δακρύζει και με συγκινεί
Με ξεσηκώνει η άλλη η ωραία
Τη δεύτερη φορά που περνούν
οι γυναίκες
δακρυσμένος μπαίνω στο δάκρυ
της μισάνης
χωρίς προφύλαξη εισβάλλω στο γόνιμο βρακί
της άλλης...

Ο καθρέφτης υπήρχε καιρό,
απλά περιμένε

(Νερό στο κύμα, Φαρφουλάς)

Αντώνης Περαντωνάκης
Ο ΠΑΛΙΑΤΖΗΣ

Απόγευμα Ιουλίου·
τα ελληνικά του γύφτου παλιατζή
αντηχούν στο μπαλκόνι μου
ως σάλπιγγες στην νέα Ιερικώ.

«Καθαρίζω το κήπο, καθαρίζω το τόπο!
Όλα τα καθαρίζω, όλα τα ομορφώνω!
Ο παλιατζής!»

Ξεσηκώνομαι, κοιτώ ένα γύρω·
σύβω το μυαλό μου, να βρω κάτι –

να τον φωνάξω ν' ανεβεί!

(Το προξίμι, Το οκτασέλιδο του Μπιλιέτου)

Σταμάτης Πολενάκης
Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Πατέρα για μια τελευταία φορά
συγχώρεσέ τους· για ακόμα μια φορά
δεν ξέρουν τι κάνουν.
Τα χρόνια πέρασαν, δεν είμαι πια εκείνος
που εισήλθε στα Ιεροσόλυμα
με την ορμή της νεότητας,

δεν είμαι εκείνος που προσευχήθηκε
ολομόναχος στον κήπο της Γεθσημανής
φυτεύοντας τριαντάφυλλα.

Δεν επέστρεφα για να πάρω επάνω μου
τις αμαρτίες του κόσμου,
οι νεκροί πρέπει να συνεχίσουν να πεθαίνουν,
οι τυφλοί καλύτερα να παραμείνουν τυφλοί.
Πατέρα στα χέρια σου παραδίδω το πνεύμα.
Τα μάτια μου είναι σκεπασμένα με δάκρυα.
Χάθηκα ανάμεσα στο πλήθος που απαιτούσε
δια βοής τον θάνατό μου.

(Τα σκαλοπάτια της Οδησοού, Μικρή Άρκτος)

Τάσος Πορφύρης
ΟΔΟΙΠΟΡΟΣ

Για το άλλο χωριό ξεκίνησε σφυρίζοντας
Δεν τον βάραινε το σακίδιο ούτε το
Ντουφέκι κι όταν χρειάστηκε να περάσει
Το ποτάμι
Έβγαλε τις αρβύλες τις έδεσε με τα κορδόνια
Τους και τα πέρασε στο λαιμό το ντουφέκι
Ψηλά στη θέση της ανάτασης μην τυχόν
Και βραχεί η κορφή του βουνού μακρινή
Ξένη από χαμηλότερα τα δέντρα έτοιμα
Να βουτήξουν.

(Χρονοσυλλέκτης, Ύψιλον/βιβλία)

Γιώργος Πρεβεδουράκης
ΑΣΥΜΜΕΤΡΟΣ ΦΘΟΝΟΣ

Και πάλι η λεωφόρος
κιτρίνισε απ' τη ζήλια της
σαν ακροδάχτυλο αιωνόβιου καπνιστή

γιατί πάντα υπάρχει ένα σοκάκι
που βγάζει σε θάλασσα
ή σε πλατεία

κι αν μεγαλώσαμε εμείς
μικραίνουν τα σκαλοπάτια

(Στιγμιόγραφο, Πλανόδιον)

Θωμάς Τσαλαπάτης
ΒΑΡΕΛΙ

Ένα πρωί ο κύριος Κρακ μελαγχόλησε. Ανέβηκε σε ένα βαρέλι με
ρέγγες και άρχισε να κοιτάει τον ουρανό. Του άρεσε να μετράει τα
αεροπλάνα που πέφταν. Γύρω του η βλάστηση αραιή και γέροι να πε-
τούν χαρταετούς. Και ένας λάκκος όπου καταλήγει η πιο βαθιά απο-
ρία, σφαγμένη, ή έστω ξέφυχη, από το γαργαλιτό. Κάτι βήχει μες
στο σκοτάδι και ο κύριος Κρακ νιώθει να χαμογελά πάντα τις πιο
λάθος στιγμές. Οι γέροι με τους χαρταετούς πιασμένους στα σύρ-
ματα παθαίνουν ηλεκτροπληξία. Ο κύριος Κρακ τους κοιτά. Τους
κοιτά και τρώει μήλα.

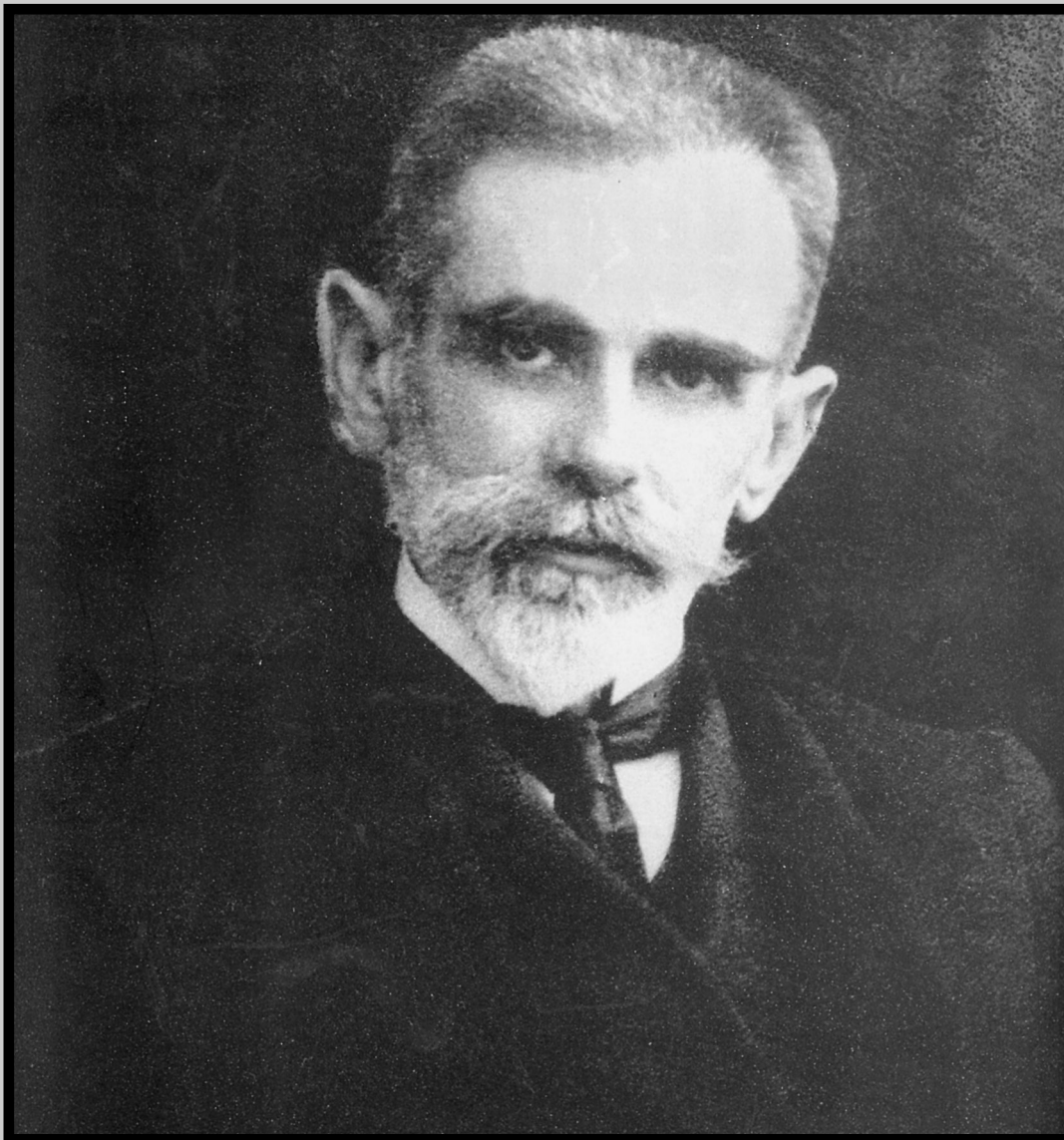
(Το ξημέρωμα είναι σφαγή κύριε Κρακ, Εκάτη)

Editorial

Πριν από την κρίση που οδήγησε στη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, εκδίδονταν στη γείτονα πάνω από 1000 λογοτεχνικά περιοδικά! Σήμερα στη Σερβία, την οποία συνέτριψε ο πόλεμος, όλα τα λογοτεχνικά περιοδικά που εκδίδονται, και είναι κάποιες δεκάδες, επιδοτούνται 100%, ώστε απρόσκοπτα να επιτελούν το έργο τους! Αυτά ανέφερε ο εκπρόσωπος του Υπουργείου Πολιτισμού της Ρωσίας Μλάνταν Βέσκοβιτς στην Έκθεση Βιβλίου της Θεσσαλονίκης, όπου η Σερβία ήταν τιμώμενη χώρα, σε μια εκδήλωση συνάντησης και συνεργασίας ελληνικών και σερβικών περιοδικών – η οποία, ειρήσθω εν παρόδω κατέληξε σε συγκεκριμένα σχέδια ανάπτυξης διαρκών λογοτεχνικών ανταλλαγών ανάμεσα στις γλώσσες και τις κουλτούρες. Την ίδια ώρα, το ιστορικό περιοδικό *Gradina*, ηλικίας 112 ετών, πουλούσε το 1900, όταν ιδρύθηκε, 2000 αντίτυπα και σήμερα κάτω από 400. Σε μια άλλη συζήτηση, για την πορεία της σύγχρονης σερβικής λογοτεχνίας, επισημάνθηκε με ένταση ένα φαινόμενο που μάλλον μας είναι πολύ οικείο: πρώτον, η λογοτεχνία απώλεσε βαθμιαία την κοινωνική της σημασία, της ποίησης συμπεριλαμβανομένης φυσικά· δεύτερον, υπάρχει μια στασιμότητα όσον αφορά την εμφάνιση νέων φωνών, και στην πεζογραφία, αλλά και στην ποίηση. Στο πλαίσιο της επιθετικής εμπορευματοποίησης του εκδοτικού πεδίου που βιώνει η Σερβία, η επιδότηση των λογοτεχνικών περιοδικών μοιάζει –και είναι προφανώς– ένας αναχρονισμός, υπαρκτός ωστόσο και λειτουργικός πλήρως επί του παρόντος. Το ζήτημα είναι ο ορισμός αυτής της λειτουργικότητας, τι σημαίνει δηλαδή σήμερα η έκδοση ενός λογοτεχνικού, ενός ποιητικού εν προκειμένω, περιοδικού, την εποχή του διαδικτύου, της ηλεκτρονικής αυτοέκδοσης, της ακαριαίας και διαδραστικής δημοσίευσης, αλλά και των δωρεάν εντύπων, των free press. Ποιος ο λόγος ύπαρξής του, έκδοσής του. Οφείλει να επιδοτείται και αν ναι γιατί; Δικαιούται να επιδοτείται, όταν δεν έχει κοινό και εν αναμονή τίποτ' πράγματος;

Αυτά τα ερωτήματα μεταξύ άλλων πολλών ανέκυψαν από αυτή τη συνάντηση των σερβικών με τα ελληνικά περιοδικά. Σημειωτέον, ότι οι δημοσιεύσεις Ελλήνων ποιητών στα σερβικά περιοδικά φτάνουν ως τη γενιά του 1980 και είναι ποικίλες και άκρως ενδιαφέρουσες – σε απόλυτη αναντιστοιχία με τις εκδόσεις Σέρβων ποιητών στα ελληνικά περιοδικά, αλλά ελπίζουμε να καλύψουμε σταδιακά το κενό αυτό. Ερωτήματα που δεν είναι απλώς οικονομικά, το αντίθετο. Είναι ερωτήματα ζωτικά για τα έντυπα περιοδικά μέσα σε έναν κόσμο που αλλάζει, έστω και με αργούς ρυθμούς, ερωτήματα που αφορούν τον προσανατολισμό και τον αυτοπροσδιορισμό τους.

Σ' αυτή τη μεταβατική κατάσταση λοιπόν τα *Ποιητικά* θεωρούν ότι θα υπάρχουν όσο υπάρχουν κάποιοι αναγνώστες για να τα στηρίζουν – η όποια επιδότηση, η οποία βεβαίως δεν διαφαίνεται στον ελληνικό ορίζοντα, δεν μπορεί παρά να οδηγεί σε επιπλέον στοχευμένες δράσεις. Ότι οι αναγνώστες του έντυπου δεν ταυτίζονται –ακόμη τουλάχιστον– με τους αναγνώστες του ηλεκτρονικού περιοδικού, της ηλεκτρονικής του έκδοσης. Ότι η μείζων αλλαγή στη λειτουργία των περιοδικών αφορά πραγματικά τη λειτουργία τους: καθοδηγούν μέσα στην πληθώρα της πληροφορίας στον Παγκόσμιο ιστό και όχι μόνο, αποτυπώνουν, ως χάρτες, κάποιες διαδρομές που σίγουρα συνεχίζονται στο διαδίκτυο όπως και στις επιλογές του καθενός· ανοίγουν διόδους για επαφές και αλληλεπιδράσεις κάθε λογής· προτείνουν σίγουρα με υποκειμενικότητα αλλά χωρίς προκατάληψη· κρατούν ανοιχτή μια συζήτηση, μια διαρκή συζήτηση, για όλα. Ίσως και άλλα, ίσως ούτε καν αυτά. Σίγουρα όμως ο αναστοχασμός, με όποια αφορμή, δεν μπορεί παρά να είναι χρήσιμος. Αύριο μπορεί η λειτουργία των περιοδικών, των *Ποιητικών*, να είναι άλλη, όπως άλλη μπορεί να είναι και η Ελλάδα. Αυτή την Ελλάδα, τη σημερινή έννοια της ελληνικότητας θα αναζητήσουμε στο επόμενο τεύχος μέσα από τις τοποθετήσεις ποιητών, συνεχίζοντας παράλληλα το αφιέρωμα στους νέους ποιητές και στην αντίληψή τους για την ποίηση.

Κωστής Παλαμάς

ΜΟΛΩΧ

Των Ελλήνων την πατρίδα
βάρβαροι την ατιμάζουν!
Όπου ανθοπετούσαν οι Έρωτες
παραδέρνει η νυχτερίδα.
Στη νυχτιά μας μιά πυγολαμπίδα,
των αρχαίων η μνήμη, φευτοφέγγει
κ' είναι μια νυχτιά που δεν τη διώχνεις,
του παντοτινού μας ήλιου αχτίδα!
Και πατρίδα και φυχή ρουφάν
βάρβαροι από βάρη και από ύφη.
Κι όταν, μ' ένα τρίσβαθο ωχ!
των Ελλήνων θεέ, ρωτούμε σε:
«Είσ' εσύ ο ξανθός Απόλλωνας;»
Αποκρίνεσαι: —«Είμ' εγώ ο Μολώχ!»